

Πανεπιστήμιο Πάτρας

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«ΨΗΦΙΑΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Πτυχιακή Εργασία

**« Ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ηλεκτρονική
διοικητική πράξη και το Ολοκληρωμένο
Πληροφοριακό Σύστημα των Τελωνείων ως
πρότυπο της σύγχρονης ηλεκτρονικής
διοίκησης»**

Σπουδάστρια: Γαλάνη Σοφία

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής	
Κα Ν. Γεωργιάδου	
Α΄ Συν-Επιβλέπων	Β΄ Συν-Επιβλέπων
Κα Ι. Γιαννούκου	Κ Δ. Παπαδόπουλος

Πάτρα, 10/03/2022

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί στην παρουσίαση του ζητήματος της ψηφιακής διακυβέρνησης κυρίως στον Δημόσιο Τομέα, η οποία οδήγησε με αργά αλλά σταθερά βήματα στην εμφάνιση της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης, που συνιστά μία από τις εκφάνσεις της ψηφιακής εποχής. Παράλληλα, γίνεται μία μικρή θεωρητική αναφορά στο πληροφοριακό σύστημα των Τελωνείων, το “ICISNET”, ενώ αποφεύγεται η εξαντλητική ανάλυση του εξ αιτίας της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών που εσωκλείονται, με σκοπό την πάταξη του λαθρεμπορίου και των ναρκωτικών. Πριν την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης, προηγείται η μελέτη της κλασσικής διοικητικής πράξης, με σκοπό την κατανόηση της, πριν εισαχθεί στον ψηφιακό κόσμο.

Για τον σκοπό αυτό αξιοποιείται η μεθοδολογία της βιβλιογραφικής έρευνας και ανασκόπησης, που βασίζεται σε αρθρογραφία νομικών κειμένων και εντατική μελέτη νομικών βιβλίων και της Νομολογίας, ειδικά του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου της χώρας μας, δηλαδή του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ). Η έρευνα οδήγησε στο συμπέρασμα ότι σήμερα, υπάρχει η έννοια της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης, αν και δεν υφίσταται πλούσιο νομοθετικό έργο με αυτό το περιεχόμενο, συνεπώς γίνεται εστίαση στις πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις του Νόμου 4727/2020.

Όσον αφορά στους περιορισμούς κατά την εκπόνηση του παρόντος πονήματος, αυτοί έγκεινται στην δυσκολία ανεύρεσης βιβλίων που εστιάζουν αποκλειστικά στην ηλεκτρονική διοικητική πράξη, δεδομένου ότι αυτή εμφανίζεται δεόντως τα τελευταία δύο χρόνια, με την εμφάνιση της Πανδημίας του κορονοϊού, οπότε δεν έχει αναπτυχθεί πλούσια βιβλιογραφία επί του θέματος αλλά ούτε και Νομολογία. Η έρευνα έγινε κυρίως σε διαδικτυακές πηγές και συγγράμματα διοικητικού δικαίου, που όμως προσέφεραν πληθώρα βιβλιογραφικών αναφορών και πλούσια επιστημονική γνώση, ενώ ως προς το υποκεφάλαιο του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος “ICISNET”, η έρευνα έγινε με βάση την ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εισόδων, και τα επαγγελματικά εγχειρίδια χρήσης του icisnet. Τέλος, η έξαρση της Πανδημίας Covid-19 οδήγησε σε περαιτέρω δυσκολία προσέγγισης των βιβλιοθηκών, η οποία, ωστόσο, μερικώς προσπάθησε να υπερνικηθεί με την ανεύρεση διαθέσιμων συγγραμμάτων στους χώρους που επιτρεπόταν η είσοδος.

Abstract

The present dissertation aims to present the issue of Digital Governance mainly in the Public Sector, which led to slow but steady steps in the emergence of e-administrative act, which is one of the manifestations of the digital era and becomes a small theoretical reference to information customs system, “ICISNET”, while its exhaustive analysis is avoided due to the confidentiality of the information contained, in order to combat smuggling and drugs. Before the development of the electronic administrative act, the study of the classical administrative act precedes to understand it before it is introduced in the digital world.

For this purpose, the methodology of bibliographic research and review is utilized, based on articles of legal texts and intensive study of legal books and case law, especially of the Supreme Administrative Court of our country, i.e. the Council of State (CoS). The research led to the conclusion that today, there is the concept of e-administrative act, although there is no rich legislative work with this content, therefore the focus is on the recent legislation of Law 4727/2020.

As for the limitations in the preparation of this Paper, they lie in the difficulty of finding books that focus exclusively on the electronic administrative act, since it has been appearing properly for the last two years, with the appearance of the Pandemic of Covid - 19, so no specific literature has been developed on the subject but neither case law. The research was conducted mainly on online sources, which, however, offered a wealth of bibliographic references and rich Scientific knowledge, while in the subsection of the integrated information system, the “ICISNET”, the research was based on the website of the Independent Public Revenue Authority, and professional icisnet user manuals. Finally, the outbreak of the covid-19 Pandemic led to further difficulty in accessing libraries, which was overcome partially with the available study material.

Λέξεις-κλειδιά:

Ψηφιακή Διακυβέρνηση, ψηφιακό κράτος, κλασσική διοικητική πράξη, ηλεκτρονική διοικητική πράξη, κράτος, ψηφιακή υπογραφή, κοινοποίηση, τελείωση, διαφθορά, γραφειοκρατία.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	1
Εισαγωγή.....	2
1.1 Τι είναι το κράτος.....	9
1.2 Κράτος - Ορισμός με την ευρεία έννοια.....	10
1.3 Κράτος - Ορισμός με την στενή έννοια.....	11
1.4 Η κλασσική διοικητική πράξη - ορισμός.....	13
1.5 Οι διακρίσεις των διοικητικών πράξεων.....	15
Κεφάλαιο 2. Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση.....	20
2.1 Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και οι Γενικές Αρχές Στρατηγικής της Διαμόρφωσης κατά την Ελληνική Κυβέρνηση.....	20
2.2 Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πρότυπο.....	23
2.3 Το ηλεκτρονικό Τελωνείο, μια εξέλιξη για την Τελωνειακή Ένωση.....	25
Κεφάλαιο 3. Κοινωνία της πληροφορίας.....	27
3.1 Η Κοινωνία της πληροφορίας.....	27
3.1.1 Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ευρώπη.....	28
3.1.2 Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ελλάδα.....	29
Κεφάλαιο 4. Ηλεκτρονική διοίκηση.....	32
4.1 Η ηλεκτρονική διοίκηση στο πλαίσιο του Ελληνικού διοικητικού συστήματος.....	32
4.2 Η Ηλεκτρονική διοίκηση και το έναυσμά της μέσω επιχειρησιακών ψηφιακών στρατηγικών και κυβερνητικών πολιτικών.....	35
4.3 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Κοινωνία της Πληροφορίας.....	39
4.4 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτεία.....	40
4.5 Το Επιχειρησιακό πρόγραμμα Αστερίας.....	42
4.6 Επιχειρησιακό πρόγραμμα Ερμής.....	43
4.7 Επιχειρησιακό πρόγραμμα σύζευξης.....	44
4.8 Οι φορείς που εγκαθίδρυσαν την Ψηφιακή Διακυβέρνηση και την Ηλεκτρονική Διοίκηση.....	45
Κεφάλαιο 5. Ηλεκτρονική διοικητική πράξη.....	49
5.2 Ο Νόμος 4727/2020 – Αναφορά στα σημαντικότερα άρθρα του.....	50
5.3 Τα χαρακτηριστικά της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης.....	56
5.3.1 Ηλεκτρονική διοικητική πράξη εν στενή και εν ευρεία έννοια ως προς τον φορέα έκδοσης της πράξεως.....	59
5.5 Ο τρόπος τελείωσης της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως.....	64

5.6 Ο τρόπος κοινοποίησης της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης	68
5.6.1 Το προηγμένο πληροφοριακό σύστημα της Δημόσιας Διοίκησης	71
5.6.2 Νέοι επαγγελματικοί ρόλοι.....	72
5.7 Βασικές Αρχές των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων.....	73
Κεφάλαιο 6. Το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα των τελωνείων “icisnet”	81
6.1 Εισαγωγή	81
6.2 Οι Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες του ICISnet	85
Επίλογος	89
Βιβλιογραφία	91

Πρόλογος

Σκοπός του παρόντος επιστημονικού κειμένου είναι να αναδείξει τις εκφάνσεις της Ψηφιακής Διακυβέρνησης και τις πτυχές της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης που συνιστά παράγωγό της. Παράλληλα, αναδεικνύει και τα νομοθετικά κείμενα τα οποία αποσκοπούν στην προαγωγή και την προστασία τους.

Εν συντομία, αρχικά στην εισαγωγή γίνεται αναφορά στην Ψηφιακή Εποχή και την Ψηφιακή επανάσταση, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της τα οποία οδήγησαν στην Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η έννοια του Κράτους ως πρωτογενής εξουσιαστική δύναμη και η κλασική διοικητική πράξη με τις διακρίσεις της. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η έννοια της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, στο τρίτο κεφάλαιο η Κοινωνία της Πληροφορίας, στο τέταρτο κεφάλαιο, η ηλεκτρονική διοίκηση στο πλαίσιο του Ελληνικού Διοικητικού Συστήματος, στο πέμπτο κεφάλαιο η ηλεκτρονική διοικητική πράξη με τα χαρακτηριστικά, τις διακρίσεις της και τις βασικές διοικητικές αρχές της. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα των Τελωνείων ως πρότυπο πληροφοριακό σύστημα της Δημόσιας Διοίκησης και τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες που προσφέρει στους συναλλασσόμενους.

Επιστημονικό συμπέρασμα της Διπλωματικής Εργασίας είναι ότι η Ψηφιακή εποχή, την οποία διανύουμε, έχει οδηγήσει σε εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης και στην δημιουργία την σύγχρονης ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως η οποία προάγει την ίδια την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση. Από την άλλη, ένα νεοπαγές νομοθετικό κείμενο, ο Νόμος 4727/2020, περικλείει κανονιστικές ρυθμίσεις που αφορούν την ηλεκτρονική διοίκηση, ενώ τα προισχύοντα νομοθετικά κείμενα, που ρυθμίζουν πάγια ζητήματα της Δημόσιας Διοίκησης, δεν έχουν τροποποιηθεί, ώστε να αναφέρονται στην ηλεκτρονική διοικητική πράξη, με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται από τους Νομικούς, μέσω της αναλογικής και της διασταλτικής ερμηνείας, ενώ οι Διοικητικοί Δικαστές, όταν νομολογούν, φαίνεται να εμμένουν ακόμη στην έννοια της κλασικής Διοικητικής πράξης με ελάχιστες διαφοροποιήσεις. Τέλος, οι πολίτες και τα διοικητικά όργανα αρχίζουν σταδιακά να προσαρμόζονται στη νέα ψηφιακή πραγματικότητα, κρατώντας ακόμη και σήμερα τις επιφυλάξεις απέναντι στο ψηφιακό κόσμο που συνεχίζει και φέρει κινδύνους και κάποιες φορές μάλλον απειλεί την ίδια την αρχή της νομιμότητας.

Εισαγωγή

Είναι πλέον γεγονός ότι ζούμε στην ψηφιακή εποχή και βιώνουμε την Ψηφιακή Επανάσταση. Με τον όρο «Ψηφιακή Επανάσταση» εννοούμε τη μετάβαση στην ψηφιακή τεχνολογία. Η ψηφιακή επανάσταση ξεκίνησε το έτος 1980 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, ενώ έχει επηρεάσει άμεσα την εξέλιξη τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημοσίου τομέα, δημιουργώντας ένα ψηφιακό περιβάλλον στο οποίο πρέπει να προσαρμοστούν όλοι οι πολίτες. Εμμέσως, ο όρος αυτός αναφέρεται στις σαρωτικές αλλαγές τις οποίες επέφερε η πληροφορική και η τεχνολογία των επικοινωνιών. Η Ψηφιακή Επανάσταση σηματοδότησε παράλληλα και την έναρξη της Εποχής της Πληροφορίας και την εμφάνιση της λεγόμενης και γνωστής πλέον εποχής της Κοινωνίας της πληροφορίας (Υπουργείο Ηλεκτρονικής μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, χ.χ.).

Κεντρικό ρόλο σε αυτή την επανάσταση αποτελεί η μαζική παραγωγή και η ευρεία χρήση των ψηφιακών λογικών κυκλωμάτων και οι τεχνολογίες που πηγάζουν από αυτήν, όπως ο Η/Υ, το κινητό τηλέφωνο και η συσκευή φαξ. Η τεχνολογία αυτή εφευρέθηκε κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα, ενώ η ευρεία υιοθέτησή της έγινε μετά την εφεύρεση του προσωπικού υπολογιστή. Στον τομέα των πολυμέσων, η ψηφιακή επανάσταση άλλαξε ριζικά την αποθήκευση των πληροφοριών. Έτσι αντί να χρησιμοποιούνται τα κλασικά μέσα για την αποθήκευση των δεδομένων (χαρτί για τις λέξεις, φωνογραφικές εγγραφές για τον ήχο, φιλμ για την εικόνα), τα δεδομένα αποθηκεύονται σε δυαδική ψηφιακή μορφή (Merritt, 2016).

Οι πρώτοι προσωπικοί υπολογιστές εμφανίστηκαν τη δεκαετία του '70. Τη δεκαετία του '80 οι υπολογιστές έγιναν για πρώτη φορά προσιτοί στο ευρύ κοινό στις αναπτυσσόμενες χώρες. Εκατομμύρια άνθρωποι αγόρασαν υπολογιστές για οικιακή χρήση. Το έτος 1992 ο Παγκόσμιος Ιστός ήταν γεγονός και μέχρι το 1996 παγιώθηκε στη συνείδηση του κόσμου. Το τέλος του έτους 1999 βρήκε σχεδόν κάθε χώρα του κόσμου να έχει τουλάχιστον μία σύνδεση στο διαδίκτυο (Internet), ενώ πάνω από τους μισούς Αμερικανούς χρησιμοποιούσαν ήδη το διαδίκτυο σε καθημερινή βάση. Την ίδια δεκαετία οι αναλογικές τεχνολογίες (κασέτα, πικάπ) αντικαταστάθηκαν με CD, οι βιντεοταινίες με το DVD, η αναλογική αναμετάδοση με την ψηφιακή αναμετάδοση, η γραφομηχανή με τον εκτυπωτή, το χαρτόδετο βιβλίο με το ηλεκτρονικό βιβλίο (e-book) (Ryan, 2010).

Η Ψηφιακή Επανάσταση συνεπώς έδωσε το έναυσμα για τη μαζική παραγωγή των ψηφιακών ηλεκτρονικών υπολογιστών, του προσωπικού Η/Υ και ειδικότερα του μικροεπεξεργαστή, η σταδιακή εξέλιξη του οποίου (όπως περιγράφεται στον Νόμο του Moore), έκανε τα υπολογιστικά συστήματα να ενσωματωθούν σε μια πληθώρα συσκευών. Ανάλογης σημασίας ήταν και η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών, όπως η δικτύωση υπολογιστών, το Διαδίκτυο και η ψηφιακή αναμετάδοση (Arden et al, 2010).

Τα κινητά τηλέφωνα τρίτης γενιάς (3G), η κοινωνική διείσδυση των οποίων αυξήθηκε με γεωμετρική πρόοδο τη δεκαετία του 2000, έπαιξε επίσης μεγάλο ρόλο στην ψηφιακή επανάσταση, καθώς παρέχουν ταυτοχρόνως διασκέδαση, επικοινωνία και σύνδεση στο διαδίκτυο, διεκπεραίωση επαγγελματικών υποχρεώσεων και εκτός του χώρου εργασίας ή της οικίας (Ryan, 2010).

Η Ψηφιακή επανάσταση έφερε λοιπόν τη μεταβολή στον τρόπο με τον οποίο ζούμε και εργαζόμαστε. Ουσιαστικά άλλαξε εντελώς την ροή της ιστορίας τον 21ο αιώνα, καθώς, σύμφωνα με την παγκόσμια έρευνα της PwC για τους διευθύνοντες

συμβούλους, το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων στην έρευνα δέχτηκαν την τεχνολογική πρόοδο ως τη σημαντικότερη πρόκληση που έχουν να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις, μεγαλύτερη ακόμη και από τη δημογραφική και κλιματική αλλαγή. (Merritt, 2016).

Οι ηγέτες του επιχειρηματικού κόσμου πιστεύουν ότι η ψηφιακή τεχνολογία μπορεί να προσφέρει αξία στις επιχειρήσεις τους και έτσι να προσεγγίσουν περισσότερους πελάτες γρήγορα και άμεσα και να προωθήσουν τις δραστηριότητές τους. Πλέον υπάρχουν πολλές τεχνολογικές δυνατότητες, με ποικίλο κόστος και δυσκολίες. Η τεχνολογία αιχμής μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε όλεθρο και ο κίνδυνος μίας λανθασμένης απόφασης είναι μεγάλος. Όμως, ο κίνδυνος της στασιμότητας είναι μεγαλύτερος. Στο νέο επιχειρηματικό περιβάλλον τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα είναι πρόσκαιρα και οι εταιρείες καλούνται να εφευρίσκουν συνεχώς νέες στρατηγικές και να δημιουργούν προστιθέμενη αξία μέσω του πειραματισμού και της γνώσης, της αναγνώρισης νέων ευκαιριών και άμεσης αξιοποίησης αυτών. Αυτό απαιτεί την ύπαρξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων, προσήλωση στην καινοτομία, όπως και στην ικανότητα αξιοποίησης στο έπακρο του ανθρώπινου δυναμικού και της τεχνολογίας (Schmidt & Cohen, 2013).

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι φορητές συσκευές, οι αναλύσεις δεδομένων και το cloud (Social Media, Mobile, Analytics & Cloud, SMAC) ήταν οι πρωταγωνιστές της ψηφιακής αλλαγής. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δίνουν τη δυνατότητα στους οργανισμούς να προσεγγίσουν πελάτες με διαφορετικούς τρόπους. Μέσω των έξυπνων συσκευών είναι δυνατή η πραγματοποίηση αγορών και γενικότερα πλοήγησης στο Διαδίκτυο, με τον τρόπο αυτό γίνεται εύκολη η πρόσβαση στην γνώση (Schneider, 2016).

Στην συνέχεια, οι αναλύσεις δεδομένων (big data) προσφέρουν στους οργανισμούς πολλά δεδομένα για τους πελάτες τους, δηλαδή αναλύσεις της καταναλωτικής συμπεριφοράς τους και κατανόηση της εμπειρίας που έχουν όταν οι τελευταίοι συναλλάσσονται με τους οργανισμούς. Ουσιαστικά, η αλληλεπίδραση των υπολογιστών και των φορητών συσκευών με ιστοσελίδες και εφαρμογές παρέχουν περισσότερη πληροφορία από ποτέ για τη συμπεριφορά των πελατών και την κοινωνία γενικότερα, προσφέροντας επιπλέον προστιθέμενη αξία στις επιχειρήσεις (Davenport, Barth & Bean, 2012). Από την άλλη, το cloud επιτρέπει στις νέες επιχειρήσεις και στους οργανισμούς να αξιοποιούν την τεχνολογία και έτσι να καταφέρνουν να αυξάνουν την επιχειρηματική τους αξία πιο γρήγορα από ποτέ, σε συνδυασμό με τις ήδη υπάρχουσες υποδομές που παρέχονται από εταιρείες-κολοσσούς στον τομέα της τεχνολογίας και του διαδικτύου όπως η Amazon, η Microsoft και η Google (Wu et al, 2010).

Οι παραπάνω μορφές τεχνολογίας στις μέρες μας συνιστούν πλέον τμήμα της καθημερινότητας μας. Η ψηφιακή γενιά (digital natives), έχει εντυφώσει στη νέα ψηφιακή τεχνολογία, τα άτομα αυτά σήμερα αρχίζουν να ξεπερνούν σε αριθμό εκείνους που μεγάλωσαν χωρίς την προσήλωση σε αυτή την γνώση (digital immigrants) και οι οποίοι πρέπει να προσαρμοστούν σε αυτήν τη νέα ψηφιακή πραγματικότητα. Τόσο για τους digital natives όσο και για τους digital immigrants, η νέα ψηφιακή πραγματικότητα είναι πλέον τρόπος ζωής. Είναι διαρκώς συνδεδεμένοι μέσω των φορητών συσκευών τους από κάθε σημείο του πλανήτη, επικοινωνούν μεταξύ τους διαδικτυακά, καταχωρούν και ανταλλάσσουν αρχεία μέσω του cloud. Οι οργανισμοί εκείνοι που θα ανταποκριθούν γρήγορα στις νέες εξελίξεις θα έχουν και το προβάδισμα. Εταιρείες, κυβερνήσεις και άλλοι οργανισμοί μπορούν πλέον να

αναρτούν και να προωθούν νέα προϊόντα και υπηρεσίες σε ιστοσελίδες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άμεσα να αποδέχονται τα σχόλια των πελατών τους, έτσι ώστε να βελτιώνουν την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών τους (Wang, Myers & Sundaram, 2013).

Έτσι, προκύπτει ότι οι οργανισμοί πρέπει να διαθέτουν ταχύτητα και ευελιξία, να παίρνουν αποφάσεις και να αλλάζουν κατεύθυνση όταν αυτό απαιτείται και ταυτόχρονα να αξιοποιούν στο μέγιστο τα δεδομένα και τις πληροφορίες της ψηφιακής τεχνολογία (Wu et al, 2010). Περαιτέρω, απαιτείται η ύπαρξη μιας κουλτούρας που συγκρούεται με τον συντηρητισμό και ενθαρρύνει τον πειραματισμό και την επιχειρηματικότητα, στην οποία η ανάληψη εύλογου κινδύνου επιβραβεύεται, μέσα σε ένα πλαίσιο αξιών και πολιτικών αρκετά ισχυρών για να προστατεύσουν την επιχείρηση και τα περιουσιακά της στοιχεία (Wang, Myers & Sundaram, 2013). Τέλος, απαιτείται εμπιστοσύνη. Στο μέλλον αυτοί που θα νικήσουν θα είναι οι επιχειρήσεις που κατανοούν την σημασία της εμπιστοσύνης και θέτουν υψηλά στις προτεραιότητές τους τη διαφύλαξη της. Πριν εμπιστευτούν οι πελάτες μια επιχείρηση, εκείνη πρέπει πρώτα να εμπιστευτεί τον ίδιο τον εαυτό της και αυτό εξαρτάται από τις σωστές αποφάσεις που θα λάβει την κρίσιμη στιγμή, βασιζόμενη στην τεχνολογία και την καινοτομία με σεβασμό όμως στον ίδιο τον άνθρωπο (Wu et al, 2010).

Στην Ελλάδα¹, με το υπάρχον οικονομικό κλίμα και την αστάθεια που επικρατεί, η επιθυμία των επιχειρήσεων για τολμηρές επενδύσεις είναι μειωμένη. Από την άλλη,

---

¹Ψηφιακά άλματα, τα οποία την κατατάσσουν στις χώρες με τη μεγαλύτερη ψηφιακή πρόοδο, έκανε η Ελλάδα μέσα στο 2020. Στην προσπάθεια του υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης να εξελιχθεί η χώρα σε ένα σύγχρονο ψηφιακό κράτος, προκειμένου να αντιμετωπίσει και τις συνέπειες του Covid-19, η Ελλάδα ανέβηκε πρόπερσι επτά θέσεις στον παγκόσμιο χάρτη της ψηφιακής ανταγωνιστικότητας. Την επίδοση αυτή της χώρας αποτυπώνει το IMD 2020 Digital Competitiveness Ranking, το οποίο αξιολογεί παγκοσμίως 63 οικονομίες στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών. Πλέον η Ελλάδα καταλαμβάνει την 46η θέση της διεθνούς κατάταξης με τις πιο ανταγωνιστικές ψηφιακά οικονομίες, έναντι της 53ης θέσης που είχε το 2019 και το 2018 και της 50ής, όπου είχε βρεθεί το 2017. Η άνοδος αυτή της εξασφάλισε μια θέση και στη λίστα των χωρών που μεταξύ 2019 και 2020 κατέγραψαν τη μεγαλύτερη πρόοδο στην ψηφιακή ανταγωνιστικότητα. Στη συγκεκριμένη λίστα ανήκουν επίσης οι Εσθονία, Κίνα, Βραζιλία, Κύπρος και Τουρκία. Η αρχή της σύγχρονης ελληνικής «ψηφιακής επανάστασης» έγινε με την ενιαία ηλεκτρονική πύλη του Δημοσίου gov.gr, η οποία λειτουργεί πιλοτικά από το Σάββατο 21-3-2020 και συγκεντρώνει το σύνολο των υπηρεσιών που παρέχονται ψηφιακά από το Δημόσιο. Με ένα απλό «κλικ» από το κινητό ή τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, οι πολίτες μπορούν να έχουν στο σπίτι ή στο γραφείο τους από εξουσιοδοτήσεις και υπεύθυνες δηλώσεις έως ιατρικές συνταγές, διπλώματα οδήγησης, πιστοποιητικά γέννησης, ακόμα και ραντεβού με δημόσιους φορείς μέσω βιντεοκλήσεων! Μέσω του gov.gr, το Δημόσιο αποκτά ένα νέο, ενιαίο, ψηφιακό πρόσωπο. Το gov.gr θα είναι στο εξής το μοναδικό σημείο από όπου θα παρέχονται όλες οι ψηφιακές υπηρεσίες του κράτους. Το μεγάλο ψηφιακό άλμα της χώρας έρχεται να ενισχύσει η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού που περιλαμβάνει συνολικά 448 έργα, 14 κατευθυντήριες γραμμές, 6 άξονες και ορίζοντα ως το 2025, ενώ διατρέχει συνολικά 17 τομείς της ελληνικής οικονομίας. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός του Δημοσίου, που ξεκίνησε πατώντας γκάτζι μέσα στην πανδημία, αποκτά οδικό χάρτη για τη μετάβαση στη σύγχρονη ψηφιακή Ελλάδα. Η απορρόφηση πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης, εκ των οποίων το 20% θα κατευθύνεται σε ψηφιακά έργα (περί τα 6,4 δισ. ευρώ), είναι το μεγάλο στοίχημα των δημιουργών της Βίβλου Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025. Ηδη από τα 448 έργα που θα υλοποιηθούν στο ψηφιακό μέλλον της χώρας, τα 105 βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη. Αρμόδιο για τη στρατηγική κατεύθυνσης και την υλοποίηση της Βίβλου Ψηφιακού Μετασχηματισμού είναι το υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Το ίδιο θα εξασφαλίζει τη συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης των έργων που

περιλαμβάνονται στη Βίβλο, καθώς και την ένταξη νέων έργων. Η Βίβλος θα επικαιροποιείται ετησίως, με βάση τις εκάστοτε ανάγκες, ευκαιρίες και στρατηγικές προτεραιότητες. Συμφωνίες - πλαίσιο, συμπράξεις καινοτομίας, συνεργατικοί χώροι δημιουργίας θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων, αλλά και συμβάσεις παραχώρησης ή ΣΔΙΤ προβλέπονται ως εναλλακτικά εργαλεία χρηματοδότησης των 343 νέων έργων που αναμένονται στη Βίβλο. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, οι διαδικασίες προμηθειών και η αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων είναι οι μεγαλύτερες προκλήσεις ως προς τη χρηματοδότηση και την υλοποίηση των έργων.

Με το ξεκίνημα της νέας χρονιάς (2021), κάνει πρεμιέρα το KnowYourCustomer (KYC) που επιτρέπει - με τη συγκατάθεση του πολίτη - σε τράπεζες και άλλους ιδιωτικούς φορείς να αντλούν στοιχεία των πολιτών κατευθείαν από τους δημόσιους οργανισμούς. Αρχικά η δράση έχει εστιάσει στα τραπεζικά ιδρύματα και στις διαδικασίες KYC που οφείλουν να ακολουθήσουν στο πλαίσιο του Anti Money Laundering (AML) κανονισμού, ο οποίος απαιτεί την προσκόμιση δικαιολογητικών.

Τον Φεβρουάριο, ακολούθησε η λειτουργία του Ψηφιακού Μητρώου Αθλητικών Φορέων από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού. Περιλαμβάνει την ανάπτυξη ηλεκτρονικού μητρώου για την αποτελεσματική εποπτεία και έλεγχο των εποπτευόμενων φορέων της ΓΓΑ. Το μητρώο, στο οποίο θα αναρτώνται σε πραγματικό χρόνο τα στοιχεία αθλητικών ομοσπονδιών, ενώσεων, σωματείων και ομοσπονδιών ΑμεΑ, παρέχει άμεση (online) πληροφόρηση των εμπλεκόμενων στον τομέα του αθλητισμού για τους εποπτευόμενους αθλητικούς φορείς. Απλουστεύει την παροχή υπηρεσιών στον τομέα του αθλητισμού και να ενισχύει το εποπτικό και ελεγκτικό έργο της ΓΓΑ.

Ο Μάρτιος 2021 έφερε τρία ψηφιακά έργα. Το πρώτο αφορά τη λειτουργία της ψηφιακής μεταβίβασης οχημάτων. Το έργο αφορά την απλούστευση των διαδικασιών και την υλοποίηση εφαρμογής για την ηλεκτρονική υποβολή δικαιολογητικών που αφορούν τη μεταβίβαση οχήματος, καθώς και την άρση παρακράτησης κυριότητας οχημάτων.

Τον ίδιο μήνα, είχαμε την πλήρη ανάπτυξη του ολοκληρωμένου πληροφορικού συστήματος της Ψηφιακής Ακαδημίας Πολιτών. Το έργο περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων προς ένταξη στην Ψηφιακή Ακαδημία Πολιτών.

Παράλληλα, έγιναν εκπαιδευτικά προγράμματα επιλεγμένων οργανισμών αναγνωρισμένου ακαδημαϊκού και εκπαιδευτικού κύρους, όπως ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα, γνωστές διεθνείς εταιρείες, τραπεζικά ιδρύματα, τηλεπικοινωνιακοί πάροχοι και αναγνωρισμένοι οργανισμοί ψηφιακής εκπαίδευσης.

Αντίστοιχα, ξεκίνησε και το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας που αποτελεί κεντρικό σημείο όπου οι πολίτες και τα νομικά πρόσωπα μπορούν να καταγράφουν και να επικαιροποιούν τα στοιχεία επικοινωνίας τους, ώστε να ενημερώνονται όλοι οι φορείς της δημόσιας διοίκησης και πιστοποιημένοι ιδιωτικοί φορείς.

Ο Απρίλιος του 2021 έφερε την ψηφιακή αναδιοργάνωση της διαδικασίας κάλυψης θέσεων αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Βασικός στόχος του έργου ήταν ο έγκαιρος προγραμματισμός, ο ακριβής προσδιορισμός και η γρήγορη κάλυψη των λειτουργικών κενών με αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, επιδιώκοντας τη μείωση της απώλειας διδακτικών ωρών. Η δράση εξελίσσεται σε δύο επίπεδα: τη φάση πρόσληψης και τη φάση κατανομής των αναπληρωτών στα σχολεία.

Ο Μάιος ήταν ο δεύτερος πιο «παραγωγικός» μήνας του εξαμήνου. Αρχικά, ήταν διαθέσιμη η εφαρμογή που επιτρέπει την εξ αποστάσεως εγγραφή σε οικείο βρεφονηπιακό σταθμό. Επίσης, άλλαξε επίπεδο το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, μέσα από τη δράση που αναπτύσσεται σε δύο βασικούς άξονες: την αναβάθμιση των δικτύων των σχολικών μονάδων και την ανάπτυξη νέων ψηφιακών υπηρεσιών και την αναβάθμιση υφισταμένων για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Ο πρώτος άξονας περιλαμβάνει σταδιακές επεμβάσεις, που ξεκινούν από την εγκατάσταση VDSL συνδέσεων σε 7.000 και πλέον σχολεία και φτάνουν στην αξιοποίηση των οπτικών δικτύων νέας γενιάς (Fiber-To-The-School) όπου είναι τεχνικά εφικτό. Παράλληλα, με την αξιοποίηση υποδομών του ΣΥΖΕΥΞΙΣ II και των δημοτικών Μητροπολιτικών Δικτύων Οπτικών Ινών σε πρωτεύουσες νομών, η

οι νέοι επιχειρηματίες είναι πιο γενναίοι, πειραματίζονται με την ψηφιακή τεχνολογία και τις απέραντες δραστηριότητες μετασχηματισμού που προσφέρει και προσπαθούν να την εντάξουν στην επιχειρηματική τους ζωή. (Κτιστάκη, 2020).

Η ψηφιακή τεχνολογία διαδραματίζει πλέον ρόλο εξισορροπιστή. Όπως η βιομηχανική επανάσταση, η οποία χαρακτηρίστηκε από την εμφάνιση νέων δυνατοτήτων και επιλογών, τη μείωση του κόστους και την αυξανόμενη πρόσβαση στην παραγωγή, έτσι και οι ψηφιακές τεχνολογίες, όπως είναι το cloud, τα big data και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προσφέρουν τη μείωση του κόστους και αποδοτικότητα των επιχειρηματικών εγχειρημάτων, επιτρέποντας στους νέους επιχειρηματίες να ανταγωνιστούν τους κολοσσούς της εγχώριας αλλά και της παγκόσμιας αγοράς (Wu et al, 2010).

Ο ψηφιακός λοιπόν μετασχηματισμός (ή digital transformation) είναι αναμφίβολα η μεγαλύτερη πρόκληση της σύγχρονης εποχής. Επηρεάζει όχι μόνο μεγάλες επιχειρήσεις, αλλά και κυβερνήσεις, δήμους και κοινοτικά συμβούλια, οργανισμούς κοινής ωφελείας, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς, μικρομεσαίες και μεγάλες εταιρείες (Wang, Myers & Sundaram, 2013).

Στην Ελλάδα, το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης συστάθηκε στις 8 Ιουλίου 2019. Πρωταρχικός στόχος του υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, υπήρξε από την πρώτη στιγμή ο ψηφιακός μετασχηματισμός της χώρας. Η αξιοποίηση των τεχνολογιών αυτού του τύπου μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στο μέλλον στην αποτελεσματική βελτίωση του δημοσίου τομέα, στην τόνωση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών (Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, χ.χ.).

Κάνοντας έναν μικρό απολογισμό μόνο η ψηφιακή πύλη gov.gr έχει δεχθεί πάνω από πέντε εκατομμύρια επισκέψεις από την έναρξη της λειτουργίας της, στις 21 Μαρτίου 2020. Μέσω αυτής της διαδικασίας του ψηφιακού μετασχηματισμού έχει επιτευχθεί η απλοποίηση διαδικασιών δήλωσης γέννησης, ενοποίηση όλων των επιμέρους διαδικασιών (εγγραφή σε δημοτολόγιο, ληξιαρχείο, ΕΦΚΑ, απόδοση ΑΜΚΑ, επίδομα γέννησης) σε μία διαδικασία εντός του μαιευτηρίου, εκτεταμένες διαλειτουργικότητες μεταξύ μητρών και υπηρεσιών του Δημοσίου μέσω του Κέντρου Διαλειτουργικότητας της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης, ώστε να μειώνονται σημαντικά τα δικαιολογητικά που καλείται να προσκομίσει ο πολίτης (Ζιγγιρίδης, 2021).

ενίσχυση της ευρυζωνικότητας υποστηρίζεται σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, με μίσθωση εμπορικών οπτικών δικτύων, αναβαθμίζοντας περαιτέρω τη σύνδεση σε πάνω από 3.000 σχολεία.

Ακόμα, αναμένεται να ολοκληρωθεί η ανάπτυξη συστήματος αποτίμησης της ψηφιακής ωριμότητας των επιχειρήσεων και τεκμηρίωσης του σχεδιασμού των κρατικών ενισχύσεων για τον μετασχηματισμό τους (Digitometer). Πρόκειται για ένα εύχρηστο ψηφιακό online εργαλείο για την αποτίμηση του βαθμού ψηφιακής ωριμότητας μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων. Το εργαλείο παρέχει μέσω δομημένου ερωτηματολογίου μια υψηλού επιπέδου εκτίμηση της ψηφιακής ωριμότητας της επιχείρησης και αναγνωρίζει πιθανούς τομείς προόδου.

Τον Ιούνιο, υλοποιήθηκε η αναβάθμιση του Συστήματος Ελέγχου Συμπεριφοράς Οδηγών ΣΕΣΟ (PointSystem). Το έργο έχει αναπτύξει ψηφιακή λύση για τις διαδικασίες ελέγχου και παρακολούθησης των παραβάσεων συγκεκριμένων διατάξεων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και την παρακολούθηση της οδικής συμπεριφοράς των καθ' έξιν παραβατών οδηγών. Παρέχει δυνατότητα online ενημέρωσης των πολιτών για τους βαθμούς τους στο PointSystem, ενώ παράλληλα θα εξοικονομήσει ανθρώπινους πόρους μέσω διαλειτουργικότητας όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών σε πραγματικό χρόνο.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι η ψηφιακή εποχή έφερε θετικές και αρνητικές επιπτώσεις. Στις θετικές περιλαμβάνονται η μεγαλύτερη και ευκολότερη διασύνδεση, η διευκόλυνση στην επικοινωνία, η δημόσια και ελεύθερη έκθεση πληροφοριών. Η ψηφιακή επανάσταση άλλαξε δραματικά τον τρόπο με τον οποίο συνεργάζονται οι επιχειρήσεις με τους ιδιώτες. Από τη μια στιγμή στην άλλη, μικρές επιχειρήσεις απέκτησαν λόγο και πρόσβαση σε μεγάλες αγορές. Καινούργιες ιδέες όπως η κατά παραγγελία υπηρεσίες και κατασκευές (on demand) σε συνδυασμό με τη ραγδαία πτώση του τεχνολογικού κόστους, κατέστησαν δυνατές νέες καινοτομίες σε όλους τους τομείς της βιομηχανίας και της καθημερινής ζωής (Ζιγγιρίδης, 2021).

Το Διαδίκτυο και πιο συγκεκριμένα ο Παγκόσμιος Ιστός ήδη από τη δεκαετία του '90, διάνοιξε κάποιες νέες προοπτικές για την επικοινωνία και για την αποστολή και διανομή των πληροφοριών. Όσον αφορά την ταχύτητα και την ευκολία της μετάδοσης των πληροφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι χαρακτηριστικό ότι το Διαδίκτυο διαμοίρασε την ελευθερία του λόγου σε όλους τους πολίτες. Είναι η πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία που οι ιδιώτες και οι παγκόσμιες οργανώσεις είχαν τη μεγάλη ελευθερία και την ικανότητα να αναπτύξουν τις απόψεις τους σε κάθε θέμα, και να το αναλύσουν σε ένα παγκόσμιο κοινό, με ελάχιστο έως και αμελητέο σχεδόν κόστος, όπως δεν συνέβη με καμιά επικοινωνιακή τεχνολογία στο παρελθόν (Wang, Myers & Sundaram, 2013).

Στις αρνητικές συνέπειες μπορεί να προσθέσει κάποιος την απόλυτη υπερφόρτωση και ο κορεσμός των πληροφοριών και των μέσων ενημέρωσης, αλλά και την εγκληματικότητα που ανθεί στο Διαδίκτυο. Η διάδοση πληροφοριών σχετικά με θέματα όπως η παιδική πορνογραφία, κατασκευή βομβών, τρομοκρατικές πράξεις καθώς και άλλες βίαιες δραστηριότητες θορύβησαν διάφορες ομάδες ανθρώπων. Οι εν λόγω ανησυχίες οδήγησαν στην λογοκρισία του Παγκόσμιου Ιστού (Λαζακίδου, 2021)

Σε κάποιες περιπτώσεις, η ευρεία διάδοση των υπολογιστών σε εταιρείες, οδήγησε σε μείωση της παραγωγικότητας των υπαλλήλων τους λόγω της χρήσης των υπολογιστών για προσωπικούς λόγους, όπως e-mail, παιχνίδια και συνομιλίες. Η χρήση των προσωπικών υπολογιστών, όπως και άλλες ψηφιακές δραστηριότητες στο χώρο εργασίας, που δεν συνδέονται με το αντικείμενο της απασχόλησης, οδήγησαν σε ισχυρότερες μορφές παραβίασης της ιδιωτικής ζωής, όπως η καταγραφή της πληκτρολόγησης και εφαρμογές φιλτραρίσματος πληροφοριών (κατασκοπευτικό λογισμικό και λογισμικά ελέγχου περιεχομένου). Η προστασία της ιδιωτικής ζωής φαίνεται να διακυβεύτηκε κατά τη διάρκεια της ψηφιακής επανάστασης. Η ικανότητα της αποθήκευσης και χρησιμοποίησης τόσο μεγάλων ποσοτήτων διαφόρων πληροφοριών, άνοιξε δυνατότητες για την παρακολούθηση των ιδιωτικών δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων. Επίσης, ειδικές ομάδες συμφερόντων, όπως επίσης κοινωνικές και θρησκευτικές οργανώσεις κατηγορήσαν το περιεχόμενο και την εμπέλεια της ελευθερίας του λόγου μέσω διαδικτύου ως επικίνδυνη. Πολλοί γονείς και άλλες ενώσεις – οργανώσεις με σκοπό την προστασία των παιδιών, άρχισαν να ανησυχούν καθώς η πορνογραφία έγινε άμεσα διαθέσιμη και σε ανήλικους (Ιγγλεζάκης, 2021).

Τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και εμπορικής εκμετάλλευσης σημάτων και λογότυπων, απέκτησαν νέα διάσταση στην ψηφιακή εποχή. Η ικανότητα των καταναλωτών να διανέμουν σε ευρεία κλίμακα ακριβή αντίγραφα των προστατευόμενων έργων, άλλαξε δραματικά το τοπίο της πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως στις βιομηχανίες της μουσικής, του κινηματογράφου και της τηλεόρασης. Η Ψηφιακή Επανάσταση, ιδίως όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής, των

δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, της λογοκρισίας και της ανταλλαγής πληροφοριών εξακολουθεί να αποτελεί αμφιλεγόμενο θέμα. Δεδομένου ότι η ψηφιακή επανάσταση προχωρά, παραμένει ακόμα ασαφές σε ποιον βαθμό είχε αντίκτυπο στην κοινωνία και κατά πόσο αυτή θα αλλάξει στο μέλλον. Η διευρυμένη δύναμη της επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών, οι αυξημένες δυνατότητες για τις υπάρχουσες τεχνολογίες, και η έλευση της νέας τεχνολογίας έφερε μαζί της πολλές πιθανές ευκαιρίες για εκμετάλλευση. Η Ψηφιακή Επανάσταση εγκαινίασε μια νέα εποχή μαζικής επιτήρησης, δημιουργώντας μια σειρά νέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αξιοπιστία των δεδομένων έγινε αντικείμενο συζήτησης καθώς οι πληροφορίες μπορούν εύκολα να αντιγραφούν, αλλά όχι και να ελεγχθούν. Η ψηφιακή επανάσταση κατέστησε δυνατή την αποθήκευση και παρακολούθηση γεγονότων, άρθρων και στατικών. Η ποσότητα και η ποιότητα της πληροφορίας που διακινείται έγιναν σημαντικά θέματα στα τέλη του 20ου αιώνα (Λαζακίδου, 2021).

Η ψηφιακή εποχή έμελλε αναπόφευκτα να επηρεάσει και την Δημόσια Διοίκηση. Έτσι δημιουργήθηκε μία άλλη κοσμοθεωρητική αντίληψη παγκόσμιας εμβέλειας στο Δημόσιο Τομέα εκείνη της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, η οποία προωθεί την Ελληνική Δημοκρατία μέσω της ηλεκτρονικής δημόσιας διαβούλευσης. Η κοινωνία της Πληροφορίας προωθεί την λαϊκή κυριαρχία. Πλέον η Κοινωνία Της Πληροφορίας δρομολογεί όλες τις διοικητικές εξελίξεις με στρατηγικό σκοπό την ψηφιοποίηση όλου του κρατικού μηχανισμού. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η τάση αυτή ενσωματώθηκε σε μία ενιαία πολιτική επιλογή και καταχωρήθηκε στα επίσημα κείμενα ως eEurope (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Υπό αυτές τις συνθήκες τα διοικητικά συστήματα αναδομούνται και δημιουργείται η Ηλεκτρονική Διοίκηση. Ο όρος αυτός περιγράφει την ψηφιακή διοικητική διαδικασία με απαγκύλωση από την συνηθισμένη έγχαρτη και γραφειοκρατική νοοτροπία και με αποτέλεσμα την διοικητική αυτοματοποίηση, την έκδοση της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης και σκοπό την εξυγίανση του δημοσίου, ειδικά του Ελληνικού το οποίο θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε ως τώρα ως «ασθενικό».

Κεφάλαιο 1. Ορισμός Κράτους και Διοίκησης

1.1 Τι είναι το κράτος

Το κράτος είναι μία οργανωμένη πολιτική οντότητα που κατέχει το μονοπώλιο της χρήσης νόμιμης εξουσίας σε μια καθορισμένη γεωγραφική περιοχή. Ένα κράτος συνήθως περιλαμβάνει ένα σύνολο οργανισμών οι οποίοι έχουν τη δικαιοδοσία να επιβάλλουν τους κανόνες εκείνους, οι οποίοι κυβερνούν τον πληθυσμό μίας κοινωνίας μέσα σε συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια. Κράτος στα αρχαία Ελληνικά σήμαινε "δύναμη" (Γέροντας, 2009).

Το κράτος ως μορφή κοινωνικής οργάνωσης δεν υπήρχε πάντα. Για δεκάδες χιλιάδες χρόνια, οι ανθρώπινες φυλές ήταν οργανωμένες σε μικρές ομαδοποιήσεις ή/και σε μεγαλύτερες κοινότητες χωρίς κρατική οντότητα. Το κράτος δημιουργήθηκε από την στιγμή που ο άνθρωπος συγκροτεί τις πρώτες πρωτόγονες αγροτικές κοινωνίες, παράγει πλεόνασμα των αγαθών και δημιουργεί το εμπόριο για να πουλά αυτά τα αγαθά. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές, βάσει αυτής της εξέλιξης, δημιουργούνται οι πρώτες κοινωνικές τάξεις (αυτή των παραγωγών του πλούτου και αυτή που με διάφορες μορφές βίας καρπώνεται το παραγόμενο πλεόνασμα) μαζί με τις ταξικές αδικίες και διακρίσεις (βλ. πάλη των τάξεων).

Το κράτος -κατά τον Ένγκελς (1970)- είναι προϊόν της κοινωνίας σε ορισμένη βαθμίδα εξέλιξης. Είναι η «..ομολογία ότι η κοινωνία αυτή μπερδεύτηκε σε μια αξεδιάλυτη αντίφαση με τον ίδιο τον εαυτό της, ότι διασπάστηκε σε ασυμφιλίωτες αντιθέσεις που είναι ανήμπορη να παραμερίσει. Και για να μη φθείρουν αυτές οι αντιθέσεις, οι τάξεις και τα αντιμαχόμενα οικονομικά συμφέροντα τον εαυτό τους και την κοινωνία σε έναν άκαρπο αγώνα, έγινε αναγκαία μια δύναμη που φαινομενικά στέκεται πάνω από την κοινωνία, για να μετριάξει τη σύγκρουση, για να την κρατάει μέσα στα όρια της «τάξης». Και η δύναμη αυτή που βγήκε από την κοινωνία, αλλά που τοποθετήθηκε πάνω απ' αυτήν, που όλο και περισσότερο αποξενώνεται απ' αυτήν, είναι το κράτος. Απέναντι στην παλιά οργάνωση των γενών το κράτος χαρακτηρίζεται πρώτα από το χωρισμό των υπηκόων του κατά εδαφική περιοχή [...] Αυτή η οργάνωση των πολιτών σύμφωνα με τον τόπο διαμονής είναι κοινή σε όλα τα κράτη. Για αυτό μας φαίνεται φυσική» (Χει et al, 2011).

1.2 Κράτος - Ορισμός με την ευρεία έννοια

Το κράτος εν ευρεία έννοια συνιστούν οι τρεις κλασσικές λειτουργίες του: η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική στις οποίες ορισμένοι προσθέτουν τη λειτουργία της πολιτικής διοίκησης (ή της κυβέρνησης) η οποία όμως εμπίπτει στην εκτελεστική εξουσία. Στο κράτος δικαίου τέτοιου είδους λειτουργίες αποδίδονται σε τρεις διαφορετικές εξουσίες του, εννοώντας εκείνα τα όργανα ή τα σύνολα διακριτών και ανεξάρτητων από τις άλλες εξουσίες οργάνων, δηλαδή την τυποποίηση της νομοθετικής εξουσίας, τη διοίκηση της εκτελεστικής εξουσίας και τη δικαιοδοσία της δικαστικής εξουσίας (η αρχή του διάκρισης των εξουσιών). Επιπλέον, η εκτελεστική και η δικαστική εξουσία, μπορούν να ασκήσουν μόνο την ισχύ που τους ανατίθενται σύμφωνα με τους υπέρτερους κανόνες δικαίου, ισχύ, την οποία θέτει ουσιαστικά η νομοθετική εξουσία και οφείλουν να την ασκούν σε συμμόρφωση με τους κανονισμούς αυτούς (αρχή της νομιμότητας) (Χει et al, 2011).

Στην νομική επιστήμη κράτος με την ευρεία έννοια νοείται ολόκληρος ο δημόσιος τομέας και οτιδήποτε εμπίπτει σε αυτόν, δηλαδή η κυβέρνηση, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η κεντρική και αποκεντρωμένη διοίκηση, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο σκοπό, ενώ η δικαστική λειτουργία νοείται ως ανεξάρτητη από την κρατική εξουσία, η οποία υπόκειται μόνο υπό το Σύνταγμα και τους Εθνικούς Νόμους (Γέροντας, 2014).

1.3 Κράτος - Ορισμός με την στενή έννοια

Ο όρος κρατική λειτουργία με την στενή έννοια χρησιμοποιείται για να αναφερθεί κανείς μόνο στην εκτελεστική λειτουργία, η οποία συνίσταται στην δραστηριότητα που περιστρέφεται γύρω από την ορθή λειτουργία του κράτους, προκαθορισμένη για την χάραξη κυβερνητικής πολιτικής κεντρικά και περιφερειακά, με σεβασμό προς την αρχή της νομιμότητας. Η κρατική λειτουργία, υπό αυτή την έννοια, βρίσκεται σε αντίθεση με την ατομική αυτονομία (Χει et al, 2011).

Υπό διαφορετική έννοια, αναφέρεται κανείς στην κρατική λειτουργία η οποία σχετίζεται με τις δραστηριότητες εκείνες, που διακρίνονται για την άσκηση επιτακτικών εξουσιών, δηλαδή δημόσιες εξουσίες, μέσω της υιοθέτησης μέτρων, εκ μέρους δημόσιων φορέων (κράτος και δημόσιες οντότητες), μέσω των οργάνων τους, ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, εκ μέρους από φορείς του ιδιωτικού τομέα (πρόκειται, σε αυτή την τελευταία περίπτωση, για την ιδιωτική άσκηση της κρατικής λειτουργίας). Τέλος, μερικές φορές, χρησιμοποιείται ο όρος συλλογική κρατική λειτουργία, για να αναφερθεί κανείς στο σύνολο των δημοσίων γραφειοκρατικών λειτουργιών (Γέροντας, 2014).

Σύμφωνα με την νομική επιστήμη στο κράτος εν στενή έννοια εμπίπτει μόνο ο σκληρός πυρήνας του, δηλαδή μόνο η εκτελεστική εξουσία, δηλαδή η κυβέρνηση (Πρωθυπουργός και Υπουργικό Συμβούλιο), ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η αποκεντρωμένη διοίκηση και κεντρικές δημόσιες υπηρεσίες χωρίς αυτοτελή νομική προσωπικότητα. Τη δράση της δημόσιας διοίκησης υπό την εκτελεστική λειτουργία μπορούμε να τη διακρίνουμε στις νομικές ενέργειές της που συνίστανται κυρίως στην έκδοση διοικητικών, ατομικών και κανονιστικών πράξεων, αλλά και στις υλικές ενέργειές της οι οποίες συνδέονται με τον διοικητικό καταναγκασμό, μέσω του οποίου εφαρμόζεται ο νόμος και εκτελούνται οι διοικητικές πράξεις. Τη δράση της δημόσιας διοίκησης διέπουν οι αρχές της νομιμότητας, της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος αλλά και της προστασίας των διοικουμένων. Περαιτέρω, η προώθηση του δημοσίου συμφέροντος αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της διοικητικής δράσης, η οποία οφείλει να θεραπεύει το δημόσιο και όχι ιδιωτικό συμφέρον και να εξυπηρετεί το γενικό καλό. Με την έννοια αυτή, η προστασία των δικαιωμάτων του διοικούμενου συνιστά περιεχόμενο αλλά και ταυτόχρονα το όριο της διοικητικής δράσης, η οποία δεν μπορεί να τα προσβάλλει παρά μόνο εντός των πλαισίων που επιβάλλει η αρχή της αναλογικότητας και η αρχή της επιείκειας, οι οποίες απορρέουν από την αρχή του κράτους δικαίου (Γέροντας, 2014).

Παράγωγο της Δημόσιας Διοίκησης είναι η διοικητική πράξη. Ειδικότερα, διοικητική πράξη χαρακτηρίζεται η δήλωση βουλήσεως του διοικητικού οργάνου, που γίνεται σύμφωνα με ορισμένη διαδικασία ή και χωρίς διαδικασία, με την οποία θεσπίζεται μονομερώς κανόνας δικαίου, δηλαδή θεσπίζεται μια νομική ρύθμιση με μόνη τη βούληση του διοικητικού οργάνου. Κατά συνέπεια, η διοικητική πράξη είναι το νομικό μέσο με το οποίο τα διοικητικά όργανα ασκούν δημόσια εξουσία. Για να έχει χαρακτήρα διοικητικής πράξης, η μονομερής δήλωση βούλησης πρέπει να λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο εννόμων σχέσεων, οι οποίες διέπονται από κανόνες του διοικητικού δικαίου. Με την έκδοση της διοικητικής πράξης θεσπίζονται κανόνες δικαίου,

μονομερώς, δηλαδή αποκλειστικά με τη βούληση του διοικητικού οργάνου που τις εκδίδει. Έτσι, το διοικητικό όργανο προβαίνει στην έκδοση της διοικητικής πράξης αυτεπαγγέλτως, όταν αυτό προβλέπεται από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις. Εφόσον έχει υποβληθεί σχετική αίτηση από την πλευρά του διοικουμένου, η αίτηση αυτή δεν συνιστά συμμετοχή στην έκδοση της διοικητικής πράξης αλλά απλή παρακίνηση προς το αρμόδιο όργανο για την έκδοσή της. Στις περιπτώσεις αυτές, μόνον φαινομενικά είναι διμερής η διοικητική πράξη που εκδίδεται και η σύμπραξη του διοικουμένου απλά συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την έκδοσή της. Τέτοια είναι για παράδειγμα η περίπτωση του διορισμού ενός δημοσίου υπαλλήλου. Στην περίπτωση αυτή, η σύμπραξη του διοικουμένου δεν μεταβάλλει τον μονομερή χαρακτήρα της διοικητικής πράξης, ενώ αποτελεί μόνον απαραίτητη προϋπόθεση για την έκδοση της (Γέροντας,2014).

Στις μέρες μας το Κράτος έχει χάσει την παραδοσιακή του μορφή εξελίσσεται και μεταμορφώνεται αποκτώντας ψηφιακή διάσταση και παρέχει πλέον νέες δυνατότητες, τις ψηφιακές, αναπτύσσοντας την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, προωθώντας την εμφάνιση της ηλεκτρονικής διοίκησης και της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης.

1.4 Η κλασσική διοικητική πράξη - ορισμός

Πριν αναπτυχθεί το ζήτημα της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στην έννοια της κλασσικής διοικητικής πράξης. Η διοικητική πράξη είναι μία από τις βασικές έννοιες του κλασσικού διοικητικού δικαίου καθόσον αποτελεί το βασικό μέσο άσκησης της κυριαρχικής βούλησης της διοίκησης με το οποίο θεσπίζονται δικαιώματα και επιβάλλονται υποχρεώσεις. Στη θεωρία, ο συγκεκριμένος όρος απαντάται με διάφορες παραλλαγές, οι οποίες είναι ταυτόσημες μεταξύ τους: «*μονομερής εκτελεστή διοικητική πράξη*», «*μονομερής διοικητική πράξη*» ή «*εκτελεστή διοικητική πράξη*» (Πρεβεδούρου, 2018).

Κανένας όμως από αυτούς δεν προσθέτει κάποιο διαφορετικό στοιχείο στην έννοια της διοικητικής πράξης, η οποία μόνο ως «εκτελεστή» και «μονομερής» νομική ενέργεια της διοίκησης μπορεί να νοηθεί (Γέροντας, 2014).

Κατά την κρατούσα, στην θεωρία, άποψη, διοικητική πράξη είναι η δήλωση βούλησης του διοικητικού οργάνου, με την οποία θεσπίζεται μονομερώς κανόνας δικαίου κατά την άσκηση κυριαρχικής βουλήσεως και προς εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος. Από αυτόν τον ορισμό, συνάγεται ότι τα βασικά στοιχεία της έννοιας της διοικητικής πράξης είναι (α) η μονομερής θέσπιση κανόνα δικαίου, (β) η βούληση διοικητικού οργάνου που δρα εξουσιαστικά, (γ) η εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος και (δ) έννομες σχέσεις που ρυθμίζονται, οι οποίες εμπίπτουν στο διοικητικό δίκαιο (Γέροντας κ.ά., 2010).

α) Μονομερής θέσπιση ρύθμισης. Η διοικητική πράξη είναι μία μονομερής, νομική, κυριαρχική πράξη, που αφενός αποτελεί μονομερή εκδήλωση της δημόσιας εξουσίας αφετέρου υπόκειται στον διοικητικό καταναγκασμό. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ιδιωτική βούληση αποκλείεται από τη διαδικασία έκδοσης μιας διοικητικής πράξης, αφού σε αρκετές περιπτώσεις απαιτείται η σύμπραξη του ιδιώτη, ώστε να καταστεί δυνατή η έκδοσή της (μέσω της υποβολής αίτησης, η οποία όμως τίθεται ως όρος εκ του νόμου για την έκδοση της διοικητικής πράξης), αλλά έχει την έννοια ότι το περιεχόμενο της ρύθμισης της πράξης δεν συν-διαμορφώνεται με τη βούληση του ιδιώτη (όπως γίνεται π.χ. στις διοικητικές συμβάσεις). (Τζέμος, 2010).

β) Προέλευση από διοικητικό όργανο. Η διοικητική πράξη εκδίδεται από διοικητικό όργανο, όπως αυτό ορίζεται στα άρθρα 95 παρ. 1 στοιχείο α' του Συντάγματος και 45 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, τα οποία κάνουν λόγο για «εκτελεστή πράξη διοικητικής αρχής». Το στοιχείο αυτό, που συνδέεται με την οργανική έννοια της διοικητικής πράξης, προσδιορίζει μία νομική πράξη ως διοικητική, καθώς ένας ιδιώτης δεν μπορεί να εκδώσει διοικητική πράξη, παρά μόνο αν λειτουργεί ως διοικητικό όργανο (ή αρχή). Πέρα από την άμεση κρατική διοίκηση, δηλαδή τα διοικητικά όργανα του Δημοσίου, διοικητικές πράξεις μπορούν να εκδίδονται από τα όργανα των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και, κατ' εξαίρεση, των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, τα οποία εξυπηρετούν σκοπό δημοσίου συμφέροντος και ασκούν ως προς συγκεκριμένες δραστηριότητές τους δημόσια εξουσία (ΣτΕ 1017/79, 1196/1981 και 2080/1987, 99/2002) (Γέροντας, 2014).

γ) Εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος. Οι διοικητικές πράξεις πρέπει να εξυπηρετούν δημόσιο σκοπό, το οποίο ορίζεται από τους θεωρητικούς της νομικής επιστήμης ως λειτουργικό κριτήριο. Οι πράξεις της Διοίκησης, οι οποίες είναι αμέτοχες αυτού του κριτηρίου, κινούνται σε κύκλο σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου,

έστω και αν φέρουν τα εξωτερικά γνωρίσματα μονομερούς διοικητικής πράξης και παράγουν έννομα αποτελέσματα (π.χ κατά την ΣτΕ 1570/2000:“οι πράξεις των οργάνων της Διοικήσεως, οι οποίες αφορούν στην επιλογή των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΒΟ ή στην απαλλαγή τους από τα καθήκοντά τους, δεν εκδίδονται στο πλαίσιο ασκήσεως διοικητικής εποπτείας επί της εταιρείας αυτής ή εξυπηρέτησης σκοπού δημοσίου συμφέροντος, αλλά αποτελούν εκδήλωση των εξουσιών που εξασφαλίζει στο Δημόσιο η θέση του ως πλειοψηφούντος, σε ποσοστό τουλάχιστον 51%, μετόχου της εταιρείας. Από λειτουργικής απόψεως, οι πράξεις αυτές έχουν τον ίδιο χαρακτήρα με τις ομόλογες πράξεις του κοινού δικαίου των ανωνύμων εταιρειών, κατά το οποίο η επιλογή της διοικήσεως της ανωνύμου εταιρείας καθώς και η απαλλαγή της διοικήσεως από τα καθήκοντά της προέρχεται από τα οικεία καταστατικά όργανα, τον ίδιο δηλαδή το φορέα της επιχειρήσεως (Πρεβεδούρου, 2018). Οι πράξεις, επομένως, που αφορούν στην επιλογή των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της εν λόγω εταιρείας ή στην απαλλαγή τους από τα καθήκοντά τους, εκδίδονται βάσει κριτηρίων καθαρώς ιδιωτικοοικονομικών και δεν αποτελούν εκδήλωση της δημοσίας διοικητικής δράσεως, αλλά κινούνται σε κύκλο σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου και γεννούν διαφορές, η επίλυση των οποίων ανήκει, κατά το Σύνταγμα, στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων (πρβλ. ΣτΕΟλ 1562-3/1986, 3588/1987, ΣτΕ 3776/2012, Ολ 896-99, 3032-33/2008, 1562-3/1986) (Γέροντας, 2014).

δ) Οι διοικητικές πράξεις διέπονται από το διοικητικό δίκαιο. Η διοικητική πράξη ρυθμίζει έννομες σχέσεις διοικητικού δικαίου, καθώς αφορά είτε στην οργάνωση της Δημόσιας Διοίκησης είτε στις σχέσεις της Διοίκησης με τους ιδιώτες. Οι διοικητικές πράξεις διέπονται αποκλειστικά από το διοικητικό δίκαιο ακόμη και όταν η έκδοσή τους συνεπάγεται έννομες συνέπειες στο πεδίο του ιδιωτικού (π.χ. η υπουργική απόφαση που συνιστά ανώνυμη εταιρεία και εγκρίνει το καταστατικό της). Πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν πράξεις, οι οποίες σχετίζονται με τη άσκηση πολιτικής εξουσίας ή ρυθμίζουν διεθνείς σχέσεις ή αφορούν τις σχέσεις εκτελεστικής-νομοθετικής εξουσίας, οι οποίες ονομάζονται κυβερνητικές πράξεις και, παρότι φέρουν τα χαρακτηριστικά των διοικητικών πράξεων, δεν είναι εκτελεστές σύμφωνα με το άρθρο 45 παρ. 6 του π.δ. 18/1989 (ΣτΕΟλ 22/2007) (Πρεβεδούρου, 2018).

1.5 Οι διακρίσεις των διοικητικών πράξεων

Η βασική διάκριση των εκτελεστών διοικητικών πράξεων είναι σε ατομικές και κανονιστικές. Η διάκριση μεταξύ αυτών των δύο, παραμένει ένας από τους πυλώνες του διοικητικού δικαίου, δεν είναι όμως πάντα σαφής και καθαρή. Έτσι, η νομολογία και η θεωρία διαμόρφωσαν και δύο άλλες κατηγορίες, καθεμιά από τις οποίες φαίνεται ότι συγκεντρώνει στοιχεία και των δύο παραπάνω βασικών κατηγοριών και των οποίων ο εντοπισμός είναι συχνά δυσχερές. Πρόκειται για τις ατομικές γενικού περιεχομένου και τις πράξεις-όρο (Γέροντας κ.ά., 2010).

α) Ατομικές διοικητικές πράξεις. Η ατομική διοικητική πράξη θεσπίζει ατομικό κανόνα δικαίου, πράγμα που σημαίνει ότι αποδέκτες της είναι ατομικώς καθοριζόμενα πρόσωπα. Το βασικό κριτήριο για τη διάκριση μιας ατομικής από μια κανονιστική πράξη είναι ότι η πρώτη αποτελεί ρύθμιση συγκεκριμένης περίπτωσης, ενώ η δεύτερη ρύθμιση μίας γενικής περίπτωσης, στην οποία μπορούν να ενταχθούν πολλές ατομικές. Ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας είναι προσανατολισμένος στην έννοια της ατομικής διοικητικής πράξης η οποία είναι ο συχνότερος τρόπος επέμβασης της διοίκησης στη σφαίρα των διοικουμένων και οδηγεί στη δημιουργία ή την κατάργηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (πχ οι άδειες λειτουργίας καταστημάτων, οι καταλογιστικές πράξεις των εφοριακών και τελωνειακών αρχών, τα πρόστιμα της Διοίκησης) (Πρεβεδούρου, 2018).

β) Κανονιστικές διοικητικές πράξεις. Κανονιστική είναι η διοικητική πράξη που θεσπίζει γενικούς, απρόσωπους και αφηρημένους κανόνες δικαίου και με την οποία αναγνωρίζονται δικαιώματα ή επιβάλλονται υποχρεώσεις ή ρυθμίζονται καταστάσεις απροσώπως [ΣτΕΟλ 3919/2010]. Λόγω αυτού τους του χαρακτηριστικού, να θέτουν, δηλαδή, απρόσωπους κανόνες δικαίου, οι κανονιστικές πράξεις αποκαλούνται και ουσιαστικοί νόμοι, διακρινόμενοι από τους τυπικούς, που ψηφίζονται από τη Βουλή κατά την οριζόμενη στο Σύνταγμα νομοθετική διαδικασία [ΣτΕΟλ 1210/2010, 817/2016 , 2678, 2680/2018] (Πρεβεδούρου, 2018).

Πέρα από τις διοικητικές πράξεις που απευθύνονται σε ακαθόριστο αριθμό και ταυτότητα κύκλο προσώπων και αφορούν όλες τις κατά γένος οριζόμενες περιπτώσεις, θεωρούνται κανονιστικές διοικητικές πράξεις αυτές που ρυθμίζουν τις προϋποθέσεις και τον τρόπο παραγωγής κανόνων δικαίου μονομερώς, όπως είναι οι πράξεις που συνιστούν διοικητικά όργανα και καθορίζουν την αρμοδιότητά τους, ή οι πράξεις μεταβίβασης αρμοδιότητας ή εξουσιοδότησης υπογραφής (βλ. άρθρο 9 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας). Οι κανονιστικές πράξεις περιέχουν ένα μεγάλο μέρος των κανόνων του διοικητικού δικαίου, αυτές θεσπίζονται στο πλαίσιο της κανονιστικής αρμοδιότητας της διοίκησης, η οποία παρέχεται στα διοικητικά όργανα είτε απευθείας από το Σύνταγμα (άρθρ. 43 παρ. 1, άρθρ. 54 και άρθρ. 83 του Συντάγματος) είτε κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησης (άρθρ. 43 παρ. 2 και 4 του Συντάγματος). (Πρεβεδούρου, 2018).

γ) Ατομική πράξη γενικής εφαρμογής. Το βασικό γνώρισμα της ατομικής πράξης γενικής εφαρμογής είναι ότι αφορά την εξατομίκευση της εφαρμογής του νόμου σε πλείονες ατομικές περιπτώσεις που συνδέονται μεταξύ τους με το κοινό γνώρισμα της ταυτότητας απόλαυσης δικαιωμάτων ή εκπλήρωσης υποχρεώσεων, (πχ οι αποφάσεις πανεπιστημιακής Σχολής για τη δυνατότητα εγγραφής πτυχιούχων άλλου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος και οι κλήσεις κατάταξης στο στράτευμα των αρρένων ορισμένης κλάσης) (Πρεβεδούρου, 2018).

Η ελληνική νομολογία εμπλούτισε, ιδίως σε θέματα πολεοδομικής φύσης, την εν λόγω κατηγορία πράξεων, οι οποίες έχουν, κατά βάση, τα χαρακτηριστικά των ατομικών αλλά παρουσιάζουν και γνωρίσματα των κανονιστικών πράξεων. Ως ατομικές πράξεις γενικής εφαρμογής έχουν χαρακτηρισθεί οι διοικητικές πράξεις έγκρισης των γενικών πολεοδομικών σχεδίων και των σχεδίων πόλεων, καθό μέρος ορίζουν τους οικοδομήσιμους και μη οικοδομήσιμους χώρους, οι πράξεις που επιβάλλουν υποχρεωτικό αναδάσμο και οι πράξεις καθορισμού της οριο-γραμμής αιγιαλού (Γέροντας κ.ά., 2010).

Από την έννοια της ατομικής πράξης γενικής εφαρμογής διαφοροποιείται η έννοια της σωρευτικής διοικητικής πράξης, που περιλαμβάνει περισσότερες ατομικές διοικητικές πράξεις σε ένα ενιαίο κείμενο, π.χ. ο πίνακας διορισμού περισσότερων δημόσιων υπαλλήλων (βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 1446/2008, όπου επισημαίνεται ότι ο εν λόγω πίνακας αποτελεί σώρευση ατομικών διοικητικών πράξεων), καθώς και οι αποφάσεις οργάνων ΟΤΑ για την εκποίηση οικοπέδων σε άπορους δημότες, με τις οποίες επιλέγονται οι δικαιούχοι και παραχωρούνται σε αυτούς τα οικόπεδα (ΣτΕ 763/1985, ΣτΕ 1649/2008) (Πρεβεδούρου, 2018).

δ) Πράξη-όρος. Σύμφωνα με την κατηγορία αυτή, οι γενικές καταστάσεις που δημιουργούνται από τους κανόνες δικαίου δεν εφαρμόζονται πάντα αυτομάτως αλλά κάποιες φορές τελούν υπό τον όρο επέλευσης ειδικής πράξης, η οποία αποσκοπεί στο να θέσει το συγκεκριμένο καθεστώς σε ορισμένο πρόσωπο ή σχέση. Στην ελληνική νομολογία η εν λόγω πράξη-όρος (acte-condition) απαντά μόνο στο Πδ 38/1998. Όπως επισημαίνει ο Μ. Στασινόπουλος, η κατηγορία της πράξης-όρου «στερείται σαφούς ερείσματος επί της πραγματικότητας» και δεν παρουσιάζει καμία πρακτική χρησιμότητα (Γέροντας κ.ά., 2010).

1.5.1 Διακρίσεις των ατομικών διοικητικών πράξεων

Οι ατομικές διοικητικές πράξεις διακρίνονται σε:

Α. Ρητές και σιωπηρές διοικητικές πράξεις. Ρητή είναι η πράξη με την οποία εξωτερικεύεται η δήλωση βούλησης του διοικητικού οργάνου ενώ σιωπηρή διοικητική πράξη αποτελεί η μη εξωτερίκευση της δήλωσης βούλησής. Επισημαίνεται ότι η παράλειψη είναι η αδράνεια της Διοίκησης, δηλαδή η μη τέλεση συγκεκριμένης ενέργειας, η οποία ενυπάρχει εκ του νόμου (Γέροντας κ.ά., 2010).

Ειδική περίπτωση σιωπηρής αρνητικής πράξης είναι η παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, η οποία μπορεί να προσβληθεί ενώπιον των δικαστηρίων, βάσει του άρθρου 45 παρ. 4 του π.δ. 18/1989 (για τις ακυρωτικές διαφορές) και του άρθρου 63 παρ. 2 του ΚΔΔ (για τις διαφορές ουσίας). Για να στοιχειοθετηθεί παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) να έχει υποβληθεί αίτηση από τον διοικουόμενο, β) να προβλέπεται υποχρέωση του οργάνου να ρυθμίσει συγκεκριμένη σχέση με την έκδοση εκτελεστής πράξης, βάσει ειδικής διάταξης νόμου και γ) να περάσει άπρακτη είτε η προθεσμία που τάσσεται από τον νόμο στη συγκεκριμένη περίπτωση είτε η τρίμηνη προθεσμία της γενικής διάταξης του άρθρου 45 παρ. 4 του π.δ. 18/1989 (Πρεβεδούρου, 2018).

Β. Συστατικές, διαπιστωτικές και βεβαιωτικές διοικητικές πράξεις. Συστατικές ή δημιουργικές ή διαπλαστικές είναι οι (ατομικές) διοικητικές πράξεις με τις οποίες ιδρύεται, αλλοιώνεται ή καταργείται δικαίωμα ή υποχρέωση του διοικουμένου, π.χ η χορήγηση πάσης φύσης αδειών, ο διορισμός και η απόλυση του δημόσιου υπαλλήλου, η επιβολή πειθαρχικών ποινών και διοικητικών κυρώσεων κ.ο.κ. (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Διαπιστωτικές είναι οι πράξεις με τις οποίες διαπιστώνεται η υπαγωγή ορισμένου προσώπου στο ρυθμιστικό πεδίο ενός ή περισσότερων κανόνων δικαίου. Περιλαμβάνουν δεσμευτικές διαπιστώσεις νομικώς σημαντικών ιδιοτήτων προσώπων ή πραγμάτων. Οι διαπιστωτικές πράξεις είναι εκτελεστές, καθώς αποτελούν νομικά δεσμευτικές διοικητικές πράξεις, υποχρεωτικές για το διοικητικό όργανο και αναγκαίες για την επέλευση νομικών συνεπειών (Γέροντας, 2014).

Οι βεβαιωτικές πράξεις δεν έχουν τον χαρακτήρα εκτελεστής διοικητικής πράξης. Απλώς επιβεβαιώνουν ήδη υπάρχουσα ρύθμιση και φυσικά δεν προσβάλλονται ενώπιον των δικαστηρίων (ΣτΕ 32/1933: «Δεν είναι αυτοτελώς προσβληταί δι' αιτήσεως ακυρώσεως, ως στερούμενοι εκτελεστότητας, αι βεβαιωτικάί πράξεις, ήτοι πάσα πράξις του αυτού περιεχομένου προς προηγούμενην εκτελεστήν και επιβεβαιούσα ταύτην, ανεξαρτήτως του εάν εκδίδεται αυτεπαγγέλτως ή τη αιτήσει του ενδιαφερομένου», ΣΤΕ 2711/2019: «η νομαρχιακή απόφαση με την οποία κηρύχθηκε αναδασωτέα συγκεκριμένη έκταση εστερείτο εκτελεστού χαρακτήρα ως βεβαιωτική της προγενέστερης απόφασης του Υπουργού Γεωργίας, η οποία, ουδέποτε καταργηθείσα, διατηρούσε πλήρως την ισχύ της και με την οποία είχε κηρυχθεί αναδασωτέα περιοχή του λεκανοπεδίου Αττικής, περιλαμβάνουσα και την προαναφερόμενη μείζονα έκταση») (Πρεβεδούρου, 2018).

Γ. Ευμενείς και δυσμενείς διοικητικές πράξεις. Οι ευμενείς (ή επωφελείς) διοικητικές πράξεις βελτιώνουν τη νομική θέση του διοικουμένου, δημιουργώντας δικαιώματα,

ιδρύοντας υποχρεώσεις της Διοίκησης υπέρ αυτού ή επιτρέποντας τη δημιουργία μιας πραγματικής κατάστασης που λειτουργεί ευνοϊκά γι' αυτόν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ευμενών διοικητικών πράξεων είναι η άδεια οδήγησης, η άδεια άσκησης επαγγέλματος ή λειτουργίας καταστήματος, η πράξη χορήγησης επιδόματος ή σύνταξης. Είναι εμφανές ότι η πράξη με την οποία κηρύσσεται η παύση ισχύος μιας δυσμενούς διοικητικής πράξης θεωρείται ευμενής (Πρεβεδούρου, 2018).

Δυσμενείς (ή επαχθείς) διοικητικές πράξεις είναι αυτές που επιβαρύνουν τη νομική θέση του διοικουμένου, επιβάλλοντας υποχρεώσεις για θετική ενέργεια ή παράλειψη, καταργώντας δικαιώματα ή συμφέροντα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα δυσμενών διοικητικών πράξεων είναι η επιβολή προστίμου, η επιβολή πειθαρχικών ποινών στους δημόσιους υπαλλήλους κ.ο.κ. Είναι εμφανές ότι η πράξη με την οποία παύει η ισχύς μιας ευμενούς διοικητικής πράξης θεωρείται δυσμενής (Γέροντας, 2014). Δ. Η σύνθετη διοικητική ενέργεια. Η σύνθετη διοικητική ενέργεια είναι μία νομική κατασκευή του διοικητικού δικαστή, που αποσκοπεί στη δικαστική προστασία του διοικουμένου και που περιγράφει την περίπτωση κατά την οποία η επέλευση ενός συγκεκριμένου εννόμου αποτελέσματος εξαρτάται από την έκδοση αλληλουχίας πράξεων, οι οποίες τελούν μεταξύ τους σε σχέση αναγκαιότητας και αποκλειστικότητας και που οι προηγούμενες ενσωματώνονται στην τελική. Για να υπάρξει σύνθετη διοικητική ενέργεια πρέπει να έχουν εκδοθεί τουλάχιστον δύο εκτελεστές διοικητικές πράξεις, στο πλαίσιο της ίδιας διοικητικής ενέργειας, οι οποίες διατηρούν την αυτονομία τους από ουσιαστική και τυπική αλλά όχι και λειτουργική άποψη, και που η μία αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση της άλλης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα σύνθετων διοικητικών πράξεων είναι η διαδικασία σύναψης διοικητικής σύμβασης, η εκλογή και η μονιμοποίηση μελών διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των ΑΕΙ, η διαδικασία μετεγγραφής φοιτητών, οι διαδικασίες διορισμού και προσλήψεων κ.ο.κ. (Γέροντας, 2014).

Στην ψηφιακή εποχή στην οποία ζούμε το κράτος έπρεπε να μετασχηματιστεί, να προσπεράσει την υπάρχουσα νοοτροπία του και να ενταχθεί στην νέα εποχή, αυτής της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ο ορισμός και οι κατηγορίες των διοικητικών πράξεων υπό την νέα εποχή παρέμειναν τα ίδια, διαφοροποιήθηκε μόνο η διαδικασία έκδοσής τους, η οποία μετατράπηκε σε ηλεκτρονική και η κοινοποίηση της στον διοικούμενο η οποία διεξάγεται με τα σύγχρονα τεχνικά μέσα της κοινωνίας της πληροφορίας, ύστερα από την θέση της ψηφιακής υπογραφής από το αρμόδιο διοικητικό όργανο (Πρεβεδούρου, 2018).

Κεφάλαιο 2. Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

2.1 Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και οι Γενικές Αρχές Στρατηγικής της Διαμόρφωσης κατά την Ελληνική Κυβέρνηση

Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση (eGovernment) αφορά στον εκσυγχρονισμό του Κράτους και της Δημόσιας Διοίκησης, με όχημα τις Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), με στόχο το ριζικό μετασχηματισμό των υφιστάμενων διαδικασιών και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, προκειμένου η Διοίκηση να καταστεί αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη, εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου και προάγοντας την ενεργή συμμετοχή των πολιτών (Jayashree & Marthandan, 2010).

Με τον όρο ηλεκτρονική διακυβέρνηση χαρακτηρίζεται γενικά η εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ), κυρίως του ίντερνετ, στη δημόσια διοίκηση και οι νέες διοικητικές πρακτικές, τις οποίες οι τεχνολογίες αυτές εισήγαγαν. Οι τεχνολογίες ΤΠΕ υποστηρίζουν τις εσωτερικές λειτουργίες της δημόσιας διοίκησης, την επικοινωνία και συνεργασία της με τους πολίτες και επιχειρήσεις, αλλά και τη λήψη αποφάσεων και την ανάπτυξη πολιτικών και συμβάλλουν στο μετασχηματισμό του τρόπου λειτουργίας της. Ο όρος αυτός δημιουργήθηκε με τις γενικότερες πρακτικές, σύμφωνα με τις οποίες το επίθετο «ηλεκτρονικό-ή» («e») με σκοπό να δώσει έμφαση στον ηλεκτρονικό τρόπο παραγωγής και διανομής των υπηρεσιών (ηλεκτρονικό εμπόριο, ηλεκτρονικό επιχειρείν, ηλεκτρονική μάθηση κλπ.) (European Commission, 2010).

Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις στην Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση σχετικά με τη στοχευμένη μορφή αλλαγής της διοίκησης. Σύμφωνα με την επιχειρηματική προσέγγιση, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι «η εφαρμογή εργαλείων και τεχνικών του ηλεκτρονικού εμπορίου στη λειτουργία της διακυβέρνησης» με σκοπό τη μείωση του κόστους και την αύξηση της αποδοτικότητας, όπως μπορούν για παράδειγμα να προέλθουν από την ηλεκτρονική υποβολή των φορολογικών δηλώσεων και τον ηλεκτρονικές δημόσιες προμήθειες. Σύμφωνα με τη συμμετοχική προσέγγιση, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση έχει τη δυναμική να «βελτιώσει τη δημοκρατική συμμετοχή» και να «υπερκεράσει τη πολιτική αποστασιοποίηση». Η αντίληψη αυτή εστιάζει σε πρωτοβουλίες που ενισχύουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την κυβέρνηση με πολιτικές που προωθούν τη διαφάνεια, την υπευθυνότητα και τη συμμετοχικότητα (Μακρυδημήτρης, & Πραβιτά, 2012).

Το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΥΔΜΗΔ) είναι το καθ' ύλην αρμόδιο κυβερνητικό όργανο στην Ελλάδα για την άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα αξιοποίησης των ΤΠΕ στη Δημόσια Διοίκηση καθώς και στο σχεδιασμό και το συντονισμό υλοποίησης οριζόντιων έργων διοικητικής μεταρρύθμισης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο σύνολο της Δημόσιας Διοίκησης. Το κείμενο σχετικά με την ακολουθούμενη στρατηγική για την

ολοκλήρωση της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα παρουσιάζει την επικαιροποιημένη έκδοση των βασικών αρχών και τους κατευθυντήριους στόχους της στρατηγικής για την περίοδο 2020-2025. Αποτελεί απόρροια της διαβούλευσης που πραγματοποιήθηκε το Μάιο 2013 στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) με περισσότερους από διακόσιους εμπειρογνώμονες, προερχόμενους από ενενήντα θεσμικούς φορείς και τον ιδιωτικό τομέα, λαμβάνοντας υπόψη προγενέστερα κείμενα στρατηγικής, ενσωματώνοντας τις αποτιμήσεις της διοίκησης και ακολουθώντας τα εθνικά, ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα. (Υπουργείο Ηλεκτρονικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, χ.χ).

Η Δημόσια Διοίκηση θα οδηγείται πλέον από τις παρακάτω αναφερόμενες δεσμευτικές Γενικές Αρχές κατά το σχεδιασμό, την έγκριση και την υλοποίηση των πολιτικών, των δράσεων και των επί μέρους έργων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Αντίστροφα, καμία πολιτική, δράση ή επί μέρους έργο δε θα υιοθετείται από τη Δημόσια Διοίκηση, εφόσον αντιτίθεται σε κάποια από τις αναφερόμενες Γενικές Αρχές (Μακρυδημήτρης, & Πραβιτά, 2012).

Αυτές οι γενικές αρχές είναι οι εξής :

1. Η διαλειτουργικότητα. Οι φορείς της Δημόσιας Διοίκησης θα συνεργάζονται, ώστε τα πληροφοριακά συστήματα του δημόσιου τομέα να δια λειτουργούν μεταξύ τους, ανταλλάσσοντας αυτοματοποιημένα δεδομένα και πληροφορίες, βάσει συμβατών και συμπληρωματικών διαδικασιών. Ο πολίτης θα λαμβάνει το τελικό προϊόν της αιτούμενης υπηρεσίας, δεδομένου ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς και τα συστήματά τους θα δια λειτουργούν για την παροχή της (Ανοιχτή Διακυβέρνηση, χ.χ).
2. Η συμμόρφωση ή αιτιολόγηση. Κάθε νέα λύση ηλεκτρονικής διακυβέρνησης διέπεται από δεσμευτικούς κανόνες και είναι συμβατή με τις αρχές της παρούσας στρατηγικής. Τυχόν διαφοροποίηση θα πρέπει αφενός να αιτιολογείται με τεκμηριωμένη ανάλυση των λόγων μη συμμόρφωσης, βασισμένη σε πραγματικά στοιχεία και αφετέρου να παρουσιάζει τις απαιτούμενες ενέργειες και το χρονοδιάγραμμα επίτευξης συμμόρφωσης (Γέροντας κ.ά., 2018).
3. Η ενοποίηση. Ο εξοπλισμός και το λογισμικό ηλεκτρονικής διακυβέρνησης θα ενταχθούν σε ενιαία κέντρα δεδομένων, με κοινή διαχείριση και κανόνες, που θα επιτρέπουν ενιαία πρόσβαση (Γέροντας κ.ά., 2018)
4. Η εξοικονόμηση ή μη επανάληψη. Οι δράσεις Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης επιφέρουν εξοικονόμηση πόρων για τη Δημόσια Διοίκηση και μείωση βαρών για τον πολίτη και την επιχείρηση. Προϋπόθεση για τη χρηματοδότησή τους είναι η τεκμηρίωση της εξοικονόμησης πόρων (ή της μη σπατάλης πόρων) μέσω της ανάλυσης κόστους – οφέλους, συνυπολογιζόμενου του χρόνου απόσβεσης της επένδυσης. Παράλληλα, χρηματοδοτικό προαπαιτούμενο κάθε δράσης αποτελεί η ανάδειξη της αναγκαιότητας και της μη επανάληψης (υλοποίηση μόνο άπαξ) (Γέροντας κ.ά., 2018).
5. Η μοναδικότητα στην καταχώρηση των δεδομένων. Κάθε πληροφορία τηρείται από έναν μοναδικό εξουσιοδοτημένο φορέα, υπεύθυνο για την εγκυρότητα της πληροφορίας και για τη διάθεσή της στους φορείς που έχουν αρμοδιότητα και στους ιδιώτες που έχουν έννομο συμφέρον. Η Δημόσια Διοίκηση μπορεί να ζητήσει μία πληροφορία από τον πολίτη άπαξ. Δε δικαιολογείται αναζήτηση από τον πολίτη μίας πληροφορίας που ήδη τηρείται σε ένα από τα Μητρώα και συστήματα της Δημόσιας Διοίκησης (Μακρυδημήτρης, & Πραβιτά, 2012).
6. Η εφικτότητα-βιωσιμότητα. Η Δημόσια Διοίκηση εγγυάται το σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης εφόσον έχει διασφαλιστεί η

εφικτότητα και βιωσιμότητα των δράσεων και η επιχειρησιακή ικανότητα των φορέων υλοποίησης (Μακρυδημήτρης, & Πραβιτά, 2012).

7. Η διαφάνεια – ανάκτηση εμπιστοσύνης. Η Δημόσια Διοίκηση θα ανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών σχεδιάζοντας τις πολιτικές και τις δράσεις ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ενισχύοντας τη διαφάνεια, την ακεραιότητα, τη λογοδοσία και την αποδοτικότητα και με γνώμονα τις ανάγκες των πολιτών (Μακρυδημήτρης, & Πραβιτά, 2012).

8. Η Προσβασιμότητα. Η Δημόσια Διοίκηση δεσμεύεται να εξασφαλίσει την προσβασιμότητα των δημόσιων δικτυακών τόπων για όλους τους πολίτες, χωρίς αποκλεισμούς, ειδικά για τις ευπαθείς ομάδες, τους ψηφιακά αναλφάβητους και τα άτομα με αναπηρία. Οι προδιαγραφές προσβασιμότητας που προβλέπονται από το διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο θα ελέγχονται κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση κάθε νέου συστήματος, ενώ παράλληλα θα ενσωματωθούν στους υφιστάμενους δικτυακούς τόπους (Γέροντας κ.ά., 2018).

9. Η ασφάλεια – ιδιωτικότητα. Η Δημόσια Διοίκηση δεσμεύεται να διαφυλάττει την ασφάλεια των τηρούμενων πληροφοριών, την ασφάλεια των συστημάτων και δικτύων, την ασφάλεια των διαδικασιών και των υποδομών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης από κάθε πιθανή αλλοίωση, παραβίαση ή αναρμόδια πρόσβαση. Η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση εγγυάται την προστασία της ιδιωτικότητας στη συλλογή, επεξεργασία, αποθήκευση και ανταλλαγή πληροφοριών, με την έννοια της διασφάλισης των πολιτών από μη εξουσιοδοτημένη χρήση των δεδομένων ή από χρήση που δεν προβλέπεται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Μακρυδημήτρης, & Πραβιτά, 2012).

10. Η Συμμετοχή των πολιτών. Η Δημόσια Διοίκηση θα διασφαλίζει τη συμμετοχή των πολιτών κατά τη λήψη κυβερνητικών αποφάσεων και κατά το σχεδιασμό και την αξιολόγηση των υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης (Γέροντας κ.ά., 2018).

2.2 Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πρότυπο

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβαίνει σε συγκεκριμένες ενέργειες για την ανάπτυξη διασυνοριακών ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και την δημιουργία του Ενιαίου Ψηφιακού Δημόσιου Τομέα. Οι αποτελεσματικές ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες μπορούν να παρέχουν μια μεγάλη ποικιλία πλεονεκτημάτων προς αυτή την κατεύθυνση. Τα ανωτέρω περιλαμβάνουν περισσότερη αποτελεσματικότητα και εξοικονόμηση πόρων για τις κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις, αυξημένη διαφάνεια και μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στην πολιτική ζωή και ταχύτητα στην διοικητική διεκπεραίωση με την έκδοση ψηφιακών διοικητικών πράξεων (Σακελλαρόπουλος & Μαραβέγιας, 2007).

Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται ήδη ευρέως και επιβάλλεται να χρησιμοποιούνται από όλους τους κυβερνητικούς φορείς, γιατί η ηλεκτρονική διακυβέρνηση περιλαμβάνει σημαντικά εργαλεία εκσυγχρονισμού: περιλαμβάνει επανεξέταση οργανισμών και διαδικασιών και αλλαγή συμπεριφοράς, ώστε οι δημόσιες υπηρεσίες να παρέχονται πιο αποτελεσματικά στους ανθρώπους, δηλαδή πλέον ψηφιακά. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση που εφαρμόζεται σωστά επιτρέπει στους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να πραγματοποιούν τις αλληλεπιδράσεις τους με την κυβέρνηση πιο εύκολα, πιο γρήγορα και με χαμηλότερο κόστος (Αποστολάκης κ.ά., 2008).

Οι διασυνοριακές ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες επιτρέπουν στους ανθρώπους να κυκλοφορούν ελεύθερα στην ΕΕ. Στο πλαίσιο της στρατηγικής της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβαίνει σε συγκεκριμένες ενέργειες για την ανάπτυξη διασυνοριακών ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών. Αυτές περιλαμβάνουν, τη δημιουργία ευρωπαϊκών διαλειτουργικών πλατφορμών, όπως ένα κοινό πλαίσιο για τη διαχείριση της ηλεκτρονικής ταυτότητας των πολιτών και την προώθηση της καινοτομίας μέσω χρηματοδότησης πιλότων μεγάλης κλίμακας, την ηλεκτρονική τιμολόγηση, την ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών για την κοινωνική ασφάλιση (EESSI) και τα ηλεκτρονικά τελωνεία (Αποστολάκης κ.ά., 2008).

Διατίθενται από την Ευρωπαϊκή επιτροπή κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο καλύτερης χρήσης των ανοικτών προτύπων για τα συστήματα ΤΠΕ των δημόσιων αρχών, προκειμένου να αποφευχθούν οι εξαρτήσεις από ορισμένους προμηθευτές συστημάτων ΤΠΕ. Η εξοικονόμηση κόστους μέσω της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι και θα είναι τεράστια. Στη Δανία, η ηλεκτρονική τιμολόγηση εξοικονομεί στους φορολογούμενους 150 εκατομμύρια ευρώ ετησίως και στις επιχειρήσεις 50 εκατομμύρια ευρώ ετησίως. Εάν εισαχθεί σε ολόκληρη την ΕΕ, η ετήσια εξοικονόμηση θα μπορούσε να υπερβεί τα 50 δισεκατομμύρια ευρώ. Εν τω μεταξύ, στην Ιταλία τα συστήματα ηλεκτρονικών προμηθειών μείωσαν το κόστος πάνω από 3 δισεκατομμύρια ευρώ (European Commission, χ.χ α).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών για την κοινωνική ασφάλιση (EESSI) και την Στρατηγική για την ψηφιακή ενιαία αγορά όσον αφορά τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές. Η πανδημία COVID-19 ανέδειξε τη σημασία της ψηφιοποίησης για την ευρωπαϊκή κοινωνία. Οι ψηφιακές τεχνολογίες φέρνουν μαζί τους νέους τρόπους μάθησης, ψυχαγωγίας, εργασίας, εξερεύνησης και εκπλήρωσης φιλοδοξιών. Φέρνουν επίσης νέες ελευθερίες και δικαιώματα και δίνουν στους πολίτες της ΕΕ την ευκαιρία να προσεγγίσουν πέρα από φυσικές κοινότητες, γεωγραφικές τοποθεσίες και κοινωνικές θέσεις (European Commission, n.d. b).

Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη πολλές προκλήσεις που σχετίζονται με τη μετάβαση σε έναν ψηφιακό κόσμο που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Η ΕΕ πρέπει να αυξήσει τη στρατηγική της αυτονομία στον τομέα της τεχνολογίας και πρέπει να αναπτύξει νέους κανόνες και τεχνολογίες για την προστασία των πολιτών από τα παραποιημένα προϊόντα, την ηλεκτρονική κλοπή και την παραπληροφόρηση. Το πιο σημαντικό, η ΕΕ πρέπει να αντιμετωπίσει το ψηφιακό χάσμα (Σακελλαρόπουλος & Μαραβέγιας, 2007).

Ως εκ τούτου, κατά την επόμενη δεκαετία-την ψηφιακή δεκαετία-το όραμα της ΕΕ είναι για έναν ψηφιακό κόσμο που θα ενδυναμώνει τους ανθρώπους και τις επιχειρήσεις και θα διαμορφώνεται γύρω από μια ανθρωποκεντρική, βιώσιμη και πιο ευημερούσα προσέγγιση. Η ψηφιακή πυξίδα θέτει στόχους για την επίτευξη του οράματος της ΕΕ για το ψηφιακό μέλλον. Χρησιμοποιεί τα τέσσερα σημεία της πυξίδας για να προσδιορίσει τους κύριους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν κατά την επόμενη δεκαετία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. b):

- 1) ένας ψηφιακά καταρτισμένος πληθυσμός και ψηφιακοί επαγγελματίες υψηλής εξειδίκευσης κυρίως στον Δημόσιο Τομέα,
- 2) ασφαλείς και ουσιαστικές ψηφιακές υποδομές,
- 3) ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων,
- 4) ψηφιοποίηση του δημόσιου τομέα.

Οι βασικοί τομείς πολιτικής για την εξασφάλιση της επίτευξης αυτών των στόχων περιλαμβάνουν το cloud computing, την τεχνητή νοημοσύνη, τις ψηφιακές ταυτότητες, τα δεδομένα και τη συνδεσιμότητα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, n.d. b).

2.3 Το ηλεκτρονικό Τελωνείο, μια εξέλιξη για την Τελωνειακή Ένωση

Το ηλεκτρονικό τελωνείο ως ψηφιακή δημόσια υπηρεσία που εκδίδει διοικητικές πράξεις αποτελεί σημαντική εξέλιξη για την Τελωνειακή Ένωση της ΕΕ. Το έργο, που ξεκίνησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στοχεύει να αντικαταστήσει όλες τις τελωνειακές διαδικασίες σε έντυπη μορφή με ηλεκτρονικές διαδικασίες σε όλη την ΕΕ για να δημιουργήσει ένα πιο αποτελεσματικό και σύγχρονο τελωνειακό περιβάλλον. Έχει δύο στόχους, δηλαδή την ενίσχυση της ασφάλειας στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, και την διευκόλυνση του νόμιμου εμπορίου. Ως εκ τούτου, ωφελεί τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τους πολίτες (European Commission, n.d. c).

Η Τελωνειακή Ένωση είναι ένας από τους πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και βρίσκεται στο επίκεντρο της εσωτερικής αγοράς. Παρείχε μια σταθερή βάση για την οικονομική ολοκλήρωση και ανάπτυξη στην Ευρώπη για σχεδόν πέντε δεκαετίες. Από την ολοκλήρωση της Τελωνειακής Ένωσης την 1η Ιουλίου 1968, ενάμιση χρόνο νωρίτερα από ό, τι είχε προγραμματιστεί στη Συνθήκη της Ρώμης του 1957, ο ρόλος των τελωνείων, οι μέθοδοι και οι διαδικασίες εργασίας έχουν αλλάξει ουσιαστικά για να ανταποκριθούν στον αυξανόμενο όγκο του παγκόσμιου εμπορίου, τις ταχέως μεταβαλλόμενες τεχνολογίες και τα επιχειρηματικά μοντέλα σε συνδυασμό με το επίμονο διακρατικό έγκλημα και την απειλή για την ασφάλεια και την υγεία των πολιτών της ΕΕ (European Commission, n.d. c).

Οι τελωνειακές διαδικασίες σε έντυπη μορφή αντικαταστάθηκαν σταδιακά από τις ηλεκτρονικές τις τελευταίες δύο δεκαετίες, με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και τη βελτίωση ταυτόχρονα των ελέγχων ασφάλειας και υγείας ως προς τα εισερχόμενα και διακινούμενα εμπορεύματά. Το πρώτο βήμα για την ηλεκτρονική ανταλλαγή τελωνειακών διασαφήσεων σε ολόκληρη την ΕΕ καθιερώθηκε με το Νέο Μηχανογραφικό Σύστημα Διαμετακόμισης (NCTS) που ξεκίνησε το 1997 (European Commission, n.d. e).

Λίγα χρόνια αργότερα, η απόφαση για το ηλεκτρονικό τελωνείο έθεσε το βασικό πλαίσιο για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος χωρίς χαρτιά για τα τελωνεία και το εμπόριο. Στη συνέχεια, η Επιτροπή συνέταξε ένα σχέδιο που καθορίζει το όραμα, τους στόχους, το στρατηγικό πλαίσιο και τα ορόσημα για την εφαρμογή της ηλεκτρονικής τελωνειακής πρωτοβουλίας, το Πολυετές Στρατηγικό Σχέδιο (MASP) (European Commission, n.d. d).

Η υιοθέτηση και εφαρμογή του τελωνειακού κώδικα της Ένωσης (UCC) από την 1η Μαΐου 2016, ολοκληρώνει τη στροφή από το τελωνείο σε ένα χωρίς χαρτί σε πλήρως ηλεκτρονικό και δια λειτουργικό περιβάλλον με βασικές αξίες απλότητας, εξυπηρέτησης και ταχύτητας. Το UCC αντιπροσωπεύει τον νέο κανονισμό πλαίσιο σχετικά με τους κανόνες και τις διαδικασίες για τα τελωνεία σε ολόκληρη την ΕΕ και καλύπτει τα περισσότερα από τα έργα που είχαν προηγουμένως εισαχθεί με την απόφαση για το ηλεκτρονικό τελωνείο (Αλιφραγκής, 2018).

Οι εξελίξεις ηλεκτρονικών τελωνειακών συστημάτων σε ολόκληρη την ΕΕ καθορίζονται στο «Πολυετές Στρατηγικό Σχέδιο της ΕΕ για τα ηλεκτρονικά τελωνεία. (MASP-C)» για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ηλεκτρονικού τελωνειακού περιβάλλοντος. Το MASP-C παρέχει στα ενδιαφερόμενα μέρη μια επισκόπηση και βασικές πληροφορίες για έργα και βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την εξέλιξη

της πρωτοβουλίας ηλεκτρονικών τελωνείων και την τρέχουσα κατάσταση στα κράτη-μέλη (Αλιφραγκής, 2018).

Κεφάλαιο 3. Κοινωνία της πληροφορίας

3.1 Η Κοινωνία της πληροφορίας

Η παγκοσμιοποίηση ως φαινόμενο ή διεθνοποίηση είναι η αυτονόμηση όλων εκείνων των παραμέτρων, οι οποίες μέχρι πρόσφατα επεδίωκαν να έχουν σύνορα μέσα σε ένα κράτος -προστάτη. Παράμετροι που τείνουν να ελευθερώνονται και να διαχέονται, ακολουθώντας την παγκοσμιοποίηση, είναι το εμπόριο, η κοινωνική δομή, η τεχνολογία, η κουλτούρα, το πολιτικό σύστημα, η γνώση κλπ. Ο όρος συχνά χρησιμοποιείται για να ορίσει την ύπαρξη μιας νέας καθολικού τύπου ηγεμονίας στον κόσμο (Δεμερτζής, 2017).

Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι η παγκοσμιοποίηση δεν οδήγησε μόνο στην σύγκλιση των οικονομιών των κρατών, αλλά έχει επηρεάσει και τα διοικητικά συστήματα τους με σκοπό την αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς. Συνεπώς μιλάμε πλέον για διοικητική σύγκλιση που χαρακτηριστικό γνώρισμα έχει την τυποποίηση των διοικητικών συστημάτων παγκοσμίως. Η νέα αυτή τάση διαπνέεται από τις αρχές του κράτους δικαίου, της νομιμότητας και της μοντελοποίησης, ώστε να ξεπεραστούν οι υφιστάμενες οικονομικές-κοινωνικές και πολιτιστικές αντιθέσεις και οδήγησε στην δημιουργία της κοινωνίας της πληροφορίας (Πομπόρτσας, 2017).

Η Κοινωνία της πληροφορίας ονομάζεται μία κοινωνία όπου η παραγωγή, διανομή, χρήση, ενσωμάτωση και διαχείριση πληροφοριών αποτελεί σημαντική οικονομική, πολιτική και πολιτιστική δραστηριότητα. Σκοπός της κοινωνίας της πληροφορίας είναι να κερδίσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα διεθνώς, δια μέσου της χρήσης της πληροφορικής με δημιουργικό και παραγωγικό τρόπο. Οι άνθρωποι που έχουν τα μέσα να συμμετέχουν σε αυτή τη μορφή κοινωνίας ορισμένες φορές ονομάζονται «ψηφιακοί πολίτες». Όλα αυτά υποδηλώνουν ότι οι σύγχρονοι άνθρωποι μπαίνουν σε μία νέα μορφή κοινωνίας (Δεμερτζής, 2017).

Τα προαναφερθέντα εμπίπτουν και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ σιγά σιγά τυποποιείται και κοινό Ευρωπαϊκό Νομοθετικό Πλαίσιο. Η χώρας μας έτσι θα έχει την δυνατότητα να συμπλεύσει με τα τις καινοτομίες των άλλων κρατών μελών και να πετύχει εξ ολοκλήρου τον εκσυγχρονισμό της. Η εισαγωγή νέων τεχνολογικών μέσων και της εμφάνισης της κοινωνίας της πληροφορίας οδήγησε στην αντίληψη της αναποτελεσματικότητας του γραφειοκρατικού μοντέλου και η νέα αντίληψη περί ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αποτέλεσε την βάση για την δημιουργία της ηλεκτρονικής Ελληνικής δημόσιας διοίκησης (Πομπόρτσας, 2017).

3.1.1 Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ευρώπη

Στα τέλη του έτους 1999 δημιουργήθηκε στην Ευρώπη η πρωτοβουλία eEurope ως μία μορφή στρατηγικής με σκοπό την Ευρωπαϊκή σύγκλιση και την δημιουργία του ψηφιακού κόσμου, η οποία περιλάμβανε τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών και εισήχθη ως επιχειρησιακή στρατηγική που προωθούσε την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Συνιστούσε ουσιαστικά το νομικό πλαίσιο για την Κοινωνία της πληροφορίας στην Ευρώπη. Στην συνέχεια στην σύνοδο κορυφής στην Φεϊρά το έτος 2000 εγκρίθηκε η επιχειρησιακή στρατηγική eEurope 2002 και στην συνέχεια στην Σεβίλλη το έτος 2002 η επιχειρησιακή στρατηγική eEurope 2005, οι οποίες προωθούσαν την χρηματοδότηση ποικίλων δράσεων για την εγκαθίδρυση της Κοινωνία της πληροφορίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ β).

Το τέλος του έτους 2006 ήταν η καταληκτική ημερομηνία υπογραφής των συμβάσεων όπου θα έπρεπε να επιτευχθεί η μετάβαση στην κοινωνία της πληροφορίας, ενώ το έτος 2008 το κράτος έπρεπε να έχει μετατραπεί σε ψηφιακό. Το έτος 2010 εμφανίστηκε η έννοια της «δια λειτουργικότητας» με σκοπό την δημιουργία ενιαίου χώρου πληροφόρησης (ΕΣΠΑ 2014- 2020, 2010)

«Δια λειτουργικότητα» είναι η δυνατότητα ενός προϊόντος ή συστήματος του οποίου οι διεπαφές είναι πλήρως δημόσια τεκμηριωμένες να συνδέεται και να λειτουργεί με άλλα προϊόντα ή συστήματα, χωρίς περιορισμούς στην πρόσβασή τους ή φραγμούς στην υλοποίηση. Η «διαλειτουργικότητα» δεν θα πρέπει να συγχέεται με τη «συμβατότητα». Μπορούμε να πούμε ότι η συμβατότητα είναι μια κάθετη έννοια και σημαίνει ότι ένα εργαλείο μπορεί να λειτουργήσει σε ένα δοσμένο περιβάλλον και συμφωνεί με όλα τα χαρακτηριστικά, ενώ η «διαλειτουργικότητα» είναι μια διασταυρωμένη έννοια που επιτρέπει σε διάφορα εργαλεία να επικοινωνούν και να λειτουργούν μαζί (Κτιστάκη, 2020).

Η «διαλειτουργικότητα» θεωρείται πολύ σημαντική ως και κρίσιμη σε πολλούς τομείς, όπως στην πληροφορική, στην ιατρική, στο σιδηρόδρομο, στην ηλεκτροτεχνική, στην αεροδιαστημική, στο στρατό και στη βιομηχανία γενικότερα. Τα διαφορετικά συστήματα, συσκευές και διάφορα άλλα στοιχεία που χρησιμοποιούνται πρέπει να μπορούν να αλληλεπιδρούν ομαλά. Στο πλαίσιο όμως αυτό της αλληλεπίδρασης και του συγχρονισμού των διεπαφών και των δεδομένων η Ευρωπαϊκή ένωση ενδιαφέρθηκε για την προστασία της εθνικής ασφάλειας των κρατών μελών και των προσωπικών δεδομένων των πολιτών προβαίνοντας στην έκδοση ποικίλων συστάσεων, γνωμών και οδηγιών μέσω δηλαδή του παράγωγου κοινοτικού δικαίου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ β).

3.1.2 Η Κοινωνία της Πληροφορίας στην Ελλάδα

Η Κοινωνία της πληροφορίας στην Ελλάδα κατοχυρώνεται με το άρθρο 5Α του Ελληνικού Συντάγματος. Το άρθρο 5Α του Συντάγματος καθιερώνει το δικαίωμα του πολίτη στην παθητική πληροφόρηση, «ειδικότερα προβλέπει ότι ο καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων» (Κτιστάκη, 2020).

Δυστυχώς, η διατύπωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 5Α, η οποία αναφέρει τις περιπτώσεις επιβολής περιορισμών στο δικαίωμα πληροφόρησης είναι πολύ ευρεία και εξαιρετικά αόριστη, με αποτέλεσμα να διαφαίνεται η πιθανότητα περιορισμού της, όχι μόνο για λόγους δημοσίου συμφέροντος, αλλά και για λόγους ιδιωτικού ακόμη συμφέροντος (Βενιζέλος, 2021).

Η προσέγγιση του συνταγματικού νομοθέτη, όπως αυτή εκφράζεται στο πρώτο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 5Α Σ., κάθε άλλο παρά απρόβλεπτη ήταν. Η Κοινωνία της Πληροφορίας ταυτίζεται συχνά με την εκ πρώτης όψεως «τεχνολογική» διάστασή της: υπολογιστές, σύγκλιση πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών. Οι τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών αποτελούν το βασικό μέσο εκδήλωσης του κυριάρχου οικονομικού και παραγωγικού «κύματος» που κωδικοποιείται ως Κοινωνία της Πληροφορίας (Αποστολάκης et al, 2008).

Υποστηρίζεται ότι το άρθρο 5Α δεν διευρύνει την κανονιστική εμβέλεια του Συντάγματος αλλά πρόκειται για ρητή αναγνώριση ήδη υπαρκτών δικαιωμάτων. Υπό μία αυστηρά δογματική προσέγγιση, και αντιλαμβανόμενοι την Κοινωνία της Πληροφορίας ως μετεξέλιξη της Βιομηχανικής Κοινωνίας πρέπει να τονίσουμε ότι η συνταγματική διάταξη μοιάζει απλή προσαρμογή στην πραγματικότητα (Παπαχρίστου et al, 2006).

Η διατύπωση της ρύθμισης οδηγεί αβίαστα στην κατοχύρωση ενός «συμμετοχικού δικαιώματος», το οποίο αναφέρεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής και στο σύνολο των δυνατοτήτων και ευχερειών του καθενός, ώστε να μπορεί να λαμβάνει μέρος σε όλες τις διεργασίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας (κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές, εργασιακές, ψυχαγωγικές) και να συνδιαμορφώνει την κοινωνία αυτή, όντας ενεργό μέλος της και όχι απλώς «χρήστης» (user) των τεχνολογικών μέσων. Τέλος, η ρύθμιση περιέχει την αξίωση για αποχή του Κράτους από όλες τις ενέργειες που μπορούν να αναιρέσουν ή να περιορίσουν τη συμμετοχή στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η προσαρμογή στο νέο τεχνολογικό πλαίσιο αποτελεί διάσταση των «υποχρεώσεων» του νομοθέτη (Βενιζέλος, 2021).

Κεφάλαιο 4. Ηλεκτρονική διοίκηση

4.1 Η ηλεκτρονική διοίκηση στο πλαίσιο του Ελληνικού διοικητικού συστήματος

Η μεταπλαστική επίδραση της τεχνολογίας επηρέασε όπως ήταν αναμενόμενο και τον Ελληνικό Διοικητικό μηχανισμό κυρίως μέσω του eEurope που συνιστά τον Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Σχεδιασμό για τον ψηφιακό μετασχηματισμό.² Εξ αυτού δημιουργήθηκε η Ελληνική ηλεκτρονική διοίκηση, η οποία συνιστά ένα νέο διοικητικό περιβάλλον μέσω των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών σε όλες τις εκφάνσεις του διοικητικού φαινομένου. Η τεχνική σύλληψη αυτής επήλθε μέσω του στησίματος των κατάλληλων υποδομών που ήταν απαραίτητες για την δημιουργία της ψηφιακής καινοτομίας στον δημόσιο χώρο (Πομπόρτσας, 2017).

Έτσι αρχικά η εμφάνιση του ηλεκτρονικού υπολογιστή που είναι μια μηχανή κατασκευασμένη κυρίως από ψηφιακά ηλεκτρονικά κυκλώματα και δευτερευόντως από ηλεκτρικά και μηχανικά συστήματα, έχει ως σκοπό να επεξεργάζεται πληροφορίες. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι ένα αυτοματοποιημένο, ηλεκτρονικό, ψηφιακό επαναπρογραμματιζόμενο σύστημα γενικής χρήσης το οποίο μπορεί να επεξεργάζεται δεδομένα βάσει ενός συνόλου προκαθορισμένων οδηγιών, των εντολών που συνολικά ονομάζονται πρόγραμμα, αντικατέστησε τις γραφομηχανές και του χάρτινους φακέλους, ο σκληρός δίσκος, που αντικατέστησε τις ντάνες χαρτιών που εναποτίθενται στα γραφεία ή τις βιβλιοθήκες, είναι ένα μαγνητικό αποθηκευτικό μέσο, χρησιμοποιείται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, στις ψηφιακές βιντεοκάμερες, στα φορητά MP3 players, στα επιτραπέζια ψηφιακά βίντεο, στις κονσόλες παιχνιδι-μηχανών, στους ψηφιακούς επίγειους και δορυφορικούς τηλεοπτικούς δέκτες κλπ.

---

²Το e Europe 2005 έχει πλέον αντικατασταθεί από την στρατηγική i2010. Όπως προ ειπώθηκε η πρωτοβουλία e Europe προτάθηκε αρχικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο τέλος του 1999 και επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ως τμήμα της Στρατηγικής της Λισαβόνας για να εκσυγχρονίσει την Ευρωπαϊκή Οικονομία. Ο στόχος του e Europe ήταν φιλόδοξος, να συνδέσει στο Διαδίκτυο τον κάθε πολίτη, την εκπαίδευση και τις επιχειρήσεις, καθώς και να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες τις νέας οικονομίας για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την άρση των αποκλεισμών. Το πρώτο σχέδιο δράσης e Europe, που έλαβε χώρα το 2000-2002, είχε τρεις σκοπούς: το φθηνότερο, γρηγορότερο και ασφαλέστερο Διαδίκτυο, την επένδυση στις ικανότητες των ανθρώπων και την προώθηση της χρήσης του Διαδικτύου. Αποτελούνταν από εξήντα-τέσσερις στόχους και σχεδόν όλοι επιτεύχθηκαν πριν από το τέλος το 2002. Η δεύτερη φάση αποτελείται από το Σχέδιο Δράσης e Europe 2005, που επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Σεβίλλη. Στόχος του e Europe 2005 είναι ότι η Ευρώπη πρέπει πλέον να αποκτήσει σύγχρονες on-line δημόσιες υπηρεσίες (ηλεκτρονική διακυβέρνηση, υπηρεσίες e-learning, τηλεϊατρική και υπηρεσίες υγείας) και ένα δυναμικό περιβάλλον ηλεκτρονικού εμπορίου και e-επιχειρείν. Για να καταστεί δυνατή η πραγματοποίηση των παραπάνω, είναι απαραίτητη η ευρέως διαδεδομένη διαθεσιμότητα Ευρυζωνικής Πρόσβασης σε ανταγωνιστικές τιμές καθώς και η ασφαλής υποδομή πληροφοριών.

Ένας σκληρός δίσκος αποθηκεύει μεγάλες ποσότητες δεδομένων και η χωρητικότητα των σκληρών δίσκων που κυκλοφορούν στο εμπόριο ξεκινά από τα 500 GB και φτάνει έως τα 6 TB. Οι σκληροί δίσκοι χρησιμοποιούνται στους υπολογιστές για την αποθήκευση δεδομένων, κυρίως προγραμμάτων και αρχείων που είναι απαραίτητο να διατηρηθούν, σε αντίθεση με την μνήμη RAM όπου τα δεδομένα διαγράφονται με την διακοπή τροφοδοσίας ηλεκτρικού ρεύματος. Επίσης όλοι οι σκληροί δίσκοι πλέον, έχουν ενσωματωμένη κρυφή μνήμη (cache RAM) για προσωρινή αποθήκευση που η χωρητικότητα της ξεκινά από τα 8MB (ελάχιστοι πλέον) και φτάνει τα 128MB. Σταδιακά οι σκληροί δίσκοι δίνουν τη θέση τους σε δίσκους στερεάς κατάστασης (SSD, SolidStateDrives), οι οποίοι εξελίσσονται με ραγδαίο ρυθμό κυρίως λόγω της χαμηλής τους κατανάλωσης σε ρεύμα (που οφείλεται στην παντελή έλλειψη ηλεκτροκινητήρα) και το φθινό σχετικά κόστος παραγωγής. Από τον Οκτώβριο του 2010 λόγω της τεχνολογίας SSD είναι δυνατή η λειτουργία των NetBooks για χρονικό διάστημα περίπου 10 ωρών συνεχόμενα (Φεσάς, 2019).

Ο εκτυπωτής που χρησιμοποιείται πλέον ευρέως στην δημόσια διοίκηση και όχι μόνο αντικατέστησε την δημιουργία αντιγράφων μέσω της χρήση καρμπόν, είναι συσκευή εξόδου ενός υπολογιστικού συστήματος, η οποία έχει ως σκοπό την μόνιμη αποτύπωση (εκτύπωση) των πληροφοριών που έχουν δημιουργηθεί από τη χρήση λογισμικού, σε ένα φυσικό μέσο (συνήθως, αλλά όχι μόνο, χαρτί). Οι πρώτοι υπολογιστές δεν διέθεταν οθόνη. Μετά την επεξεργασία των δεδομένων, εμφάνιζαν τα αποτελέσματα απευθείας στο χαρτί, μέσω μιας συσκευής εκτύπωσης, η οποία ονομάστηκε εκτυπωτής (printer). Η χρήση της οθόνης εξάλειψε εν μέρει την ανάγκη χρήσης των εκτυπωτών, ωστόσο η εκτύπωση παρέμενε, τις περισσότερες φορές, επιθυμητή. Έτσι, οι εκτυπωτές όχι μόνο δεν καταργήθηκαν, αλλά συνέχισαν να βελτιώνονται, ακολουθώντας και επεκτείνοντας την ήδη υπάρχουσα τεχνολογία των γραφομηχανών, στην οποία αρχικά βασίστηκε η κατασκευή τους. Με την πρόοδο των υπολογιστικών συστημάτων παρατηρήθηκε ότι, ενώ το σύστημα έδινε αποτελέσματα σε μικρό χρονικό διάστημα, πολύ μεγαλύτερος χρόνος απαιτούνταν για την αποτύπωσή τους σε χαρτί. Δημιουργήθηκαν, έτσι, εκτυπωτικά συστήματα ικανά να εκτυπώνουν μέχρι 10.000 χαρακτήρες / λεπτό (εκτυπωτές μεγάλων ταχυτήτων). Οι πρώτοι εκτυπωτές χρησιμοποιούσαν ως σύστημα εκτύπωσης ένα μεταλλικό κύκλο, από το κέντρο του οποίου ξεκινούσαν ακτινωτά στελέχη. Στο άκρο κάθε στελέχους στερεωνόταν ένας μεταλλικός τυπογραφικός χαρακτήρας. Χρησιμοποιούσαν, όπως και οι γραφομηχανές, μια υφασμάτινη ταινία εμποτισμένη με μελάνη, την οποία "κτυπούσε" ο χαρακτήρας στο άκρο ενός στελέχους, αποτυπωμένος στο χαρτί (Πομπόρτσας, 2017).

Μετάπειτα επινοήθηκαν οι εκτυπωτές "μήτρας κουκκίδων" (dot matrix). Σε αυτούς η μελανοταινία δεν αντικαταστάθηκε, αλλά δεν την κτυπούσε πλέον ένα τυπογραφικό στοιχείο, αλλά μια σειρά από ακίδες, πολύ κοντά η μία στην άλλη, διατεταγμένων σε σειρά. Η σειρά των ακίδων (κεφαλή εκτύπωσης) σάρωνε το χαρτί οριζόντια δημιουργώντας μορφή "πίνακα" (μήτρα) που αποτελούσε την κάθε γραμμή εκτύπωσης. Έτσι, κάθε χαρακτήρας αποτυπωνόταν ως σειρά κουκκίδων (Φεσάκης, 2019).

Τέλος, ο πλήρης εκσυγχρονισμός επήλθε με την εμφάνιση του λογισμικού (software). Το λογισμικό είναι μια συλλογή οδηγιών και δεδομένων που ουσιαστικά λένε στον υπολογιστή πώς να λειτουργεί. Στην επιστήμη των υπολογιστών και τη μηχανική λογισμικού, είναι όλες οι πληροφορίες που επεξεργάζονται από συστήματα υπολογιστών, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων και δεδομένων. Το

λογισμικό περιλαμβάνει προγράμματα, βιβλιοθήκες και σχετικά μη εκτελέσιμα δεδομένα, όπως διαδικτυακή τεκμηρίωση ή ψηφιακά μέσα. Πρόκειται δηλαδή για όλα τα άυλα "αγαθά" (Φεσάκης,2019).

Όλα λοιπόν τα προγράμματα και οι εφαρμογές του υπολογιστή είναι software, κάποια παραδείγματα ενδεικτικά είναι τα Windows, το Office, το photoshop, το πρόγραμμα ανάγνωσης των email μας, ο Internet Explorer, κ.λπ (Φεσάκης, 2019).

4.2 Η Ηλεκτρονική διοίκηση και το έναυσμά της μέσω επιχειρησιακών ψηφιακών στρατηγικών και κυβερνητικών πολιτικών

Για να επέλθει το λεγόμενο ψηφιακό άλμα, αλλά και η μετάβαση στην ηλεκτρονική διοίκηση έπρεπε να υφίστανται εκτός από τις κατάλληλες τεχνικές υποδομές και οι οργανωμένες κυβερνητικές προσπάθειες και οι αντίστοιχες πολιτικές προς αυτή την κατεύθυνση. Η όλη προσπάθεια άρχεται με το Επιχειρησιακό σχέδιο «Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013».

Οι έξι στόχοι για την επιτυχία του Ψηφιακού Άλματος σε όλους τους τομείς και στον Δημόσιο Τομέα κατά την Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013 είναι:

- Η προώθηση της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής στις επιχειρήσεις ώστε να βελτιωθεί η παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας.
- Η αντιμετώπιση του δημόσιου τομέα ως ενός δυσανάλογα μεγάλου οργανισμού, ο οποίος οφείλει να χρησιμοποιήσει την τεχνολογία για να βελτιώσει τις εσωτερικές του διαδικασίες, διευκολύνοντας τη λειτουργία του επιχειρηματικού ιστού της χώρας.
- Η συμβολή στην επιχειρηματικότητα σε κάθε κλάδο και ειδικά στους τομείς που εξυπηρετούν και αξιοποιούν την τεχνολογία.
- Ο συντονισμός των προσπαθειών του κλάδου των νέων τεχνολογιών στην Ελλάδα.
- Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής μέσω αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών από τους πολίτες σε καθημερινό επίπεδο. Όπως εξοικειώθηκε ο πολίτης με το κινητό τηλέφωνο, έτσι θα εξοικειωθεί και με τον υπολογιστή.
- Η ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών οι οποίες εξοικονομούν χρόνο και προσφέρουν νέες δυνατότητες αντιμετώπισης της γραφειοκρατίας. Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των παραπάνω στόχων αποτελεί η διασύνδεση, η οποία σχετίζεται με την έννοια της ευρυζωνικότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Για την περίοδο έως το 2008, ώθηση δόθηκε από την ανάπτυξη της «ευρυζωνικότητας», από μια μεγάλη καμπάνια εξοικείωσης των πολιτών με τις νέες τεχνολογίες, από τον ανασχεδιασμό διαδικασιών στο Δημόσιο και από την επέκταση των ηλεκτρονικών προμηθειών. Όλα αυτά, παράλληλα με την αυτοματοποίηση των πιο συχνά χρησιμοποιούμενων δικαιολογητικών και πιστοποιητικών. Στην περίοδο μετά το 2008, η ευρυζωνικότητα παραμένει στο επίκεντρο, αλλά τα ηλεκτρονικά κέντρα εξυπηρέτησης επιχειρήσεων αποτελούν πολύ σημαντική προωθητική δύναμη για το ψηφιακό άλμα. Ο υπολογιστής ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης και η ολοκληρωμένη παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών και πιστοποιητικών για πολίτες και επιχειρήσεις δίνουν την αναγκαία ώθηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Περιφερειών, 2018).

Ειδικότερα στις 26 Οκτωβρίου 2007, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε επιχειρησιακό πρόγραμμα για την Ελλάδα για την περίοδο προγραμματισμού 2007-13. Το πρόγραμμα «Ψηφιακή σύγκλιση» περιλαμβάνει την παροχή κοινοτικής υποστήριξης για ελληνικές περιφέρειες που είναι επιλέξιμες στο πλαίσιο του στόχου

σύγκλισης (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Ιόνια Νησιά, Κρήτη και Βόρειο Αιγαίο· οι περιφέρειες σταδιακής σύγκλισης δεν περιλαμβάνονται) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα εμπίπτει στο πλαίσιο που καθορίζεται για το στόχο σύγκλισης και έχει συνολικό προϋπολογισμό περίπου 1,075 δισ. ευρώ. Η κοινοτική συνδρομή από το ΕΣΠΑ ανέρχεται σε 860 εκατομμύρια ευρώ περίπου και αποτελεί κονδύλιο το οποίο αντιστοιχεί στο 4,2% σχεδόν του συνολικού ποσού που επενδύει η ΕΕ στην Ελλάδα στο πλαίσιο της πολιτικής για τη συνοχή 2007-13. Σύμφωνα με το εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς για την περίοδο 2007-13, η Ελλάδα χρησιμοποιούσε τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) σε μικρότερο βαθμό από τα άλλα 27 κράτη μέλη της ΕΕ. Κατά την τελευταία δεκαετία, οι ΤΠΕ δεν προσέφεραν σημαντική συμβολή στη βελτίωση της παραγωγικότητας της χώρας ή στην ποιότητα ζωής των Ελλήνων πολιτών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Ο γενικότερος στόχος του επιχειρησιακού προγράμματος ήταν να συμβάλει στην ψηφιακή σύγκλιση της Ελλάδας με την υπόλοιπη ΕΕ μέσω της χρήσης των ΤΠΕ. Το επίκεντρο του προγράμματος ήταν στην εφαρμογή εξατομικευμένης αναπτυξιακής στρατηγικής με ιδιαίτερη έμφαση στους ανταγωνιστικούς τομείς της Ελλάδας όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία, ο πολιτισμός και ο αθλητισμός (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ψηφιακή σύγκλιση» συνέβαλε στην επίτευξη των στόχων της εθνικής «ψηφιακής στρατηγικής 2006-13. Το πρόγραμμα είχε αυξήσει τη συμβολή των ΤΠΕ στο ελληνικό ΑΕΠ από 0,41% κατά την περίοδο προγραμματισμού 1995-2003 σε 0,55% για την περίοδο 2005-13. Το ποσοστό του πληθυσμού που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για τις συναλλαγές με τις δημόσιες υπηρεσίες θα αυξηθεί από το ποσοστό του 8% το 2005 στο 38% το 2013 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ψηφιακή σύγκλιση» διαρθρώνεται με βάση τις ακόλουθες προτεραιότητες: δηλαδή την βελτίωση της παραγωγικότητας με αξιοποίηση των ΤΠΕ [46,7 % του συνολικού ποσού χρηματοδότησης] και την βελτίωση της καθημερινής ζωής των πολιτών [51,4 % του συνολικού ποσού χρηματοδότησης] (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Στους ειδικούς στόχους των εν λόγω προτεραιοτήτων περιλαμβάνονταν η βελτιωμένη διείσδυση των ΤΠΕ στις παραγωγικές διαδικασίες σε συνδυασμό με την ανάπτυξη επιχειρηματικών καινοτομιών με έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Είχε δοθεί έμφαση στην κινητοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου των επιχειρήσεων της χώρας μέσω ανάπτυξης ψηφιακού περιεχομένου εκπαιδευτικού χαρακτήρα και μέσω ανάπτυξης πλατφορμών και εφαρμογών για τη διαχείριση και διάδοση πληροφοριών επιχειρηματικού περιεχομένου («Business Gateways»), η αύξηση της χρήσης των ΤΠΕ στις καθημερινές δραστηριότητες των επιχειρήσεων, η ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας των γυναικών και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η ισότητα στην πρόσβαση των πολιτών στη χρήση και γνώση των ΤΠΕ, η αύξηση της παροχής ψηφιακών δημοσίων υπηρεσιών, η εξάλειψη του «ψηφιακού χάσματος» που οφείλεται σε παράγοντες όπως η γεωγραφική θέση, η ηλικία και το φύλο, ο εξορθολογισμός και η ψηφιοποίηση των συχνότερα χρησιμοποιούμενων δημοσίων υπηρεσιών (ειδικότερα των υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στη στρατηγική «i2010») καθώς και των υπηρεσιών που παρέχονται από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, η ενθάρρυνση των πολιτών να συμμετάσχουν σε κοινοτικές δραστηριότητες με την ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ που απευθύνονταν σε ΜΚΟ, η προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας, η

ανάπτυξη εφαρμογών και υπηρεσιών ΤΠΕ που προσέφεραν ισότιμη πρόσβαση σε γυναίκες και άτομα με ειδικές ανάγκες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Περαιτέρω, κατά την Ψηφιακή Σύγκλιση 2020 και το αντίστοιχο δελτίο τύπου της 20/9/2010, της Υφυπουργού Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, στη Στρογγυλή Τράπεζα για την «Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Ατζέντα 2010 – 2020», μία από τις επτά κύριες πρωτοβουλίες της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», τόσο τα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως και οι περισσότερες χώρες που οραματίζονται τον εαυτό τους να έχει έναν διακριτό ρόλο στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο αναπτυξιακό περιβάλλον, επένδυσαν με ένταση στις νέες τεχνολογίες, γνωρίζοντας ότι αυτές θα αποτελούν διαβατήριο για την οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη, στοιχείο ενδυνάμωσης της ανταγωνιστικότητας και ταυτόχρονα σημαντικό μέσο για την κοινωνική ευημερία και συνοχή (Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εσωτερικών, 2010).

Η Στρογγυλή Τράπεζα διοργανώθηκε από την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, με την υποστήριξη του Φόρουμ "Ψηφιακή Ελλάδα 2020", στα Γραφεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Αθήνα. Τέτοιες αφορμές πάντα επιτρέπουν την επικοινωνία και διάδοση των ιδεών και των εφαρμογών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Αποτελεί κοινό τόπο η διαπίστωση ότι οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) έχουν κομβική σημασία για την επιτυχή μετάβαση μιας χώρας, ενός κράτους στην κοινωνία της γνώσης (Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εσωτερικών, 2010).

Ειδικότερα, η είσοδος νέων τεχνολογιών στη Δημόσια διοίκηση φέρνει στο προσκήνιο το ζήτημα του επαναπροσδιορισμού του τρόπου της οργάνωσης και της λειτουργίας του κράτους στο σύνολό του. Η χάραξη της στρατηγικής ανά πεδίο πολιτικής, η παρακολούθησή της μέσω στόχων και δεικτών επιδόσεων στα αποτελέσματά της, η μεγιστοποίηση των δυνατοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού μαζί με την αποτελεσματική οργάνωση των ελέγχων και της διαβούλευσης που απαιτείται για μια αποδοτική εφαρμογή των πολιτικών μπορεί να υποστηριχθεί, από τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εσωτερικών, 2010).

Η κυβέρνησή επιδιώκει και πρέπει να επιδιώκει συστηματικά την ανάπτυξη έργων και δράσεων που θα της επιτρέψουν να ανταποκριθεί με τον καλύτερο τρόπο στα προστάγματα της στρατηγικής για την δημιουργία μιας ψηφιακής Ευρώπης το 2020. Η κρίση έχει απαξιώσει σε μεγάλο βαθμό τα στοιχεία μιας επίπλαστης οικονομικής και κοινωνικής προόδου και έχει αποκαλύψει τις διαρθρωτικές αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης (Καπόπουλος, 2021)

Στο πλαίσιο αυτό, το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης έχει προχωρήσει στη θεσμική κατοχύρωση της επικοινωνίας και συναλλαγής των πολιτών και των επιχειρήσεων με τις δημόσιες αρχές με χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Μειώνοντας τις απαιτήσεις αυτοπρόσωπης παρουσίας στις δημόσιες αρχές και ελαχιστοποιώντας τον απαραίτητο χρόνο για την ολοκλήρωση των διοικητικών διαδικασιών, μειώνονται και οι πιθανότητες εμφάνισης φαινομένων διαφθοράς, καθότι η παροχή της δημόσιας υπηρεσίας αποπροσωποποιείται και διεξάγεται μόνο εντός του θεσμικού πλαισίου και της αποστολής του παρέχοντος δημόσιου φορέα (Αποστολάκης κ.ά., 2008).

Ειδικότερα:

- Η κυβέρνησή θεσμοθέτησε και εφαρμόζει την δημοσιοποίηση στο διαδίκτυο του συνόλου των αποφάσεων/πράξεων του δημοσίου τομέα – Πρόγραμμα Διαύγεια.

- Οργανώνει τον τρόπο και το περιεχόμενο που θα διατίθεται στο πλαίσιο της περαιτέρω χρήσης της δημόσιας πληροφορίας, ελαχιστοποιώντας τους πάσης φύσεως νομικούς, τεχνικούς και οργανωτικούς περιορισμούς που υφίστανται σήμερα για την ακώλυτη χρήση της.
- Έχει δράσει ηλεκτρονικά προς την κατεύθυνση της απλούστευσης των διοικητικών βαρών κατά 20% μέχρι το τέλος του 2021. Ήδη, Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) λειτουργούν ως μοναδικά σημεία επαφής του νέου επιχειρηματία που θέλει να συστήσει την επιχείρησή του και του επαγγελματία που επιθυμεί να αδειοδοτηθεί για να ασκήσει το επάγγελμά του. Υπερνικώντας τα εμπόδια που κάθε στιγμή παρουσιάζονταν και λύνοντας με προσοχή ένα προς ένα τα προβλήματα που ανέκυπταν, η κυβέρνηση κατάφερε να μειώσει τα διοικητικά βάρη, τα οποία επωμίζονταν ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας που συνέστηνε μια νέα επιχείρηση, περισσότερο από 70%.
- Επιπλέον, η τεχνολογία είναι αυτή που έδωσε την δυνατότητα να οργανώσει η κυβέρνηση αποδοτικότερα την τοπική αυτοδιοίκηση, μειώνοντας τον αριθμό των δήμων και διασφαλίζοντας άλλης κλίμακας οικονομίες σε αυτούς. Η απουσία δημαρχιακού μεγάρου σήμερα από μια ελληνική πόλη δεν σημαίνει αυτόχρονα και έλλειψη υπηρεσιών προς τον πολίτη. Τα δημοτικά e-ΚΕΠ και η κάρτα του δημότη με την οποία θα μπορεί κανείς να εκδίδει πιστοποιητικά μόνος του, ηλεκτρονικά όποια στιγμή τα χρειάζεται, είναι οι νέοι τρόποι απόκρισης της αυτοδιοίκησης και ευρύτερα του κράτους στις ανάγκες των πολιτών.
- Η ελληνική πολιτεία συμμετείχε στην διαμόρφωση των Ευρωπαϊκών προτύπων δια λειτουργικότητας και ενημερώνει αντίστοιχα τα δικά μας πρότυπα δια λειτουργικότητας πιστεύοντας ότι η ψηφιακή "συνομιλία" των δημοσίων οργανώσεων μπορεί να αποτελέσει τη θρυαλλίδα της ουσιαστικής τους συνεργασίας προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων (Δελτίο Τύπου Υπουργείο Εσωτερικών, 2011).
- Κλείνοντας δεν μπορεί να νοηθεί οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία χωρίς γνώση, καινοτομία, ψηφιακή τεχνολογία και «πολιτο-κεντρική οπτική». Αυτά τα στοιχεία συνιστούν την αφετηρία των επιλογών της κυβέρνησης απέναντι στις προκλήσεις που ανοίγονται. Για τις ανωτέρω αναφερθέντες πρακτικές με σκοπό την επίτευξη του ψηφιακού άλματος υπήρξε Ευρωπαϊκή Χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ (Λαζακίδου, 2021).

4.3 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Κοινωνία της Πληροφορίας

Στο κατώφλι του 21ου αιώνα, η Κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ) δημιουργεί νέα δεδομένα και νέες ευκαιρίες για ευημερία και ποιότητα ζωής. Η ανάπτυξή της βασίζεται στη ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας. Οι τεχνολογίες αυτές αποτελούν ουσιαστικό εργαλείο ανοιχτής και αποτελεσματικής διακυβέρνησης καθώς και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Δημιουργούν νέες μεθόδους εργασίας, νέες δεξιότητες και την ανάγκη συνεχούς μάθησης και προσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος. Συμβάλλουν στην καλύτερευση της ποιότητας ζωής με την παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών υγείας, μεταφορών και την προστασία του περιβάλλοντος (ΕΣΠΑ, 2008).

Για την προώθηση της ΚτΠ στην Ελλάδα με τρόπο συνεκτικό και ολοκληρωμένο, έχει ενταχθεί ένα ξεχωριστό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την ΚτΠ (ΕΠΚτΠ) στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. Το ΕΠΚτΠ έχει καινοτόμο και οριζόντιο χαρακτήρα, διαπερνώντας διαφορετικές κυβερνητικές υπηρεσίες. Αποτελεί σύνολο ολοκληρωμένων και συμπληρωματικών παρεμβάσεων σε διάφορους τομείς της οικονομικής και της κοινωνικής ζωής, έτσι ώστε να λειτουργήσουν καταλυτικά στην ανάπτυξη της ΚτΠ στην Ελλάδα. Στόχοι του είναι να εφαρμοστούν τα σημαντικότερα σημεία της Λευκής Βίβλου της ελληνικής κυβέρνησης με τίτλο «Η Ελλάδα στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Στρατηγική και Δράσεις» του 1999 και, παράλληλα, να επιτευχθούν οι βλέψεις που τέθηκαν στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας eEurope και του Σχεδίου Δράσης eEurope 2002 που εγκρίθηκε στο Συμβούλιο Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Φείρα της Πορτογαλίας τον Ιούνιο του 2000 (Δεμερτζής, 2017).

4.4 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πολιτεία

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Πολιτεία» στοχεύει στην αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους πολίτες. Ήδη, το τηλεφωνικό κέντρο "1502" παρέχει την δυνατότητα έκδοσης 46 πιστοποιητικών σήμερα με ένα τηλεφώνημα του πολίτη και αποστολή στο σπίτι του. Ακόμη δημιουργήθηκε το One Stop Shop. Η υπηρεσία μιας στάσης (αγγλικά: one stop shop) αναφέρεται στον τόπο όπου παρέχονται πολλές υπηρεσίες. Ο τόπος μπορεί να αναφέρεται σε φυσικό ή σε ηλεκτρονικό χώρο, ιστότοπο. Με τη χρήση υπηρεσιών μιας στάσης οι πολίτες και επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να διεκπεραιώνουν σε έναν μόνο τόπο όλες τις απαραίτητες διαδικασίες που αφορούν σε συγκεκριμένο γεγονός. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) προωθεί τις υπηρεσίες μιας στάσης στο πλαίσιο του σχεδιασμού υπηρεσιών με επίκεντρο τον πολίτη (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ.).

Στη Ελλάδα η γνωστότερη υπηρεσία μιας στάσης είναι η Υπηρεσία Μιας Στάσης (ΥΜΣ) του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ) που αφορά στη σύσταση εταιρειών. Στην πρώτη φάση εφαρμογής της, η χρήση της υπηρεσίας απαιτούσε την φυσική παρουσία των εταίρων σε υπηρεσία του ΓΕΜΗ. Το 2016 θεσμοθετήθηκε η Ηλεκτρονική Υπηρεσία Μιας Στάσης (e-ΥΜΣ) με την οποία οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να συστήσουν εταιρεία χωρίς να επισκεφτούν καμία δημόσια υπηρεσία. Οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες, Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) και Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) και ΓΕΜΗ ενημερώνονται αυτόματα (Επαγγελματικό Επιμελητήριο, χ.χ.).

Περαιτέρω, στόχος αυτής της πολιτικής είναι τόσο η αύξηση της παραγωγικότητας του Δημόσιου Τομέα, όσο και η χρησιμότητα του παραγόμενου προϊόντος για την οικονομία και την κοινωνία. Η δημόσια διοίκηση θα πάψει να αποτελεί την τροχοπέδη της ανάπτυξης με τη θέσπιση και εφαρμογή στόχων αποτελεσματικότητας και δεικτών αποδοτικότητας που θα διασφαλίσουν τη μετατροπή της σε υγιή παραγωγική δύναμη που θα στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία. Εν συνεχεία απαιτείται η ενιαιοποίηση και απλούστευση του θεσμικού πλαισίου. Το πρόγραμμα αυτό θέλει να αναστρέψει την εικόνα πολυπλοκότητας που ευνοείται από την ύπαρξη του δαιδαλώδους θεσμικού πλαισίου, μέσα από την θέσπιση και την εφαρμογή κριτηρίων καλής νομοθέτησης που θα εγγυώνται τόσο την ποιότητα των νέων ρυθμίσεων όσο και την απλούστευση και κωδικοποίηση των υφισταμένων. Πολλές διαδικασίες απλουστεύονται. Ολοκληρώνεται ήδη, με θετικά αποτελέσματα, η εξέταση της χώρας από τον ΟΟΣΑ για την βελτίωση της ποιότητας των ρυθμίσεων και ξεκινάει άμεσα η κωδικοποίηση της Νομοθεσίας, αφού ολοκληρώθηκε η ψηφιοποίηση της. Απαιτείται ενίσχυση του διαλόγου και των δικαιωμάτων των εργαζομένων με την καθιέρωση των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Στόχος του προγράμματος είναι η καθιέρωση ενός ειλικρινούς και συνεχούς διαλόγου με τους εργαζόμενους στη δημόσια διοίκηση (Μιχαλόπουλος, 2018).

Το 2000 εφαρμόστηκε για πρώτη φορά ο θεσμός των συλλογικών διαπραγματεύσεων ο οποίος θα συνεχιστεί βελτιωμένος τα επόμενα χρόνια και λειτούργησε με θετικά αποτελέσματα το Εθνικό Συμβούλιο για τη Διοικητική Μεταρρύθμιση με συμμετοχή κομμάτων, φορέων, της πανεπιστημιακής κοινότητας κλπ. Άλλος στόχος του προγράμματος είναι το E-government, η μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση των ευεργετικών συνεπειών της σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας. Επιτυγχάνεται η μετάβαση σε μια Διοίκηση περισσότερο αποτελεσματική αλλά λιγότερο ακριβή, η δημιουργία μιας ευέλικτης διοίκησης με μικρότερο κόστος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Ο στόχος αυτός προωθείται μέσα από τα επιχειρησιακά προγράμματα όπου κάθε φορέας οφείλει να προσδιορίσει το πραγματικό κόστος λειτουργίας των υπηρεσιών του και να το μειώσει. Ο προϋπολογισμός οφείλει να συνδέει την κατανομή των πόρων με την επίτευξη αποτελεσμάτων. Τα παραδοσιακά κριτήρια των αυξητικών ή σταθερών δαπανών πρέπει να αντικαθίστανται από ουσιαστικές αναλύσεις κόστους. Η μείωση του αριθμού των υπαλλήλων σταδιακά απελευθερώνει πόρους για επιβράβευση των αποτελεσμάτων και για καλύτερες αμοιβές. Επιτυγχάνεται η ανανέωση και αναδιοργάνωση του Δημόσιου Τομέα, η δημιουργία ευέλικτων οργανωτικών σχημάτων, όπου λειτουργούν οι αρχές της επιστήμης της Διοίκησης (Βενιζέλος, 2021).

Οι πολιτικοί θα είναι υπεύθυνοι για τις πολιτικές και οι δημόσιοι managers πρέπει να είναι υπεύθυνοι για τη δημόσια διοίκηση. Σκοπός επίσης είναι η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού. Δημοσιεύτηκε το νέο προσοντολόγιο που κινείται προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των προσόντων. Κάθε φορέας δεσμεύεται για την ανακατανομή θέσεων εργασίας, ώστε να προκύψει αύξηση του ποσοστού των πτυχιούχων ΑΕΙ και ΤΕΙ επί του συνόλου και την δημιουργία και εφαρμογή νέου συστήματος Αξιολόγησης Υπαλλήλων με βάση το επιτυγχανόμενο αποτέλεσμα. Περαιτέρω, το πρόγραμμα προβλέπει αποκέντρωση με μεταφορά αρμοδιοτήτων στην Αυτοδιοίκηση. Έχοντας την πεποίθηση ότι οι στόχοι της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας και της ποιότητας μπορούν να εξυπηρετηθούν μέσα από τη μεγαλύτερη δυνατή αποκέντρωση στην Αυτοδιοίκηση, τη μεταφορά αρμοδιοτήτων σε αυτή με βασικό γνώμονα την ολοκλήρωση των διοικητικών υποθέσεων σε ένα επίπεδο, και κατά προτίμηση σε εκείνο το οποίο βρίσκεται πλησιέστερα προς τον πολίτη. Προωθείται η μεταβίβαση δραστηριοτήτων υποστήριξης του Δημοσίου στον Ιδιωτικό Τομέα. Έχοντας ως σταθερό μας κριτήριο τόσο την αποτελεσματικότητα όσο και την οικονομικότητα της δημόσιας διοίκησης αλλά και τη ποιότητα των υπηρεσιών, προχωρούμε σε μια λεπτομερή καταγραφή όλων εκείνων των δραστηριοτήτων που επιβαρύνουν το δημόσιο με περιττές δαπάνες και εξετάζουμε την εξεύρεση των προσφορότερων τρόπων άσκησης τους (είτε με την εκχώρηση τους στον ιδιωτικό τομέα, είτε τη μίσθωση τους είτε τη δημιουργία μικτών σχημάτων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα). Τέλος επέρχεται η διασφάλιση της Διαφάνειας και εφαρμογή της Αρχής του Ελέγχου (Υπουργείο Εσωτερικών, χ.χ)

Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών, η απλούστευση των διαδικασιών και της Νομοθεσίας, συμβάλλουν στην διαφάνεια της Διοίκησης. Προς αυτή την κατεύθυνση δημιουργήθηκε το Συντονιστικό Όργανο Ελέγχου, ενισχύθηκε το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης και λειτούργησε από 1-1-2001 με ευρύτατες αρμοδιότητες το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο, η δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών στα Δημόσια Έγγραφα, η λειτουργία του "Συνηγόρου του Πολίτη" εφαρμόστηκε για πρώτη φορά από το 1951 και το "πόθεν έσχες" των δημοσίων υπαλλήλων (Υπουργείο Εσωτερικών, χ.χ).

4.5 Το Επιχειρησιακό πρόγραμμα Αστερίας

Στο πλαίσιο της καλύτερης εξυπηρέτησης των πολιτών και της αναπτυξιακής στρατηγικής για τα νησιά, το πρώην Υπουργείο Αιγαίου σχεδίασε σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης το πρόγραμμα διοικητικής εξυπηρέτησης των πολιτών του Αιγαίου «Αστερίας» το οποίο συνέβαλε στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και υπήρξε προάγγελος των σημερινών (ΚΕΠ). Ο στρατηγικός αυτός στόχος συνέβαλλε: Α)στην άρση της γεωγραφικής απομόνωσης Β)στην αποδοτική υλοποίηση των ασκούμενων πολιτικών Γ)στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων πολιτικών. Το πρόγραμμα Αστερίας λειτούργησε στο Αιγαίο μέσω του δικτύου των «Γραφείων του Πολίτη» σε κάθε δήμο και με απόφαση του ΥΠΕΣΔΔΑ επεκτάθηκε σε όλη τη χώρα με το όνομα «Αριάδνη» (Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτείας, χ.χ). Μέσω της ηλεκτρονικής δικτύωσης του διοικητικού μηχανισμού (δήμοι – νομαρχίες – περιφέρειες) συμπεριέλαβε ταμεία, ΔΥΟ, ΟΑΕΔ, Δικαστήρια Επιμελητήριο κ.α. Μέσω του προγράμματος «Αστερίας» όλες οι διοικητικές υπηρεσίες «κατεβαίνουν» στον δήμο, δηλαδή στον πλησιέστερο προς τον πολίτη διοικητικό επίπεδο. Οι νησιώτες προσέρχονταν στον δήμο συμπλήρωναν το ψηφιοποιημένο έντυπο αίτησης το οποίο αποστέλλεται ηλεκτρονικά από τον υπάλληλο του «Γραφείου του Πολίτη» στην έδρα της νομαρχίας υπηρεσίας κ.α. και παραλάμβαναν επίσης από τον ίδιο υπάλληλο το απαντητικό έγγραφο με μειωμένο κόστος και σε λιγότερο χρόνο. Οι δήμοι των νησιών μετατράπηκαν μέσω του «Αστερία» σε κέντρα παροχής ολοκληρωμένων διοικητικών υπηρεσιών. Το «Γραφείο του Πολίτη» αντικαταστάθηκε από τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) με την έναρξη του Ν.3013/2002 (5ος 2002) (Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτείας, χ.χ).

4.6 Επιχειρησιακό πρόγραμμα Ερμής

Η πράξη περιλαμβάνει: α) την ανάπτυξη και υλοποίηση πληροφοριακής υποδομής και πολυεπίπεδης ψηφιακής πλατφόρμας, εφαρμογή για έξυπνα κινητά τηλέφωνα και tablets, καθώς και εργασίες για την οργάνωση, διαχείριση και ανάλυση πληροφοριακών δεδομένων κλπ. Η πλατφόρμα έχει δύο βασικά υποσυστήματα: ένα υποσύστημα καταχώρησης, οργάνωσης και προβολής μέσω του διαδικτύου των δεδομένων που σχετίζονται με την προβολή του πλούτου βιοποικιλότητας της ΠΙΝ και ένα υποσύστημα μέσω του οποίου απλοί χρήστες/ πολίτες θα μπορούν να μεταφορτώσουν στην πλατφόρμα δεδομένα/ πληροφορίες στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος μέσω έξυπνων κινητών συσκευών. Β) τη συλλογή, τεκμηρίωση, σημασιολογική επισήμανση και καταχώρηση των δεδομένων / περιεχομένου βιοποικιλότητας στην πλατφόρμα. Συνολικά προβλέπεται να εισαχθούν στην πλατφόρμα οι παρακάτω καταγραφές πεδίου: Χλωρίδα: άνω των 10.000 δεδομένων, Πανίδα: άνω των 1.000 δεδομένων, Ορνιθοπανίδα: άνω των 5.000 δεδομένων, Μακρομήκυτες: άνω των 1.000 Γ) Δράσεις ενημέρωσης και διάχυσης (ημερίδες, παραγωγή διαφημιστικού υλικού κλπ) (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, χ.χ).

Η πράξη συμβάλει θετικά στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού τοπίου, στη βελτίωση των τρόπων παρακολούθησης των οικοσυστημάτων βιοποικιλότητας (συμπεριλαμβάνοντας το φυσικό περιβάλλον της ΠΙΝ και τους υγροτόπους) παρέχοντας καινοτόμους τρόπους συλλογής, δεδομένων, Τύποι οικοτόπων: Δεδομένα από τουλάχιστον 200 δειγματοληψίες πεδίου (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, χ.χ).

4.7 Επιχειρησιακό πρόγραμμα σύζευξης

Η έκρηξη στον τομέα των νέων τεχνολογιών και ιδιαίτερα των επικοινωνιών, έχει προκαλέσει φαινόμενα που θέτουν την οργάνωση και λειτουργία ολόκληρης της κοινωνίας και του κράτους σε νέες βάσεις. Το διαδίκτυο έχει ανατρέψει τις παραδοσιακές λειτουργίες της Δημόσιας Διοίκησης σε όλο τον κόσμο και με μεγάλη ταχύτητα διαφοροποιεί ριζικά και τις απαιτήσεις των πολιτών από την κρατική διοίκηση. Η χώρα μας, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που της παρέχει η συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με συγκεκριμένα προγράμματα διαμορφώνει τις προϋποθέσεις για να ανταποκριθεί με επιτυχία στις νέες απαιτήσεις. Στην Σύνοδο Κορυφής της Λισσαβόνας διατυπώθηκε με έμφαση η θέση ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνδέεται άμεσα με τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων υπηρεσιών τους. Ο εκσυγχρονισμός των δημοσίων υπηρεσιών προϋποθέτει κυρίως την ενσωμάτωση στη δράση τους των νέων τεχνολογιών (Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου-Δυτικής Ελλάδας-Ιονίου, χ.χ).

Προκειμένου να ανταποκριθεί η χώρα μας στις σύγχρονες αυτές προκλήσεις εκπονήθηκε το επιχειρησιακό πρόγραμμα "Κοινωνία της Πληροφορίας" στο πλαίσιο του 3ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Στο πλαίσιο αυτό υλοποιήθηκε από το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης το έργο «ΣΥΖΕΥΞΙΣ», που αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δράσεις της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης στις αρχές του νέου αιώνα. Ήδη βρίσκεται σε λειτουργία η πρώτη φάση του έργου με την παροχή προηγμένων τηλεματικών υπηρεσιών σε 4.500 φορείς, και πολύ σύντομα θα ακολουθήσει η υλοποίηση της δεύτερης φάσης του έργου, το ΣΥΖΕΥΞΙΣ II, το οποίο θα συμπεριλάβει το σύνολο των κτιρίων του δημοσίου (Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου-Δυτικής Ελλάδας-Ιονίου, χ.χ).

Το «ΣΥΖΕΥΞΙΣ» δεν αποτελεί μόνο μια επικοινωνιακή υποδομή. Ουσιαστικά προϋποθέτει, και ταυτόχρονα επιβάλλει, μια ευρύτερη και διαφοροποιημένη λειτουργική κουλτούρα στη Δημόσια Διοίκηση συντελώντας στη συνεχή και αποτελεσματική ροή της πληροφορίας μεταξύ των Δημοσίων Υπηρεσιών τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο. Το έργο «ΣΥΖΕΥΞΙΣ» αποτελεί, τη βασική επικοινωνιακή υποδομή των εμπλεκόμενων φορέων της Δημόσιας Διοίκησης και την κύρια λειτουργική βάση για την ανάπτυξη υπηρεσιών που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης, επιτρέποντάς της οι συναλλαγές με τους πολίτες να γίνονται με απλούστερο τρόπο και λιγότερο κόστος (Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου-Δυτικής Ελλάδας-Ιονίου, χ.χ).

4.8 Οι φορείς που εγκαθίδρυσαν την Ψηφιακή Διακυβέρνηση και την Ηλεκτρονική Διοίκηση

Α. Το Κέντρο Διαλειτουργικότητας (ΚΕ.Δ) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Το Κέντρο Διαλειτουργικότητας (ΚΕ.Δ) εξασφαλίζει ένα ενιαίο περιβάλλον (υποδομή) εγκατάστασης και χρήσης διαδικτυακών υπηρεσιών, μέσω του οποίου ανταλλάσσονται επιχειρησιακά δεδομένα μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών και των άλλων Φορέων του Δημοσίου. Στην γενική γραμματεία πληροφοριακών συστημάτων εμπίπτουν τα εξής:

Η Εφαρμογή Διαχείρισης Αιτημάτων Διαλειτουργικότητας (ΕΔΑ). Η διάθεση διαδικτυακών υπηρεσιών του Κέντρου Διαλειτουργικότητας προς ένα Φορέα που λαμβάνει χώρα μέσω της Εφαρμογής Διαχείρισης Αιτημάτων Διαλειτουργικότητας (ΕΔΑ) με την υποβολή σχετικού αιτήματος. Ο Κοινός Οδηγός Υλοποίησης Διαδικτυακών Υπηρεσιών. Ο Κοινός Οδηγός Υλοποίησης Διαδικτυακών Υπηρεσιών περιλαμβάνει κοινές / οριζόντιες λειτουργίες για όλες τις διαδικτυακές υπηρεσίες (Common Artifacts ή Common Framework) και απευθύνεται σε Φορείς. Η Πλατφόρμα Διαχείρισης και Υποστήριξης των Διαδικτυακών Υπηρεσιών (WebServices) Enterprise Services Bus (ESB). Το ESB είναι μια πλατφόρμα λογισμικού που αξιοποιεί ένα πλαίσιο προτύπων και κανόνων για την παροχή υπηρεσιών ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ συστημάτων και εφαρμογών, μέσω ενός ενιαίου μοντέλου μηνυμάτων και διαδικτυακών υπηρεσιών. Οι Διαδικτυακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Στο πλαίσιο του έργου «Περιβάλλον Διαλειτουργικότητας στη Γ.Γ.Π.Σ. για την υλοποίηση ψηφιακών υπηρεσιών προς το Δημόσιο και τις Επιχειρήσεις», η Γ.Γ.Π.Σ. με την εσωτερική ομάδα ανάπτυξης διαδικτυακών υπηρεσιών έχει αναπτύξει τα Web Services (Ανοιχτή Διακυβέρνηση, χ.χ).

Β. Περαιτέρω, σημαντικό μοχλό για τον προγραμματισμό, το συντονισμό και την υποστήριξη των διαδικασιών ψηφιακού εκσυγχρονισμού της χώρας αποτελεί η αναβαθμιζόμενη Υπηρεσία Ανάπτυξης Πληροφορικής (ΥΑΠ). Αποστολή της υπηρεσίας αυτής είναι η εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής για την εισαγωγή, εφαρμογή και ανάπτυξη των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στον δημόσιο τομέα και ο συντονισμός των δραστηριοτήτων των φορέων του δημόσιου τομέα ως προς τη χρήση τους (Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου, χ.χ).

Οι βασικές της αρμοδιότητες είναι οι εξής:

Καθορίζει το πλαίσιο παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και τον έλεγχο της εφαρμογής του από τους φορείς του Δημοσίου. Αποτελεί την «Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου» (ΑΠΕΔ), για την υποστήριξη με ολοκληρωμένο τρόπο της εισαγωγής ψηφιακών υπογραφών στο δημόσιο τομέα. Συντονίζει και υποστηρίζει τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δημοσίου για την παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης και ηλεκτρονικών συναλλαγών μέσω κεντρικών διαδικτυακών πυλών της δημόσιας διοίκησης. Συμμετέχει και υποστηρίζει τη λειτουργία του Γνωμοδοτικού Τεχνικού Συμβουλίου. Συντονίζει και παρακολουθεί τη λειτουργία οριζόντιων έργων του Υπουργείου που αφορούν την ανάπτυξη και παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Υποστηρίζει την έκδοση των υπουργικών αποφάσεων που αφορούν την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής

διακυβέρνησης. Φροντίζει την απογραφή και αξιολόγηση των εργαλείων ΤΠΕ του δημόσιου τομέα και του ανθρώπινου δυναμικού ειδικότητας ΤΠΕ, και διατυπώνει προτάσεις για την αναβάθμισή τους. Καταρτίζει τριετή προγραμματισμό των φορέων του δημόσιου τομέα σύμφωνα με τη γενική κυβερνητική πολιτική για τον τομέα των ΤΠΕ, και ανταποκρίνεται σε υψηλής κρισιμότητας αιτήματα των φορέων που δεν συμπεριλαμβάνονται στο τριετές πρόγραμμα. Εισηγείται μέτρα που αφορούν θέματα δικαίου πληροφορικής, αναβάθμιση των πληροφοριακών συστημάτων και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού, προστασία του υλικού, του λογισμικού, των δεδομένων και των πληροφοριακών συστημάτων από φυσικές καταστροφές (Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου, χ.χ).

Γ. Το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Υ.Δ.Μ.Η.Δ.) συνεστήθη στις 27 Ιουνίου 2011 με το Π.Δ. 65/2011. Προήλθε από τη διάσπαση του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και, ειδικότερα, από τη συγκρότηση της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης σε αυτοτελές Υπουργείο. Η τελευταία είχε δημιουργηθεί κατά τη σύσταση του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης το 1995, με τη συγχώνευση των τότε Υπουργείων Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εσωτερικών, και περιλάμβανε υπηρεσίες που ανήκαν στο πρώτο. Οι αρμοδιότητες του Υπουργείου εκτείνονταν σε όλα τα ζητήματα σχετικά με τη Δημόσια Διοίκηση, τόσο σε επίπεδο οργανωτικό, όπως η απλούστευση διοικητικών διαδικασιών, οι σχέσεις κράτους - πολίτη (Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών, Κ.Ε.Π.), η οργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών και οι διοικητικές μεταρρυθμίσεις, όσο και σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού, όπως η νομοθεσία σχετικά με τους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου (Ι.Δ.Α.Χ.) και ορισμένου χρόνου (Ι.Δ.Ο.Χ.), οι οποίοι απασχολούνταν στον δημόσιο τομέα. Ήταν αρμόδιο επίσης για τα θέματα ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και ανάπτυξης της πληροφορικής και των νέων τεχνολογιών στη δημόσια διοίκηση (π.χ. ανοικτή διακυβέρνηση). Σε αυτό υπάγονταν ακόμα το Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης και ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, το Εθνικό Τυπογραφείο και οι ανεξάρτητες αρχές Συνήγορος του Πολίτη και Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.). Τέλος ασκούσε εποπτεία επί του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.) και της ανώνυμης εταιρείας "Κοινωνία της Πληροφορίας" (ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 65/2011).

Δ. ΚΤΠ (Κοινωνία της Πληροφορίας Α.Ε.) είναι η εταιρεία του Ελληνικού Δημοσίου που λειτουργεί ως ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης των κεφαλαίων του ΕΣΠΑ που διατίθενται σε Ελληνικές επιχειρήσεις για επιχορηγούμενες δράσεις σχετικές με την Πληροφορική και τις καινοτομίες. Όραμα της Εταιρείας αποτελεί η ανάδειξη της ΚτΠ Α.Ε. ως ο πλέον αξιόπιστος και αποτελεσματικός συνεργάτης Φορέων του Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα που θα τους οδηγήσει προς την Κοινωνία της Πληροφορίας (Κοινωνία της Πληροφορίας, χ.χ).

Ως βασικούς σκοπούς, η Εταιρεία, έχει θέσει:

Την εκτέλεση δράσεων και έργων βελτίωσης της διοικητικής ικανότητας της ελληνικής δημόσιας διοίκησης στο πλαίσιο εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση» και την υποστήριξή της για την εκτέλεση όμοιων δράσεων και έργων με στόχο την ενδυνάμωση της διοικητικής αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης. Την εκτέλεση έργων στον τομέα της πληροφορικής, των επικοινωνιών και των νέων τεχνολογιών για τη βελτίωση της

δημόσιας διοίκησης στο πλαίσιο εφαρμογής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων «Κοινωνία της Πληροφορίας» του Κ.Π.Σ. 2000 - 2006 και «Ψηφιακή Σύγκλιση» και την υποστήριξη της δημόσιας Διοίκησης για την εκτέλεση των σχετικών έργων. Την υποστήριξη ή/και διαχείριση της λειτουργίας συστημάτων πληροφορικής και επικοινωνίας της δημόσιας διοίκησης. Την ανάληψη της εκτέλεσης πράξεων και ενεργειών τεχνικής υποστήριξης, που χρηματοδοτούνται από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα «Κοινωνία της Πληροφορίας», «Διοικητική Μεταρρύθμιση» και «Ψηφιακή Σύγκλιση». Τη συστηματική τεκμηρίωση και παρακολούθηση των χαρακτηριστικών, των προβλημάτων και της εξέλιξης της διοικητικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης, την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων και δράσεων που αποσκοπούν στη βελτίωση της και τη διευκόλυνση της μεταφοράς και προσαρμογής ξένης εμπειρίας και καλών πρακτικών στο ελληνικό διοικητικό περιβάλλον. Την υλοποίηση δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ψηφιακή Σύγκλιση» του ΕΣΠΑ 2007-2013. Την υποστήριξη Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης. Την υλοποίηση πράξεων σχετικών με τις τεχνολογίες πληροφορικής κι επικοινωνιών που απευθύνονται σε πολίτες ή επιχειρήσεις, είτε ως δικαιούχος είτε ως Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης. Να εντοπίζει, αναδεικνύει και επικοινωνεί τα πρακτικά οφέλη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (Κοινωνία της Πληροφορίας, χ.χ).

Η στελέχωση της ΚτΠ Α.Ε. έγινε σταδιακά σε συνάρτηση με τις λειτουργικές της ανάγκες, τις δραστηριότητες που ασκεί και τις υπηρεσίες που παρέχει. Η στελέχωσή της ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2001 και το ανθρώπινο δυναμικό της Εταιρείας ανέρχεται σήμερα σε 105 άτομα, σύμφωνα με την παρακάτω ανάλυση : -74 Στελέχη με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, -3 μετακλητοί υπάλληλοι, -7 Αποσπασμένοι από το Δημόσιο Τομέα, -1 Διευθύνων Σύμβουλος -20 με συμβάσεις έργο. Τέλος, η Εταιρεία εφαρμόζει πολιτική ίσων ευκαιριών και η πλειοψηφία των εργαζόμενων είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Εξειδίκευσης, Διδακτορικό) και διαθέτουν, στο μεγαλύτερο μέρος τους, δεκαετή εξειδικευμένη επαγγελματική εμπειρία (Κοινωνία της Πληροφορίας, χ.χ).

Τέλος, το Παρατηρητήριο για την κοινωνία της πληροφορίας είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια (Ν.3059/2002) Εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας Υποστηρίζει την Ειδική Γραμματεία Ψηφιακού Σχεδιασμού και διαθέτει πιστοποίηση ISO 9001:2008 όπως και επιβεβαίωση διαχειριστικής επάρκειας (Γιάντσης, 2011).

Οι κύριες αρμοδιότητες του είναι αναφορικά με τη συμβολή των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην κοινωνική, οικονομική και βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας. Η σχετική εξέλιξη αποτιμάται αυτοτελώς, αλλά και συγκριτικά με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ευρύτερα του κόσμου. Αναδεικνύοντας τις επιπτώσεις και την αποτελεσματικότητα δράσεων ΤΠΕ του ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και της Ψηφιακής Στρατηγικής, σχετικά με την εξέλιξη της διείσδυσης, της χρήσης και της αξιοποίησης των ΤΠΕ στην Ελλάδα, υιοθετώντας μία καινοτόμο μεθοδολογία αξιολόγησης που το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ ανέπτυξε βασισμένο σε διεθνείς μεθόδους (σύνθετοι δείκτες παραγωγικότητας, ποιότητας ζωής και δείκτης ευρυζωνικής απόδοσης). Παρέχει έγκυρη πληροφόρηση και τεκμηρίωση με ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία. Συντονίζει και προάγει τη δημόσια διαβούλευση πολιτικών και δράσεων ΤΠΕ μέσω του δικτυακού του τόπου, σε ευθυγράμμιση με τη γενικότερη πολιτική και τάση για διαβούλευση και συμμετοχή (Γιάντσης, 2011).

Έργα που θα υλοποιηθούν αποκλειστικά από Στελέχη του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ βάσει του Επιχειρησιακού του Σχεδιασμού Προγραμματισμένες δράσεις είναι ενδεικτικά: η μελέτη νέων επιχειρηματικών προτύπων ανάπτυξης στους κλάδους Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, οι ηλεκτρονικές ταυτότητες, η χρήση δημόσιων ηλεκτρονικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, η χρήση των Νέων Τεχνολογιών στα Σχολεία, οι ηλεκτρονικές αγορές και πωλήσεις στην Ελλάδα, η ηλεκτρονική ενσωμάτωση και Ψηφιακός αλφαριθμητισμός στην Ελλάδα, η Ψηφιακή ένταξη ευπαθών ομάδων (άνεργοι, ΑμΕΑ, μετανάστες κλπ) και δευτερογενείς αναλύσεις των: Σύνθετου Δείκτη ευρυζωνικής επίδοσης, Σύνθετου Δείκτη βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών, Δεικτών Ψηφιακής Στρατηγικής 2006-2013, Δεικτών ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση 2007-2013, Δεικτών i2010 (πολίτες/ επιχειρήσεις) (Γιάντσης, 2011).

Κεφάλαιο 5. Ηλεκτρονική διοικητική πράξη

5.1 Η ηλεκτρονική διοικητική πράξη

Το ψηφιοποιημένο πλέον διοικητικό περιβάλλον το οποίο οργανώθηκε και δημιουργήθηκε μετά από κυβερνητικές προσπάθειες, τα ανωτέρω αναφερθέντα επιχειρησιακά προγράμματα και την ώθηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηρίζεται «ηλεκτρονική διοίκηση» από την οποία προκύπτει η ηλεκτρονική δραστηριότητα, η οποία οδηγεί στην παραγωγή των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων και διαμορφώνει ένα νέο πλέγμα συναλλαγών με τους πολίτες τις «ηλεκτρονικές συναλλαγές». Οι προηγμένες ηλεκτρονικές υπηρεσίες είναι άλλωστε δημόσιο αγαθό και εξυπηρετούν το σύγχρονο δημόσιο συμφέρον (Σπηλιωτόπουλος, 2017)

Άμεση απόρροια του ψηφιακού περιβάλλοντος είναι η εκφορά της κυριαρχικής βούλησης της διοικήσεως μέσω διοικητικών πράξεων που διακινούνται ηλεκτρονικά και με τεχνικά μέσα, δηλαδή των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων. Η υφιστάμενη σύγχυση ως προς το περιεχόμενο και την έννοια της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως ανάγεται στην έλλειψη νομοθετικού προσδιορισμού της. Ειδικότερα στον υφιστάμενο Ελληνικό Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας δεν υπάρχει ορισμός της «ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης». Ο νόμος αναφέρεται γενικά σε ηλεκτρονικές συναλλαγές και σε πράξεις που διακινούνται με τεχνικά μέσα, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (Πρεβεδούρου, 2018).

Η «ηλεκτρονική διοικητική πράξη» εντάσσεται σημασιολογικά στο άρθρο 16 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και νοείται κάθε πράξη η οποία γράφεται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή εκτυπώνεται και υπογράφεται αντίστοιχα και διακινείται ηλεκτρονικά, αλλά και κάθε πράξη που παράγεται μέσω ενός συγκεκριμένου πληροφοριακού συστήματος σε ψηφιοποιημένη μορφή με ένα πρόγραμμα διοικητικής επεξεργασίας μέσα από μία αυτοματοποιημένη διαδικασία. Στην περίπτωση αυτή η ηλεκτρονική διοικητική πράξη δύναται είτε να μην χρήζει υπογραφής (εξαιρετική περίπτωση δεδομένου ότι το ανυπόγραφο της διοικητικής πράξης οδηγεί στο ανυπόστατο αυτής), είτε να υπογράφεται με ψηφιακό αποτύπωμα με αναγνωρισμένη δηλαδή ψηφιακή υπογραφή, ενώ η ισχύς της ως προς το περιεχόμενό της ταυτίζεται με αυτή της έντυπης ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης, έχοντας μάλιστα αναλλοίωτο περιεχόμενο λόγω της αυτοματοποιημένης διαδικασίας και της μη παρέμβασης ως προς την έκδοση της, του ανθρώπινου παράγοντα (Γέροντας, 2014).

Συνεπώς, η έκδοση της «ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης» είναι το αποτέλεσμα μίας αυτοματοποιημένης διαδικασίας και δραστηριότητας, με την οποία μετουσιώνεται η εκφορά της κρατικής βούλησης μέσω ενός ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος και ενός δικτύου ηλεκτρονικής επικοινωνίας, όπου στο ανακύπτον διοικητικό αποτέλεσμα διαλειτουργούν και διασυνδέονται διάφορες οργανικές μονάδες (Μιχαλόπουλος, 2018).

5.2 Ο Νόμος 4727/2020 – Αναφορά στα σημαντικότερα άρθρα του

Στις 24 Σεπτεμβρίου 2020, δημοσιεύθηκε (ΦΕΚ Α' 184) ο Νόμος 4727/2020 για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση. Σκοπός του εν λόγω Νόμου είναι η ολοκληρωμένη ρύθμιση όλων των θεμάτων που άπτονται της ψηφιακής διακυβέρνησης και ιδίως εκείνων που σχετίζονται με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας («ΤΠΕ») από τους φορείς του δημόσιου τομέα για τις ανάγκες της λειτουργίας τους, καθώς και την υποστήριξη της άσκησης των αρμοδιοτήτων και των συναλλαγών τους με φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες (Νόμος 4727/2020).

Σύμφωνα με το άρθρο τρία του νόμου 4727/2020 «Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών ψηφιακής διακυβέρνησης διέπεται από τις ακόλουθες αρχές: α) την αρχή της νομιμότητας και ιδίως την τήρηση των διατάξεων για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, β) την αρχή της διαφάνειας, γ) την αρχή της ισότητας και ιδίως της προσβασιμότητας, δ) την αρχή της χρηστής διοίκησης και ιδίως της αποδοτικότητας και της αρχής «μόνον άπαξ» μέσω της δια λειτουργικότητας, της ακρίβειας και της πληρότητας των ψηφιακών υπηρεσιών, των διαδικασιών και των δεδομένων και ε) την αρχή της ακεραιότητας, ασφάλειας και εμπιστευτικότητας.

Η ψηφιακή διακυβέρνηση οφείλει να προστατεύει τα ατομικά δικαιώματα όπως αυτά προκύπτουν από το Σύνταγμα και την Εθνική, Ενωσιακή και Διεθνή νομοθεσία, ιδίως ως προς την προστασία των προσωπικών δεδομένων, και να ενισχύει την ασφάλεια δικαίου»

Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Νόμου 4727/2020 στο οποίο προσδιορίζεται η έκδοση ηλεκτρονικών δημοσίων εγγράφων ορίζονται τα εξής: « Όλες οι διαδικασίες για τη διαχείριση δημοσίων εγγράφων από τους φορείς του δημόσιου τομέα, όπως η σύνταξη, η προώθηση για υπογραφή, η θέση υπογραφής, η έκδοση, η χρέωση προς ενέργεια εισερχομένων εγγράφων, η εσωτερική και η εξωτερική διακίνηση, η πρωτοκόλληση, καθώς και η αρχειοθέτησή τους πραγματοποιούνται αποκλειστικά μέσω ΤΠΕ.

Τα ηλεκτρονικά δημόσια έγγραφα παράγονται είτε πλήρως αυτοματοποιημένα μέσω ειδικού πληροφοριακού συστήματος που συνθέτει κατάλληλα στοιχεία δεδομένων, είτε μέσω ηλεκτρονικής εφαρμογής γραφείου, είτε μέσω ψηφιοποίησης έντυπου εγγράφου. Τα ηλεκτρονικά δημόσια έγγραφα εκδίδονται σε μία από τις ακόλουθες μορφές: α) ως πρωτότυπα ηλεκτρονικά έγγραφα της παρ. 3, β) ως ηλεκτρονικά ακριβή αντίγραφα της παρ. 4, γ) ως ψηφιοποιημένα ηλεκτρονικά αντίγραφα της παρ. 5.

Τα πρωτότυπα ηλεκτρονικά δημόσια έγγραφα φέρουν: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα και β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του αρμόδιου οργάνου.

Τα ηλεκτρονικά ακριβή αντίγραφα φέρουν υποχρεωτικά: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα, β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του αρμόδιου για την έκδοση του αντιγράφου οργάνου, γ) την ένδειξη «ακριβές αντίγραφο» και δ) τα στοιχεία του οργάνου που υπέγραψε το έγγραφο ως τελικώς υπογράφων.

Τα ψηφιοποιημένα ηλεκτρονικά αντίγραφα εκδίδονται από τους φορείς του δημόσιου τομέα μέσω ψηφιοποίησης ή αναπαραγωγής με χρήση ΤΠΕ έντυπων δημόσιων ή ιδιωτικών εγγράφων που κατέχουν στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων τους. Τα ψηφιοποιημένα ηλεκτρονικά αντίγραφα φέρουν: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του οργάνου που κάνει την ψηφιοποίηση ή αναπαραγωγή με χρήση ΤΠΕ σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο και γ) βεβαίωση ταύτισής τους με το έντυπο έγγραφο. Σε περίπτωση καταστροφής έντυπων εγγράφων μετά από την έκδοση των αντίστοιχων ψηφιοποιημένων ηλεκτρονικών αντιγράφων, στο πρωτόκολλο καταστροφής μνημονεύονται τα ειδικότερα στοιχεία που αναφέρονται στην παραγωγή και αρχειοθέτηση του ψηφιοποιημένου ηλεκτρονικού αντιγράφου.

Με την επιφύλαξη των διατάξεων για την Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης, πιστοποιητικά και βεβαιώσεις κάθε είδους μπορούν να εκδίδονται με χρήση είτε προηγμένης ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής, είτε προηγμένης ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας.»

Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν 4727/2020, «τα πρωτότυπα ηλεκτρονικά δημόσια έγγραφα της παρ. 3 και τα πιστοποιητικά και οι βεβαιώσεις της παρ. 6 του άρθρου 13 έχουν την ίδια νομική και αποδεικτική ισχύ με τα δημόσια έγγραφα που φέρουν ιδιόχειρη υπογραφή και σφραγίδα και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά από τους φορείς του δημόσιου τομέα, από τα δικαστήρια όλων των βαθμών και τις εισαγγελίες όλης της χώρας από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες, κατά την ηλεκτρονική διακίνησή τους.

Τα ηλεκτρονικά ακριβή αντίγραφα της παρ. 4 του άρθρου 13 έχουν ισχύ ακριβούς αντιγράφου και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά από τους φορείς του δημόσιου τομέα, από τα δικαστήρια όλων των βαθμών και τις εισαγγελίες όλης της χώρας από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες, κατά την ηλεκτρονική διακίνησή τους.

Τα ψηφιοποιημένα ηλεκτρονικά αντίγραφα της παρ. 5 του άρθρου 13 έχουν ισχύ ακριβούς αντιγράφου και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά από τους φορείς του δημόσιου τομέα, από τα δικαστήρια όλων των βαθμών και τις εισαγγελίες όλης της χώρας από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες, κατά την ηλεκτρονική διακίνησή τους.

Εκτύπωση πρωτότυπου ηλεκτρονικού δημοσίου εγγράφου ή ηλεκτρονικού ακριβούς αντιγράφου ή ψηφιοποιημένου ηλεκτρονικού αντιγράφου γίνεται υποχρεωτικά αποδεκτή με ισχύ ακριβούς αντιγράφου από τους φορείς του δημόσιου τομέα, από τα δικαστήρια όλων των βαθμών και τις εισαγγελίες όλης της χώρας, καθώς και από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες, εφόσον είναι δυνατόν να επιβεβαιωθούν η ακρίβεια και η ισχύς της εκτύπωσης με χρήση ΤΠΕ, ιδίως στην περίπτωση που το πρωτότυπο ηλεκτρονικό δημόσιο έγγραφο ή το ηλεκτρονικό ακριβές αντίγραφο ή το ψηφιοποιημένο ηλεκτρονικό αντίγραφο φέρει μοναδικό αναγνωριστικό αριθμό επαλήθευσης και εφόσον παρέχεται η δυνατότητα επαλήθευσης μέσω πληροφοριακού συστήματος του Δημοσίου. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατόν να επιβεβαιωθούν η ακρίβεια και η ισχύς της κατά το προηγούμενο εδάφιο, απαιτείται η επικύρωση της εκτύπωσης από οποιαδήποτε διοικητική αρχή ή Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ) ή δικηγόρο.»

Επίσης κατά το άρθρο 18, «Η διακίνηση, διαβίβαση, κοινοποίηση και ανακοίνωση δημοσίων εγγράφων μεταξύ φορέων του δημόσιου τομέα πραγματοποιείται αποκλειστικά με χρήση ΤΠΕ, με την επιφύλαξη των διατάξεων για την προστασία κρατικών ή άλλων απορρήτων και την απαγόρευση χορήγησης αντιγράφων.

Οι φορείς του δημόσιου τομέα διακινούν ή ανταλλάσσουν με χρήση ΤΠΕ έγγραφα και δεδομένα στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων τους, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι όροι ασφαλείας στο επίπεδο που κάθε φορά επιβάλλεται από τη φύση των διακινούμενων εγγράφων και εξασφαλίζεται η αυθεντικοποίηση των δημοσίων λειτουργιών και υπαλλήλων. Οι όροι ασφαλείας που πρέπει να τηρούνται για τη διακίνηση εγγράφων μεταξύ φορέων του δημόσιου τομέα, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα, καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης.

Τα ηλεκτρονικά δημόσια έγγραφα διακινούνται μεταξύ των φορέων του δημόσιου τομέα σε μία από τις μορφές των παρ. 3, 4, 5 και 6 του άρθρου 13.

Στην περίπτωση των φορέων του δημοσίου τομέα, πλην των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών του Κεφαλαίου Α' του ν. 3429/2005, η διακίνηση κάθε εγγράφου μεταξύ των ανωτέρω φορέων, καθώς και η διακίνηση εγγράφων με φορείς άλλων χωρών πραγματοποιείται μέσω του Κεντρικού Συστήματος Ηλεκτρονικής Διακίνησης Εγγράφων (Κ.Σ.Η.Δ.Ε.), το οποίο αναπτύσσεται και λειτουργεί στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Το Κ.Σ.Η.Δ.Ε. παρέχεται ως υπηρεσία σε όλους τους ως άνω φορείς και αξιοποιεί, για τη λειτουργία του, το Ψηφιακό Οργανόγραμμα του άρθρου 16 του ν. 4440/2016. Κάθε φορέας του πρώτου εδαφίου μεριμνά για τη διασύνδεση της υφιστάμενης υποδομής ηλεκτρονικής διαχείρισης εγγράφων ή του εσωτερικού του συστήματος ηλεκτρονικής διακίνησης εγγράφων (Σ.Η.Δ.Ε.) με το Κ.Σ.Η.Δ.Ε., καθώς και για την απόκτηση εγκεκριμένων ηλεκτρονικών υπογραφών και εγκεκριμένων ηλεκτρονικών σφραγίδων για το σύνολο των στελεχών του, από την Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου (Α.Π.Ε.Δ.) ή από άλλο εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών εμπιστοσύνης. Όσοι φορείς διαθέτουν Σ.Η.Δ.Ε. συνεχίζουν την αυτοτελή λειτουργία του μέχρι την ολοκλήρωση της διασύνδεσής του με το Κ.Σ.Η.Δ.Ε. Η έναρξη διασύνδεσης του Σ.Η.Δ.Ε. κάθε φορέα με το Κ.Σ.Η.Δ.Ε. διαπιστώνεται με απόφαση του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Σε κάθε περίπτωση, η ημερομηνία αυτή δεν μπορεί να υπερβεί την 31 Δεκεμβρίου 2020. Μέχρι την έκδοση των πράξεων του προηγούμενου εδαφίου, η διακίνηση εγγράφων μεταξύ των ως άνω φορέων γίνεται με τη χρήση κάθε ΤΠΕ, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας.» (Νόμος 4727/2020).

Κατά το άρθρο 24 το οποίο ρυθμίζει τους τρόπους αυθεντικοποίησης για χρήση υπηρεσιών μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης, «ο χρήστης της ΕΨΠ αποκτά πρόσβαση στις υπηρεσίες που παρέχονται μέσα από αυτήν, αφού προηγουμένως προβεί σε αυθεντικοποίηση. Η αυθεντικοποίηση γίνεται μετά από επιλογή του χρήστη με έναν από τους ακόλουθους τρόπους: α) Με τη χρήση των κωδικών-διαπιστευτηρίων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης .β) Με τη χρήση των κωδικών-διαπιστευτηρίων των συστημάτων ηλεκτρονικής τραπεζικής (e-banking) των πιστωτικών ιδρυμάτων όπως ορίζονται στο στοιχείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 (ΕΕ L 176), περιλαμβανομένων των υποκαταστημάτων τους, όπως ορίζονται στο στοιχείο 17 της παρ. 1 του άρθρου 4 του εν λόγω Κανονισμού, όταν τα υποκαταστήματα αυτά βρίσκονται στην Ελλάδα είτε η έδρα τους βρίσκεται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε σύμφωνα με το άρθρο 36 του ν. 4261/2014 (Α' 107) σε τρίτη χώρα, του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, καθώς και των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος και των ιδρυμάτων πληρωμών όπως ορίζονται στο άρθρο 1 του ν. 4537/2018, γ) Με τη χρήση εγκεκριμένου πιστοποιητικού ηλεκτρονικής υπογραφής.

Για τους σκοπούς του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (ΕΕ L 119) και του ν. 4624/2019 (Α' 137), το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης ενεργεί ως

Υπεύθυνος Επεξεργασίας ως προς την πρόσβαση, την επεξεργασία και τη διατήρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που είναι αναγκαία για τις υπηρεσίες αυθεντικοποίησης με σκοπό την παροχή ψηφιακών δημοσίων υπηρεσιών μέσω της ΕΨΠ.

Το πρόσωπο, στο οποίο αποδίδονται διαπιστευτήρια, οφείλει να λαμβάνει όλα τα προσήκοντα μέτρα για την εμπιστευτικότητα των διαπιστευτηρίων και την ασφαλή φύλαξη των μέσων που τυχόν έχουν διατεθεί για την αποθήκευση και χρησιμοποίηση των διαπιστευτηρίων. Οφείλει να ειδοποιεί αμελλητί εγγράφως ή ηλεκτρονικά την αρμόδια υπηρεσία της Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ. για οποιαδήποτε παραβίαση της εμπιστευτικότητας ή ηλεκτρονική επικοινωνία ή συναλλαγή που έλαβε χώρα χωρίς τη γνώση και έγκρισή του.»

Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 27 του Ν 4727/2020, «κάθε φυσικό πρόσωπο που ενεργεί για τον εαυτό του ατομικά ή ως νόμιμος εκπρόσωπος νομικού προσώπου (χρήστης) δύναται να εκδίδει έγγραφα μέσω της ΕΨΠ. Στην έννοια του χρήστη περιλαμβάνονται και τα φυσικά πρόσωπα που ενεργούν ως δικαστικοί συμπαράστατες. Για την έκδοση εγγράφων μέσω της ΕΨΠ απαιτείται η προηγούμενη αυθεντικοποίηση του χρήστη, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 24. Τα έγγραφα της παρ. 1 φέρουν μοναδικό αναγνωριστικό αριθμό επαλήθευσης και προηγμένη ή εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά από όλους τους φορείς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, καθώς και από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες: α) Ως ηλεκτρονικά έγγραφα διακινούμενα με χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), χωρίς να απαιτείται ηλεκτρονική υπογραφή ή άλλη ηλεκτρονική σφραγίδα και με ισχύ πρωτότυπου εγγράφου. β) Ως έντυπα έγγραφα, εφόσον εκτυπωθούν από τη διαδικτυακή εφαρμογή της ΕΨΠ, χωρίς περαιτέρω διατυπώσεις ή διαδικασία επικύρωσης και με ισχύ αντιγράφου. Η επαλήθευση του περιεχομένου του εγγράφου από τον λήπτη γίνεται μέσω της υπηρεσίας επαλήθευσης που παρέχεται από την ΕΨΠ με τη χρήση του μοναδικού αναγνωριστικού αριθμού επαλήθευσης.»

Κατά το άρθρο 29, η διακίνηση δημοσίων ή ιδιωτικών εγγράφων μεταξύ αφενός των φορέων του δημόσιου τομέα και αφετέρου των φυσικών ή νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων, πραγματοποιείται με χρήση ΤΠΕ, ιδίως μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας ή μέσω της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπηρεσίας συστημένης παράδοσης του άρθρου 51 ή μέσω των θυρίδων που τηρούνται στην ΕΨΠ. Οι υπάλληλοι των φορέων του δημόσιου τομέα υποχρεούνται να παραλαμβάνουν τα ηλεκτρονικά έγγραφα των άρθρων 13 και 15, καθώς και τα έγγραφα που εκδίδονται ή διακινούνται μέσω της ΕΨΠ. Κατ' εξαίρεση γίνονται δεκτά έντυπα έγγραφα ή εκτυπώσεις ηλεκτρονικών εγγράφων ή των εγγράφων που εκδίδονται μέσω της ΕΨΠ όταν:

α) είτε υφίσταται πρόσκαιρη αντικειμενική αδυναμία παραλαβής ηλεκτρονικού εγγράφου από τον φορέα,

β) είτε υφίσταται άλλου τύπου αδυναμία παραλαβής που διαπιστώνεται με πράξη του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης,

γ) είτε στην περίπτωση που το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα έχει επιλέξει μη ηλεκτρονικό τρόπο επικοινωνίας, σύμφωνα με το άρθρο 34.

Η αναιτιολόγητη μη διεκπεραίωση ηλεκτρονικού εγγράφου συνιστά επιβαρυντική περίπτωση για την επιμέτρηση της πειθαρχικής ποινής του πειθαρχικού παραπτώματος της περ. ιγ' της παρ. 1 του άρθρου 107 του ν. 3528/2007 (Α' 26).

Η αποστολή στον ενδιαφερόμενο με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου, το οποίο έχει εκδοθεί μετά από αίτησή του, επέχει θέση επίδοσης ή κοινοποίησης. Η αποστολή στον ενδιαφερόμενο με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου, το οποίο έχει εκδοθεί χωρίς αίτησή του, επέχει θέση επίδοσης ή κοινοποίησης, μόνο όταν ο ενδιαφερόμενος έχει

προηγουμένως επιλέξει την ηλεκτρονική επίδοση εγγράφων στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών. Οι φορείς του δημόσιου τομέα που επιδίδουν ή κοινοποιούν έγγραφα σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες με χρήση ΤΠΕ υποχρεούνται να αντλούν τα στοιχεία επικοινωνίας των ανωτέρω προσώπων από το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών.

Η επίδοση ή κοινοποίηση με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου στις περιπτώσεις της παρ. 3 διενεργείται μέσω συστήματος, το οποίο επιτρέπει την εξακρίβωση του ακριβούς χρόνου, κατά τον οποίο έλαβε χώρα η αποστολή, παραλαβή και η πρόσβαση στο περιεχόμενο του εν λόγω εγγράφου, η οποία συνεπάγεται έναρξη των έννομων συνεπειών και των προθεσμιών, όπως ιδίως αυτές που αφορούν την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων. Τεκμαίρεται ότι το πρόσωπο που είναι αποδέκτης του εγγράφου αποκτά πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου το αργότερο δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από την επίδοση ή κοινοποίηση αυτού, εκτός εάν ο αποδέκτης αποδείξει τη συνδρομή λόγων ανωτέρας βίας που δεν επέτρεψαν την πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου ή εφόσον αυτή η αδυναμία οφείλεται σε λόγους που αφορούν στον φορέα του δημόσιου τομέα. Η αποστολή των εγγράφων της παρ. 1 σε έντυπη μορφή είναι δυνατή μόνο κατόπιν αιτήματος των φυσικών ή νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων. Από τη διάταξη της παρ. 1 εξαιρούνται τα έγγραφα που αφορούν κρατικά ή άλλα απόρρητα ή έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά έγγραφα ή για τα οποία προβλέπεται από τον νόμο απαγόρευση χορήγησης αντιγράφων. Ο φορέας του δημόσιου τομέα υποχρεούται να ενημερώνει εγκαίρως και με τον πλέον πρόσφορο κάθε φορά τρόπο τον ενδιαφερόμενο, εάν τα έγγραφα εμπίπτουν σε μία από τις εξαιρέσεις του προηγούμενου εδαφίου.»

Σύμφωνα με το άρθρο 34, «οι φορείς του δημόσιου τομέα οφείλουν να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό τρόπο επικοινωνίας με φυσικά ή νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες. Με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων, τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες έχουν δικαίωμα να επιλέξουν στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών μη ηλεκτρονικό τρόπο επικοινωνίας με τους ανωτέρω φορείς.»

Κατά το άρθρο 50, «τα ηλεκτρονικά έγγραφα που εκδίδονται από νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα υπογράφονται με την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου τους, και τίθεται σε αυτά η εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα της περ. 27 του άρθρου 3 του Κανονισμού eIDAS³, όπου η τελευταία απαιτείται. Στα ως άνω έγγραφα η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του νόμιμου εκπροσώπου και

---

³Με σκοπό τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς παράλληλα με την επίτευξη ενός επαρκούς επιπέδου ασφάλειας στα μέσα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και στις υπηρεσίες εμπιστοσύνης, ο κανονισμός eIDAS: καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν τα μέσα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης φυσικών και νομικών προσώπων που εμπίπτουν σε κοινοποιημένο σύστημα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης άλλου κράτους μέλους, θεσπίζει κανόνες για τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης, ιδίως για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές και θεσπίζει νομικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, τις ηλεκτρονικές σφραγίδες, τις ηλεκτρονικές χρονοσφραγίδες, τα ηλεκτρονικά έγγραφα, τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες συστημένης παράδοσης και τις υπηρεσίες πιστοποιητικών για την επαλήθευση της ταυτότητας ιστοτόπων. Εφαρμόζεται στα συστήματα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης που κοινοποιούνται από κράτος μέλος και στους παρόχους υπηρεσιών εμπιστοσύνης που είναι εγκατεστημένοι στην Ένωση. Δεν εφαρμόζεται στην παροχή υπηρεσιών εμπιστοσύνης που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά εντός κλειστών συστημάτων που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο ή από συμφωνίες μεταξύ καθορισμένων μερών. Δεν θίγει το εθνικό ή ενωσιακό δίκαιο σε ό,τι αφορά τη σύναψη και την ισχύ συμβάσεων ή άλλων νομικών ή διαδικαστικών υποχρεώσεων ως προς τον τύπο (Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και Συμβούλιο της ευρωπαϊκής ένωσης, 2014).

η εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα επέχουν θέση ιδιόχειρης υπογραφής και πρωτότυπης σφραγίδας αντίστοιχα.

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο νόμος ή τα μέρη ορίζουν ότι απαιτείται η ιδιόχειρη υπογραφή σε κάθε φύλλο ή σελίδα του εγγράφου, αρκεί η θέση της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας στην αρχή ή στο τέλος του ηλεκτρονικού εγγράφου.»

Σύμφωνα με το άρθρο 51, «η χρήση της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπηρεσίας συστημένης παράδοσης τεκμαίρεται η ακεραιότητα των δεδομένων που αποστέλλονται και λαμβάνονται, η αποστολή από τον ταυτοποιημένο αποστολέα και η παραλαβή από τον ταυτοποιημένο αποδέκτη των δεδομένων, καθώς και η ακρίβεια της ημερομηνίας και της ώρας της αποστολής και της λήψης των δεδομένων. Όπου ο νόμος ή οι διοικητικές πράξεις απαιτούν την αποστολή εγγράφων με ή χωρίς συστημένη αλληλογραφία, αρκεί η χρήση της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπηρεσίας συστημένης παράδοσης. Η υπηρεσία αυτή δύναται να χρησιμοποιείται από τους φορείς τους δημόσιου τομέα, καθώς και από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ιδίως σε διαδικασίες στις οποίες προβλέπεται η τήρηση συγκεκριμένων προθεσμιών. Υπάρχοντα συστήματα συστημένης ηλεκτρονικής αλληλογραφίας παραμένουν σε ισχύ»

Με τα ανωτέρω άρθρα του Νόμου 4727/2020, διαφαίνεται η προσπάθεια του νομοθέτη για το δημιουργία της ηλεκτρονικής διοίκησης και η επιμέλεια του, ώστε να στηθεί σε άμεσο χρόνο το οικοδόμημά της, ώστε να μειωθεί η γραφειοκρατία αλλά και να επέλθει πέρα από την ευκολία στις συναλλαγές και η διαφάνεια και η λογοδοσία στον Δημόσιο Τομέα. Πέραν όμως από νομοθετική κάλυψη, απαιτείται και έμπρακτη προσπάθεια για τη μετάβαση στο ψηφιακό περιβάλλον τόσο από τα διοικητικά όργανα, όσο και από τους ίδιους τους διοικουμένους. Η ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων που ακολουθεί, τείνει να οδηγήσει σε περαιτέρω κατανόησή τους.

5.3 Τα χαρακτηριστικά της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης

Εκ των ανωτέρω αναφερθέντων προκύπτει ότι η «ηλεκτρονική διοικητική πράξη» συνιστά της δήλωση βουλήσεως της κυριαρχικής διοίκησης μέσα σε ένα πλέον θεσμοθετημένο ψηφιακό διοικητικό περιβάλλον, που επικοινωνείται με τεχνικά πλέον μέσα στους διοικουμένους και συνιστά εκτελεστή πράξη φέρουσα νομικές συνέπειες διακινούμενη μέσα από ένα δημόσιο δίκτυο ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

Ειδικότερα

A. Η δήλωση βουλήσεως της κυριαρχικής διοίκησης στην ηλεκτρονική διοικητική πράξη. Όπως και στην κλασική διοικητική πράξη έτσι και στην ηλεκτρονική διοικητική πράξη η βούληση της διοίκησης εκφράζεται μονομερώς και επιβάλλεται στον διοικούμενο με την μορφή έννομων συνεπειών μέσω μίας απόφασης, διαπίστωσης, διαταγής, ατομικής ή κανονιστικής πράξης. Η αυτοματοποιημένη διαδικασία πιστοποιεί την ύπαρξη ή την ανάγκη δημιουργίας κανόνα δικαίου γιατί διασυνδέεται και διαλειτουργεί με τους ανώτερους ιεραρχικά φορείς και οργανικές μονάδες που δημιουργούν τους ανώτερους ιεραρχικά κανόνες και διαχέουν πλέον ηλεκτρονικά την όποια πληροφορία για την κάλυψη αναγκών σε κάθε κλάδο του Δημοσίου, ενώ ταυτόχρονα διαπιστώνονται γρηγορότερα μέσω των πληροφοριακών συστημάτων οι όποιες παραβάσεις διαπράττονται από τους πολίτες με αποτέλεσμα την άμεση κύρωση αυτών (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

B. Το θεσμοθετημένο ψηφιακό διοικητικό περιβάλλον στην ηλεκτρονική διοικητική πράξη. Στην εποχή της Ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, οι νέες Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην διαδικαστική πρακτική της δημόσιας διοίκησης οδήγησαν στην θεσμοθέτηση κανόνων⁴, ουσιαστικά κατά Συνταγματική επιταγή του

Βλ. Άρθρο 8 Ν 3242/2004 Ολοκληρωμένες διοικητικές συναλλαγές

1. Όλες οι διοικητικές συναλλαγές που συνδέονται με την έκδοση ατομικής πράξης φορέων του δημόσιου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 του Ν. 2190/1994 (ΦΕΚ 28 Α') και οι οποίες αφορούν την έκδοση πιστοποιητικών ή άλλων εγγράφων με τα οποία βεβαιώνονται πραγματικά περιστατικά, στοιχεία ή έννομες σχέσεις, διενεργούνται και ολοκληρώνονται από την υπηρεσία που είναι αρμόδια για την έκδοση της τελικής πράξης και με χρήση ηλεκτρονικών μέσων και ιδίως προηγμένων πληροφοριακών συστημάτων διαλειτουργικότητας, σύμφωνα με τις επόμενες παραγράφους.

2. Η υπηρεσία αυτή προβαίνει στην αναζήτηση ή διασταύρωση των απαιτούμενων στοιχείων από τις υπηρεσίες που τα κατέχουν και είναι αρμόδιες για την έκδοση αντίστοιχων πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων, οι οποίες επιβεβαιώνουν με τα κατά τα ανωτέρω ηλεκτρονικά μέσα τη συνδρομή των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την έκδοση της ατομικής πράξης. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις όπου η αναζήτηση και διασταύρωση των στοιχείων ή η αποστολή της απαιτούμενης πληροφορίας στην αρμόδια για την έκδοση της τελικής πράξης υπηρεσία δεν μπορεί να επιτευχθεί με τα προαναφερόμενα μέσα ή όταν λόγοι που σχετίζονται με την προστασία των προσωπικών δεδομένων το επιβάλλουν.

3. Οι διατάξεις των παραγράφων 4 του άρθρου 25 του Ν. 3200/2003 (ΦΕΚ 281/Α') και 1 του άρθρου 10 του Ν. 3230/2004 (ΦΕΚ 44/Α') εφαρμόζονται αναλόγως, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 1 του Π.Δ. 342/ 2002 (ΦΕΚ 284/Α') και των ειδικών διατάξεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

4. Σε περίπτωση κατά την οποία για την έκδοση της πράξης απαιτείται αίτηση, η οποία, εφόσον ειδικές διατάξεις το προβλέπουν, πρέπει να συνοδεύεται από ορισμένα δικαιολογητικά που προκύπτουν από σχετικά πιστοποιητικά ή άλλα βεβαιωτικά έγγραφα, και η οποία υποβάλλεται στην αρμόδια για την έκδοση

Άρθρου 5^Α του Ελληνικού Συντάγματος και του ανωτέρω αναφερθέντος νόμου 4727/2020, με σκοπό την νομιμοποίηση της διοικητικής δράσης σε ψηφιοποιημένο περιβάλλον. Ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα το οποίο έχει δημιουργηθεί κατά εντολή της δημόσιας διοίκησης και περιλαμβάνει συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να τελέσουν τα αρμόδια όργανα για την ορθή έκδοση μίας πράξης συνιστά μία θεσμοθετημένη διαδικασία (Πομπόρτσας, 2017).

Γ. Η ηλεκτρονική διοικητική πράξη ως μία μορφή διοικητικής πληροφορίας. Η ηλεκτρονική επεξεργασία των διαθέσιμων διοικητικών δεδομένων των πολιτών, τα οποία αποτυπώνονται ως πραγματικά περιστατικά στα πληροφορικά συστήματα της δημόσιας διοίκησης υπάγονται αυτόματα στον ρυθμισμένο ηλεκτρονικά μέσω τεχνικών μέσων κανόνα δικαίου και έτσι οδηγούμαστε στην παραγωγή της ηλεκτρονικής διοικητικής πληροφορίας που ουσιαστικά συνιστά την αυτοματοποιημένη κυριαρχική βούληση της ηλεκτρονικής διοίκησης, η οποία διακινείται μέσω του δημοσίου δικτύου παροχής ηλεκτρονικών υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και αφού εγκριθεί από τους αρμόδιους υπαλλήλους καταλήγει στον ενδιαφερόμενο πολίτη ως εκτελεστή διοικητική πράξη (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Δ. Το δημόσιο δίκτυο ηλεκτρονικής επικοινωνίας ως εννοιολογικό στοιχείο της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως. Στον κλασικό διοικητικό μηχανισμό, η επικοινωνία πραγματοποιείται είτε αυτοπρόσωπα, είτε επιστολικά με συστημένη επιστολή.

Στην σύγχρονη ηλεκτρονική διοίκηση η διασύνδεση του πολίτη με την διοίκηση γίνεται με την υποστήριξη προηγμένης μορφής τεχνικών μέσων, δηλαδή το δημόσιο δίκτυο ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών που διακινούνται μέσω αυτού με σκοπό την έκδοση της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης προστατεύονται από τον κοινό (Ν 3471/2006 Αρ 4) και τον Συνταγματικό νομοθέτη (Αρ 19 του Συντάγματος). Σε κάθε περίπτωση μέχρι στιγμής, δίδεται η δυνατότητα στον πολίτη να επιλέξει τον τρόπο λήψης της διοικητικής πράξης, αφού η ψηφιακή εγγραμματοσύνη δεν νοείται δεδομένη (Βλ Ν 2672/1998 Αρ 14 παρ 5) (Πομπόρτσας, 2017).

Σε κάθε περίπτωση η διοίκηση υποχρεούται να χρησιμοποιεί το δημόσιο δίκτυο ηλεκτρονικής επικοινωνίας αφού αυτό συνιστά δομικό διοικητικό προ-απαιτούμενο για την υλοποίηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σύμφωνα με το Πρόγραμμα Πολιτεία, άρθρο 1 περ 2 γ του Νόμου 2880/2001 για την μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης αλλά και τον νόμο 4727/2020. Άλλωστε η σχετική υποχρέωση απορρέει από την Συνταγματική επιταγή για διευκόλυνση της πρόσβασης των πολιτών στην κοινωνία της πληροφορίας και επικουρικά ως εναλλακτική δυνατότητα ηλεκτρονικής συναλλαγής (Πομπόρτσας, 2017).

της πράξης υπηρεσία ή σε Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 του Ν. 3013/2002 (ΦΕΚ 102/Α'), ο αιτών συμπληρώνει και υπογράφει σε κατάλληλα διαμορφωμένο έντυπο αίτησης-υπεύθυνης δήλωσης όλες τις αναγκαίες για την έκδοση της πράξης πληροφορίες. Η υπηρεσία (ή το Κ.Ε.Π. που παραλαμβάνει την αίτηση) προβαίνει υποχρεωτικά σε επαλήθευση των αναγκαίων πληροφοριών, πριν από την έκδοση της πράξης, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1-3 του παρόντος άρθρου.

5. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και του κατά περίπτωση οικείου Υπουργού καθορίζονται οι υπηρεσίες και οι περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζονται οι διατάξεις του παρόντος άρθρου, καθώς και κάθε αναγκαία για την εφαρμογή τους λεπτομέρεια.

Η κοινοποίηση συνεπώς της διοικητικής πράξης ως στοιχείο υποστατού αυτής πραγματώνεται πλέον ηλεκτρονικά με αποτέλεσμα την ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής συναλλαγής και της όλης διοικητικής διαδικασίας με την διοίκηση να φέρει την ευθύνη αναφορικά με την ασφάλεια λειτουργίας του δικτύου.

5.3.1 Ηλεκτρονική διοικητική πράξη εν στενή και εν ευρεία έννοια ως προς τον φορέα έκδοσης της πράξεως

Στην αυτοματοποιημένη ηλεκτρονική διοίκηση απαιτείται η ενίσχυση του δημοσίου δεσμού μεταξύ διοίκησης και διοικουμένου και έτσι παρατηρείται μια μετακύλιση του ενδιαφέροντος από τα πρόσωπα-φορείς της κυριαρχικής εξουσίας στους οργανισμούς -φορεία αυτής. Στην περίπτωση που το ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα είναι ορθά ρυθμισμένο ως προς τα δεδομένα που φέρει δεν τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης του φορέα έκδοσης της πράξης, γιατί δεν υφίσταται η έννοια του ανθρώπινου παράγοντα και όταν υφίσταται έχει την μορφή της απλής διεκπεραίωσης μίας προ-απαιτούμενης ενέργειας.

Στις ηλεκτρονικές διοικητικές πράξεις που διακινούνται με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου πρέπει να υφίσταται η δυνατότητα σύνδεσης των πράξεων με τον φορέα προέλευσης τους. Βάσει της αρχής του εξουσιοδοτημένου υπαλλήλου επιτυγχάνεται η παρακολούθηση της προέλευσης του μηνύματος και η απόδοσή του σε συγκεκριμένο όργανο διασφαλίζοντας την αρχή της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων, σύμφωνα με την οποία οι διοικητικές πράξεις εκδίδονται σύμφωνα με το νόμο, από το αρμόδιο καθ' ύλη και κατά τόπο διοικητικό όργανο. Τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη διακίνηση μηνυμάτων με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο που διακινούνται μεταξύ των δημοσίων υπηρεσιών, ΝΠΔΔ και ΟΤΑ είναι: (α) η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποστολέα και λήπτη, (β) ο πλήρης τίτλος της αποστέλλουσας υπηρεσίας (Υπουργείο, Διεύθυνση, Τμήμα), (γ) τα στοιχεία προσδιορισμού της ταυτότητας του αποστέλλόμενου μηνύματος, όπως π.χ. η ημερομηνία έκδοσης, το θέμα που αφορά κ.λπ. και (δ) τα στοιχεία του χειριστή της υπόθεσης, δηλαδή, το ονοματεπώνυμο, η ιδιότητα, ο αριθμός τηλεφώνου του κ.λπ. (Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/2523/4-2-1999).

Για τα μηνύματα που διακινούνται από φυσικά πρόσωπα, ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ή ενώσεις προσώπων προς τις πιο πάνω υπηρεσίες τα απαιτούμενα στοιχεία είναι : (α) το ονοματεπώνυμο του φυσικού προσώπου ή η επωνυμία του νομικού προσώπου ή της ένωσης προσώπων, (β) η διεύθυνση της κατοικίας ή της έδρας, (γ) η διεύθυνση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και (δ) ο αριθμός τηλεφώνου του αποστολέα (Νόμος 4727/2020). Παράλληλα, λαμβάνεται υπόψη ότι τα σύγχρονα συστήματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου υποστηρίζουν αυτόματη ηλεκτρονική επιβεβαίωση του λαμβανόμενου μηνύματος. Ωστόσο, για την αντιμετώπιση και της περίπτωσης συστημάτων που δεν υποστηρίζουν αυτόματη επιβεβαίωση, προβλέπεται υποχρέωση του παραλήπτη του μηνύματος να επιβεβαιώσει στον αποστολέα τη λήψη του μηνύματος με το ίδιο ή άλλο μέσο. Επίσης, για την εξασφάλιση της ομαλής και ασφαλούς διακίνησης των μηνυμάτων του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καθιερώνεται η υποχρέωση της κάθε υπηρεσίας που διαθέτει ηλεκτρονικό ταχυδρομείο να ορίσει συγκεκριμένο υπάλληλο για τη λήψη, αποστολή και αποθήκευση των μηνυμάτων (Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/2523/4-2-1999). Ο υπάλληλος είναι, επίσης, υπεύθυνος και για τη λήψη όλων των αναγκαίων και πρόσφορων μέτρων για τον αποκλεισμό στην πρόσβαση και χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μη εξουσιοδοτημένων προς τούτο ατόμων. Όσον αφορά το μήνυμα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου η αυθεντικότητα ή γνησιότητα αυτού κατοχυρώνεται με την ψηφιακή υπογραφή, στην οποία αναγνωρίζεται η αποδεικτική ισχύς που προσδίδει στην ιδιόχειρη υπογραφή ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας. Τούτο, συνεπώς, σημαίνει ότι η πραγματοποιούμενη

εμφάνιση / καταχώρηση στον Η/Υ θεωρείται ακριβής και έχει ισχύ πρωτοτύπου, με δυνατότητα (αντ)απόδειξης (Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/2523/4-2-1999).

Το τηλεμοιότυπο, το οποίο έχει καταργηθεί σήμερα ως προς την διακίνηση των δημοσίων εγγράφων , χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν και εφόσον τηρούνταν οι προϋποθέσεις και η διαδικασία έκδοσής της πράξης που προβλέπονταν είχε την ισχύ του μεταβιβαζόμενου εγγράφου, δηλαδή, την αποδεικτική ισχύ του πρωτοτύπου. Η άποψη αυτή είχε υιοθετηθεί από το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο, επειδή η διαδικασία και τα τεχνικά χαρακτηριστικά τα οποία είχαν διαμορφωθεί κατά την τεχνολογική εξέλιξη για την παραγωγή και την αποστολή του τηλεμοιότυπου οδηγούσαν στην αποδοχή της άποψης ότι το μέσο αυτό επικοινωνίας συνιστά μηχανική, απεικόνιση κατά την έννοια του άρθρου 444 παρ. 3 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Επομένως, εξομοιούταν ως προς τη μεταχείρισή του, ως αποδεικτικού μέσου, με τα ιδιωτικά έγγραφα. Η απόδειξη όμως αυτή, βάσει του άρθρου 448 παρ. 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ενώ ήταν πλήρης για τα γεγονότα ή πράγματα που αναγράφονται στα έγγραφα αυτά, ήταν δεικτική ανταπόδειξης.

\

5.4 Οι διακρίσεις των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων

1) Ηλεκτρονική διοικητική πράξη εν στενή έννοια. Ηλεκτρονική διοικητική πράξη εν στενή έννοια χαρακτηρίζεται αυτή που διαμορφώνεται εντός ενός ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Δια λειτουργικότητας της Δημόσιας διοίκησης, διακινείται μέσω του δημοσίου δικτύου ηλεκτρονικής επικοινωνίας για την εξυπηρέτηση μίας ηλεκτρονικής συναλλαγής και φέρει αναγνωρισμένη ψηφιακή υπογραφή⁵.

2) Ηλεκτρονική διοικητική πράξη εν ευρεία έννοια. Ηλεκτρονική διοικητική πράξη εν ευρεία έννοια χαρακτηρίζεται αυτή που ναι μεν διαμορφώνεται εντός ενός ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος δια λειτουργικότητας της Δημόσιας διοίκησης, διακινείται όμως μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, SMS και φέρει ηλεκτρονικό υποκατάστατο ψηφιακής υπογραφής.

3) Ηλεκτρονική διοικητική πράξη κατά επιλογή του πολίτη. Ηλεκτρονικές διοικητικές πράξεις εκδίδονται πλέον και μετά από αίτηση του πολίτη, του δίδεται δηλαδή η δυνατότητα να επιλέξει επικοινωνία με την διοίκηση με συγκεκριμένο τεχνικό μέσο, οπότε δημιουργείται υποχρέωση της διοικήσεως για συμμόρφωση με την αντίστοιχη διοικητική διαδικαστική ενέργεια. Σε κάθε περίπτωση μπορεί να ζητηθεί συναίνεση του πολίτη ως προς τα επιλεγόμενα μέσα συναλλαγής. Η αίτηση του πολίτη στο διοικητικό ψηφιακό περιβάλλον ταυτίζεται με παροχή υπηρεσίας on demand⁶. Νομοθετικά καλύπτεται από το άρθρο 10 παράγραφος 3 του Ελληνικού Συντάγματος (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Σύμφωνα με το άρθρο για την ηλεκτρονική διακίνηση των δημοσίων εγγράφων, προβλέπεται ότι «*Η διακίνηση δημοσίων ή ιδιωτικών εγγράφων μεταξύ αφενός των φορέων του δημοσίου τομέα και αφετέρου των φυσικών ή νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων, πραγματοποιείται με χρήση ΤΠΕ [...]»*. Η πρόβλεψη αυτή του νόμου 4727/2020, εκκινεί την ψηφιακή διοικητική διεργασία και επιτρέπει στους πολίτες να μην επηρεάζονται από τα πρότερα γραφειοκρατικά μοντέλα που τροχοπεδούσαν την ομαλή σχέση κράτους με τους πολίτες.

Ταυτόχρονα, «*η αποστολή στον ενδιαφερόμενο με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου, το οποίο έχει εκδοθεί μετά από αίτησή του, επέχει θέση επίδοσης ή κοινοποίησης. Η αποστολή στον ενδιαφερόμενο με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου, το οποίο έχει εκδοθεί χωρίς αίτησή του, επέχει θέση επίδοσης ή κοινοποίησης, μόνο όταν ο ενδιαφερόμενος έχει προηγουμένως επιλέξει την ηλεκτρονική επίδοση εγγράφων στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών. Οι φορείς του δημοσίου τομέα που επιδίδουν ή κοινοποιούν*

---

⁵ Ως τέτοιες πράξεις νοούνται και οι αυτοματοποιημένες ρυθμίσεις του Κ.Ο.Κ, η αυτόματη διαπίστωση στοιχείων ενδο-υπηρεσιακής εξέλιξης, η μισθοδοσία των υπαλλήλων μέσω συστήματος δια-λειτουργικότητας κ.ά

⁶ Η υπηρεσία **on Demand**, ελληνιστί: *κατ'αίτηση* επιτρέπει στους χρήστες να επιλέγουν παροχές μέσω ενός αλληλεπιδραστικού συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, οι χρήστες μπορούν να έχουν εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε μια υπηρεσία, την οποία μπορούν εν τέλει να αναπαράγουν τοπικά μέσω μίας δικτυακής υποδομής. Η υπηρεσία αυτή παρέχει ιδιαίτερη ελευθερία και ευελιξία στους χρήστες αφού μπορούν να εξυπηρετούνται οποιαδήποτε χρονική στιγμή αυτοί το επιθυμούν. Η πλειονότητα των χρηστών χρησιμοποιεί συστήματα ροής, παρακολουθώντας άμεσα την εξέλιξη της πορείας του αιτήματός τους.

έγγραφα σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες με χρήση ΤΠΕ υποχρεούνται να αντλούν τα στοιχεία επικοινωνίας των ανωτέρω προσώπων από το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών». Η παράγραφος αυτή (παρ.3), τονίζει ότι η ηλεκτρονική διοικητική διαδικασία ενεργοποιείται κατ' αίτηση του ίδιου του ενδιαφερόμενου, ο οποίος εκφράζει ρητά την βούλησή του για έκδοση του δημοσίου αυτού εγγράφου. Η αίτησή του αυτή, ακολουθείται από την έκδοσή του τελευταίου, το οποίο υπέχει θέση κοινοποίησης ή επίδοσης. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι η διοικητική ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν μπορεί να αξιοποιηθεί στο έπακρο από τους πολίτες, όταν τα έγγραφα που ζητούνται, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η παρ. 6, «έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά έγγραφα ή αφορούν κρατικά ή άλλα απόρρητα». Ο διοικητικός υπάλληλος είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει εγκαίρως τον πολίτη για την απαγόρευση δημιουργίας αντιγράφου των εγγράφων αυτών (Νόμος 4727/2020).

Για τον ανωτέρω διοικητικό σκοπό, λοιπόν, «η επίδοση ή κοινοποίηση με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου [...] διενεργείται μέσω συστήματος, το οποίο επιτρέπει την εξακρίβωση του ακριβούς χρόνου, κατά τον οποίο έλαβε χώρα η αποστολή, παραλαβή και η πρόσβαση στο περιεχόμενο του εν λόγω εγγράφου, η οποία συνεπάγεται έναρξη των έννομων συνεπειών και των προθεσμιών, όπως ιδίως αυτές που αφορούν την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων. Τεκμαίρεται ότι το πρόσωπο που είναι αποδέκτης του εγγράφου αποκτά πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου το αργότερο δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από την επίδοση ή κοινοποίηση αυτού, εκτός εάν ο αποδέκτης αποδείξει τη συνδρομή λόγων ανωτέρας βίας που δεν επέτρεψαν την πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου ή εφόσον αυτή η αδυναμία οφείλεται σε λόγους που αφορούν στον φορέα του δημόσιου τομέα». Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό, ότι και η αποδεικτική δύναμη των εγγράφων και της κοινοποίησής τους στον πολίτη διευκολύνεται, μιας και το ηλεκτρονικό αποτύπωμα εισφέρει την ημερολογιακή εξακρίβωση της διενεργείας της ανωτέρω διοικητικής διεργασίας.

Σε αντίθεση με τις κλασσικές διοικητικές πράξεις η αίτηση του πολίτη δεν νοούνταν ως μία μορφή απαίτησης για παροχή υπηρεσίας, αλλά συνιστούσε και συνιστά ακόμη και σήμερα διοικητική προϋπόθεση για την έκδοση τους προβλεπόμενη εκ του νόμου.

4. Ηλεκτρονική διοικητική πράξη κατά επιταγή της διοικήσεως. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η μισθοδοσία των δημοσίων υπαλλήλων μέσω της διαλειτουργικότητας της τράπεζας με την υπηρεσίας τους. Ηλεκτρονικές διοικητικές πράξεις εκδίδονται και μονομερώς μόνο από πλευράς της διοικήσεως, επιβάλλοντας κανόνα δικαίου και εκφράζοντας την κυριαρχική βούληση της διοικήσεως μέσω πλέον της αυτοματοποιημένης διαδικασίας.

Οι πράξεις αυτές παρότι παράγονται και διακινούνται ηλεκτρονικά ενδέχεται να φέρουν πλημμέλεια στην περίπτωση που αντίκειται στο υποκείμενο νομοθετικό πλαίσιο. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι στο περιβάλλον της ηλεκτρονικής διοικήσεως οφείλουμε να ανεχόμαστε κάποιες φορές την μη τήρηση των τύπων υπέρ της πραγμάτωσης της όποιας διοικητικής ενέργειας με σκοπό την εξυπηρέτηση του σύγχρονου δημοσίου συμφέροντος που ταυτίζεται με την εξυπηρέτηση της ψηφιοποιημένης επικοινωνίας και την ικανοποίηση της ηλεκτρονικής συναλλαγής που έχει γνώμονα το τεκμήριο της νομιμότητας⁷, την διοικητική ασφάλεια και εμπιστοσύνη. Κατά το τεκμήριο της νομιμότητας, όπως έχει αναπτυχθεί νομολογιακά, οι διοικητικές πράξεις αν και φέρουν πλημμέλεια νοούνται ως νόμιμες και παράγουν

έννομα αποτελέσματα μέχρι να ακυρωθούν από το δικαστήριο ή να ανακληθούν/καταργηθούν από το διοικητικό όργανο που παράχθηκαν ή άλλο ιεραρχικά ανώτερο η εποπτεύον αυτού (Τάχος, 2008).

5.5 Ο τρόπος τελείωσης της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως

Η ηλεκτρονική διοίκηση απαιτεί μια αλλαγή ως προς τον τρόπο θεώρησης των κλασικών κανόνων και εννοιών του διοικητικού δικαίου, ώστε να επέλθει η πολυπόθητη ψηφιοποίηση του διοικητικού μηχανισμού με βασική αρχή τον σεβασμό στην αρχή της νομιμότητας και του Συνταγματικού κανόνα δικαίου ως υπέρτερου όλων.

Η κλασική διοικητική πράξη κατά το άρθρο 16 και 18 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας τελειούται, δηλαδή ολοκληρώνεται και αποκτά νόμιμη υπόσταση εφόσον φέρει χρονολογία και υπογραφή.

Στην περίπτωση της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως, η απαιτούμενη χρονολογία μπορεί να ταυτιστεί με την χρονοσήμανση των ηλεκτρονικών μηνυμάτων, δηλαδή την απαραίτητη πιστοποίηση-ηλεκτρονική σφραγίδα η οποία πιστοποιεί την ακριβή ημερομηνία και ώρα διακίνησης του εγγράφου από τον πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, όπου στην επιστήμη της κρυπτογραφίας αποδίδεται ως έμπιστη τρίτη οντότητα (ΠΔ 342/2002 και αρ 2 παρ 2 του ΠΔ 150/2001) και η υπογραφή του αρμοδίου οργάνου από την προηγμένη ψηφιακή υπογραφή ή την αποτύπωση με ηλεκτρονικό τρόπο από την οποία προκύπτει η έκδοση από το αρμόδιο όργανο και η νομιμότητα της εκτελεστότητας των αποτελεσμάτων που αυτή φέρει. Σχετικές είναι οι δικαστικές αποφάσεις για την υπογραφή στις διοικητικές πράξεις του ΣΤΕ 1588/1970, του ΔΕΦΑΘ 2464/1992 και του ΣΤΕ 2180/2000, 187/2001. Ως υπογραφή νοείται η ψηφιακή, η οποία προϋποθέτει την πιστοποίηση των αρμοδίων υπαλλήλων με την εφαρμογή εκτεταμένου συστήματος αυθεντικοποίησης⁸.

Η Αρχή Πιστοποίησης συνιστά με βάση το άρθρο 2 του ν. 4727/2020, τον διαχειριστικό φορέα των «πιστοποιητικών ηλεκτρονικής υπογραφής ή ηλεκτρονικής σφραγίδας ή ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας για ολόκληρο τον κύκλο ζωής τους». Για το σκοπό αυτό, οφείλουν να γίνουν κατανοητές οι έννοιες της ηλεκτρονικής υπογραφής αλλά και της ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους πολίτες για να διεκπεραιώσουν τις διαδικασίες ταυτοποίησης και ασφαλούς πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα.

Αναλυτικότερα, η ηλεκτρονική υπογραφή αποτελεί τον τρόπο ηλεκτρονικού συσχετισμού συγκεκριμένων εγγράφων, για τα οποία ο πολίτης βεβαιώνει ότι χρειάζεται. Έτσι, στο άρθρο 2 υποπαράγραφος 35 διαφαίνεται ότι η «*Ηλεκτρονική υπογραφή είναι τα δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με άλλα δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή και τα οποία χρησιμοποιούνται από τον υπογράφο για να υπογράψει*. Για να είναι έγκυρη απαιτείται η ύπαρξη Πιστοποιητικού ηλεκτρονικής υπογραφής, «που

---

⁸Αυθεντικοποίηση (ή επαλήθευση ταυτότητας) ονομάζουμε τη διαδικασία της επαλήθευσης της ταυτότητας ενός ατόμου ή αντικειμένου, δηλαδή ότι αυτό που ισχυρίζεται ότι είναι, είναι πράγματι. Η αυθεντικοποίηση βασίζεται σε έναν ή περισσότερους παράγοντες αυθεντικοποίησης. Στην ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων μας εξασφαλίζει ότι ένα μήνυμα έχει προέλθει από αυτόν που ισχυρίζεται ότι το έστειλε. Κατά την διάρκεια αυτής, σε ένα υπολογιστικό σύστημα, ο χρήστης εισάγει ένα αναγνωριστικό όνομα και ένα συνθηματικό. Με το τρόπο αυτό το υπολογιστικό σύστημα πιστοποιεί ότι ο χρήστης είναι αυτός που το κατέχει και το χειρίζεται (Υπουργείο Διοικητικής μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012).

λειτουργεί ως «ηλεκτρονική βεβαίωση που συνδέει τα δεδομένα επικύρωσης ηλεκτρονικής υπογραφής με φυσικό πρόσωπο και επιβεβαιώνει τουλάχιστον το όνομα ή το ψευδώνυμο του εν λόγω προσώπου». Παράλληλα, στο πλαίσιο της πιστοποίησης υφίσταται και η Προηγμένη ηλεκτρονική σφραγίδα, η οποία θεωρείται εκείνη η σφραγίδα «που ανταποκρίνεται στις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφοντα, γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί, με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτήν, κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων», ενώ ταυτόχρονα υφίσταται και η Προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, οποία είναι η ηλεκτρονική υπογραφή «που πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφοντα, γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί, με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτή, κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων».

Έτσι, στην υποπαράγραφο 21 του άρθρου 2, προβλέπεται η αξιοποίηση της ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας. Έτσι, «η Εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα είναι η ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα που πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέει την ημερομηνία και την ώρα με τα δεδομένα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκλείεται ευλόγως η δυνατότητα μη ανιχνεύσιμης τροποποίησης των δεδομένων, β) βασίζεται σε χρονική πηγή ακριβείας συνδεδεμένη με τη Συντονισμένη Παγκόσμια Ώρα και γ) φέρει προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του εγκεκριμένου παρόχου υπηρεσιών εμπιστοσύνης ή έχει υπογραφεί με κάποια άλλη ανάλογη μέθοδο». Με αυτόν τον τρόπο, τα ηλεκτρονικά δεδομένα, στο σύνολό τους, είναι πλέον διασυνδεδεμένα με ένα συγκεκριμένο χρονικό στίγμα, υποδηλώνοντας την ύπαρξή τους κατά το χρονικό διάστημα της διασύνδεσή τους (άρ. 2 υποπαρ. 36).

Κατά συνέπεια, η χρονοσφραγίδα, σε συνδυασμό με άλλες ηλεκτρονικές εξακριβώσεις, όπως είναι και η ηλεκτρονική υπογραφή αξιοποιούνται ως μέθοδοι πιστοποίησης των εγγράφων. Αυτό φαίνεται και από το άρθρο 13 του παρόντος νόμου, που περιγράφει λεπτομερώς την διαδικασία έκδοσης των ηλεκτρονικών δημοσίων εγγράφων. Πιο συγκεκριμένα, «όλες οι διαδικασίες για τη διαχείριση δημοσίων εγγράφων από τους φορείς του δημόσιου τομέα, [...]πραγματοποιούνται αποκλειστικά μέσω ΤΠΕ. 3. Τα πρωτότυπα ηλεκτρονικά δημόσια έγγραφα φέρουν: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα και β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του αρμόδιου οργάνου. 4. Τα ηλεκτρονικά ακριβή αντίγραφα φέρουν υποχρεωτικά: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα, β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του αρμόδιου για την έκδοση του αντιγράφου οργάνου, γ) την ένδειξη «ακριβές αντίγραφο» και δ) τα στοιχεία του οργάνου που υπέγραψε το έγγραφο ως τελικώς υπογράφων. 5. Τα ψηφιοποιημένα ηλεκτρονικά αντίγραφα εκδίδονται από τους φορείς του δημόσιου τομέα μέσω ψηφιοποίησης ή αναπαραγωγής με χρήση ΤΠΕ έντυπων δημοσίων ή ιδιωτικών εγγράφων που κατέχουν στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων τους. Τα ψηφιοποιημένα ηλεκτρονικά αντίγραφα φέρουν: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του

οργάνου που κάνει την ψηφιοποίηση ή αναπαραγωγή με χρήση ΤΠΕ σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο και γ) βεβαίωση ταύτισής τους με το έντυπο έγγραφο. Σε περίπτωση καταστροφής έντυπων εγγράφων μετά από την έκδοση των αντίστοιχων ψηφιοποιημένων ηλεκτρονικών αντιγράφων, στο πρωτόκολλο καταστροφής μνημονεύονται τα ειδικότερα στοιχεία που αναφέρονται στην παραγωγή και αρχειοθέτηση του ψηφιοποιημένου ηλεκτρονικού αντιγράφου.6. Με την επιφύλαξη των διατάξεων για την Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης, πιστοποιητικά και βεβαιώσεις κάθε είδους μπορούν να εκδίδονται με χρήση είτε προηγμένης ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής είτε προηγμένης ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας.

Γίνεται, λοιπόν, εύκολα αντιληπτό ότι το πέραςμα στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση της δημόσιας διοίκησης διαθέτει ασφαλιστικές δικλίδες για την προστασία των προσωπικών δικαιωμάτων των πολιτών αλλά και των ευαίσθητων πληροφοριών που αποτυπώνονται στα δημόσια έγγραφα. Η χρονοσφραγίδα αλλά και η ηλεκτρονική υπογραφή λειτουργούν ως μορφές ταυτοποίησης και επικύρωσης των εγγράφων, επιτρέποντας στον πολίτη να διεκπεραιώνει τις ανειλημμένες υποχρεώσεις με τους δημόσιους φορείς ταχύτερα και χωρίς χρονοτριβή.

Όσον αφορά την τεκμαιρόμενη γνώση, η παράγραφος 5 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι «*Η επίδοση ή κοινοποίηση με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου στις περιπτώσεις της παρ. 3 διενεργείται μέσω συστήματος, το οποίο επιτρέπει την εξακρίβωση του ακριβούς χρόνου, κατά τον οποίο έλαβε χώρα η αποστολή, παραλαβή και η πρόσβαση στο περιεχόμενο του εν λόγω εγγράφου, η οποία συνεπάγεται έναρξη των έννομων συνεπειών και των προθεσμιών, όπως ιδίως αυτές που αφορούν την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων. Τεκμαίρεται ότι το πρόσωπο που είναι αποδέκτης του εγγράφου αποκτά πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου το αργότερο δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από την επίδοση ή κοινοποίηση αυτού, εκτός εάν ο αποδέκτης αποδείξει τη συνδρομή λόγων ανωτέρας βίας που δεν επέτρεψαν την πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου ή εφόσον αυτή η αδυναμία οφείλεται σε λόγους που αφορούν στον φορέα του δημόσιου τομέα.*» (Νόμος 4727/2020).

Ειδικότερα, ως ψηφιακή υπογραφή νοείται μία τεχνική πιστοποίησης ταυτότητας που χρησιμοποιείται για να αποδείξει την προέλευση του μηνύματος, ουσιαστικά είναι μία μέθοδος γνησιότητας του μηνύματος που κατοχυρώνει την ακεραιότητα αυτού, αφού βρίσκεται σε απόλυτη εξάρτηση από κάποιο ιδιωτικό κλειδί του χρήστη. Η υπογραφή με ηλεκτρονικό αποτύπωμα, που δεν ταυτίζεται με την ψηφιακή υπογραφή δύναται να έχει την μορφή ενός PIN ή BARCODE. Συνήθως το τελευταίο συμβαίνει όταν η έκδοση της διοικητικής πράξης δεν επαφίεται σε συγκεκριμένο αρμόδιο διοικητικό όργανο, αλλά συνιστά το αποτέλεσμα μία αυτοματοποιημένης διαδικασίας, όπως για παράδειγμα η βεβαίωση αρνητικού διαγνωστικού ελέγχου κατά του COVID-19, η οποία εκδίδεται αυτόματα από το gov.gr μετά την εισαγωγή των κωδικών του taxisnet από την πλευρά του διοικουμένου και την ανάρτηση του αποτελέσματος του rapid test από την πλευρά του θεράποντα ιατρού μέσω του οικείου του πληροφοριακού συστήματος (ΠΔ 150/2001 & Χριστοδούλου, 2004).

Άλλωστε, το Εθνικό δίκτυο δημόσιας διοίκησης – Σύζευξις προάγει την ηλεκτρονική διακίνηση των εγγράφων μεταξύ διοίκησης και διοικουμένου υπό τον όρο ότι τα μέρη διαθέτουν την κατάλληλη ψηφιακή εκπαίδευση και μπορούν να ανταλλάσσουν μηνύματα μέσω των παροχών υπηρεσιών πιστοποίησης.

Στην ψηφιοποιημένη διαδικασία υφίσταται και το ηλεκτρονικό πρωτόκολλο (Νόμος 4727/2020). Αυτό είναι μία διαδικασία αυτοματοποίησης γραφείου και συνιστά εξειδικευμένη εφαρμογή της πληροφορικής για την διαχείριση εγγράφων σε

ψηφιοποιημένο περιβάλλον, όπου οποιοδήποτε εισερχόμενο με το κλασσικό τρόπο ή και ηλεκτρονικό τρόπο ή εξερχόμενο έγγραφο καταχωρείται στο πληροφοριακό σύστημα της εκάστοτε υπηρεσίας και διανέμεται στον αρμόδιο υπάλληλο προς επεξεργασία ως εισερχόμενο ή αποστέλλεται ηλεκτρονικά ή ταχυδρομικά στον πολίτη-διοικούμενο ως εξερχόμενο, πιστοποιώντας την ύπαρξη του ως έγκυρο. Θεσμοθετήθηκε μέσω του επιχειρησιακού προγράμματος Πολιτεία και συνιστά την αναγκαία νομική και πραγματική συνθήκη της ηλεκτρονικής διακίνησης εγγράφων και ανασυγκρότησης της δημόσιας διοίκησης (Νόμος 4727/2020).

Τέλος, κατά το άρθρο 19 του Νόμου 4727/2020, «κάθε φορέας του δημόσιου τομέα τηρεί ηλεκτρονικό πρωτόκολλο, στο οποίο καταχωρίζονται πράξεις, όπως η έκδοση, παραλαβή, κοινοποίηση, διαβίβαση εγγράφων, τα οποία είτε εκδίδονται από αυτόν είτε βρίσκονται ή περιέρχονται στην κατοχή του στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων του. Η καταχώριση στο ηλεκτρονικό πρωτόκολλο που τηρείται από τον φορέα του δημόσιου τομέα πραγματοποιείται, ανεξάρτητα από το εάν η παραγωγή, έκδοση ή διακίνηση εγγράφων πραγματοποιείται με ηλεκτρονικό ή μη τρόπο και ανεξάρτητα από το εάν η διοικητική πράξη ή ενέργεια διεκπεραιώνεται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει με ηλεκτρονικό τρόπο. Τα συστήματα ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου εκδίδουν ηλεκτρονικό αποδεικτικό καταχώρισης που περιλαμβάνει στοιχεία ταυτοποίησης του εγγράφου, όπως εκδότης, θέμα, ημερομηνία και ώρα καταχώρισης, καθώς και τον μοναδικό αριθμό ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου. Ως χρόνος καταχώρισης στο ηλεκτρονικό πρωτόκολλο λογίζεται η ημερομηνία και ώρα που αναγράφεται στο αποδεικτικό καταχώρισης. Η βεβαίωση καταχώρισης στο ηλεκτρονικό πρωτόκολλο γνωστοποιείται στο συναλλασσόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα με χρήση ΤΠΕ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 29, εκτός εάν αυτό έχει αιτηθεί ή επιλέξει διαφορετικά κατά την αρχική επικοινωνία. Με την προϋπόθεση της αυθεντικοποίησης, τα συναλλασσόμενα με τον φορέα του δημόσιου τομέα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες μπορούν να ενημερώνονται με χρήση ΤΠΕ αναφορικά με τη διακίνηση των εγγράφων που έχουν πρωτοκολληθεί και εν γένει για την πορεία της υπόθεσης που τα αφορά.»

5.6 Ο τρόπος κοινοποίησης της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξεως

Για να ολοκληρωθεί η διοικητική διαδικασία και να επέλθει το έννομο αποτέλεσμα της διοικητικής πράξης, αυτή θα πρέπει να κοινοποιηθεί στον διοικούμενο, δηλαδή να 'ρθει σε γνώση του.

Κατά το άρθρο 29 του Νόμου 4727/2020, «η αποστολή στον διοικούμενο με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου, όπως η διοικητική πράξη, το οποίο έχει εκδοθεί μετά από αίτησή του, επέχει θέση επίδοσης ή κοινοποίησης. Η αποστολή στον ενδιαφερόμενο με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου, το οποίο έχει εκδοθεί χωρίς αίτησή του, επέχει θέση επίδοσης ή κοινοποίησης, μόνο όταν ο ενδιαφερόμενος έχει προηγουμένως επιλέξει την ηλεκτρονική επίδοση εγγράφων στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών. Οι φορείς του δημόσιου τομέα που επιδίδουν ή κοινοποιούν έγγραφα σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες με χρήση ΤΠΕ υποχρεούνται να αντλούν τα στοιχεία επικοινωνίας των ανωτέρω προσώπων από το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας Πολιτών»⁹.

---

⁹Σε λειτουργία το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας πολιτών – Δημοσίου

Με απόφαση που υπέγραψαν ο Υπουργός Επικρατείας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης Κυριάκος Πιερρακάκης και ο Υφυπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης αρμόδιος για θέματα Απλούστευσης Διαδικασιών Γιώργος Γεωργαντάς τέθηκε σε παραγωγική λειτουργία το notify.gov.gr, το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας (ΕΜΕπ). Πρόκειται για πληροφοριακό σύστημα που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε εξ' ολοκλήρου από την Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και προστίθεται στην Ενιαία Ψηφιακή Πύλη της Δημόσιας Διοίκησης gov.gr. Στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας οι πολίτες θα μπορούν να καταχωρούν τα στοιχεία επικοινωνίας τους, προκειμένου οι φορείς του Ελληνικού Δημοσίου να έχουν τη δυνατότητα επικοινωνίας μαζί τους. Τα οφέλη από την καταχώριση των στοιχείων επικοινωνίας θα είναι πολλαπλά για τους πολίτες, καθώς θα μπορούν να λαμβάνουν ειδοποιήσεις (μηνύματα SMS στο κινητό τους ή/και μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) για ζητήματα που τους αφορούν σε σχέση με υπηρεσίες φορέων του Δημοσίου, χωρίς να είναι απαραίτητο να συμπληρώνουν τα στοιχεία αυτά σε κάθε φορέα ξεχωριστά. Ακόμη, η καταχώριση του τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας είναι ένας εναλλακτικός τρόπος αυθεντικοποίησης προκειμένου ο πολίτης να μπορεί να προβαίνει ψηφιακά μέσω του gov.gr σε έκδοση εξουσιοδότησης ή/και υπεύθυνης δήλωσης. Ταυτόχρονα, η αξιοποίηση της εφαρμογής θα αυξήσει την ασφάλεια των συναλλαγών του πολίτη με τις δημόσιες υπηρεσίες μέσω της μεθόδου ταυτοποίησης των δύο παραγόντων, δηλαδή τόσο με OTP (OneTimePassword) όσο και με αποστολή SMS κωδικού επιβεβαίωσης στο κινητό που έχει δηλωθεί από τον πολίτη.

Κάθε πολίτης μπορεί να καταχωρήσει στο notify.gov.gr με ιδιαίτερα απλό τρόπο τα εξής στοιχεία επικοινωνίας:

Ταχυδρομική διεύθυνση διαμονής

Ταχυδρομική διεύθυνση επικοινωνίας

Αριθμό σταθερού τηλεφώνου

Αριθμό κινητού τηλεφώνου

Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου

Το ΕΜΕπ χρησιμοποιεί μέθοδο ισχυρής αυθεντικοποίησης των φυσικών προσώπων βασισμένη σε δύο ή περισσότερα στοιχεία και ειδικότερα: χρήση προσωπικών κωδικών για τις υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης (ΓΓΠΣΔΔ) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης καιπαράλληλη εφαρμογή OTP (OneTimePassword) που θα αποστέλλεται μέσω SMS στο κινητό τηλέφωνο που θα δηλώνει ο πολίτης. Σημειώνεται ότι κάθε πολίτης μπορεί να δηλώσει μέχρι

Όσον αφορά την τεκμαιρόμενη γνώση, η παράγραφος 4 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι «Η επίδοση ή κοινοποίηση με χρήση ΤΠΕ δημοσίου εγγράφου στις περιπτώσεις της παρ. 3 διενεργείται μέσω συστήματος, το οποίο επιτρέπει την εξακρίβωση του ακριβούς χρόνου, κατά τον οποίο έλαβε χώρα η αποστολή, παραλαβή και η πρόσβαση στο περιεχόμενο του εν λόγω εγγράφου, η οποία συνεπάγεται έναρξη των έννομων συνεπειών και των προθεσμιών, όπως ιδίως αυτές που αφορούν την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων. Τεκμαίρεται ότι το πρόσωπο που είναι αποδέκτης του εγγράφου αποκτά πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου το αργότερο δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από την επίδοση ή κοινοποίηση αυτού, εκτός εάν ο αποδέκτης αποδεικξει τη συνδρομή λόγων ανωτέρας βίας που δεν επέτρεψαν την πρόσβαση στο περιεχόμενο του εγγράφου ή εφόσον αυτή η αδυναμία οφείλεται σε λόγους που αφορούν στον φορέα του δημόσιου τομέα.» (Νόμος 4727/2020).

Η τεχνολογία βέβαια εξελίσσεται μέρα με την μέρα, έτσι θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτά ως μέσα κοινοποίησης, εφόσον δεν διακυβεύονται προσωπικά δεδομένα και εμπιστευτικές πληροφορίες και υφίσταται η συγκατάθεση του πολίτη, το SMS και το computer fax. Η κοινοποίηση αποτελεί μέσο δημοσιότητας της πράξης, ακριβέστερα μέσο γνωστοποίησης του περιεχόμενου της, και όχι συστατικό στοιχείο αυτής. Αφορά, ειδικότερα, την αντιταξιμότητα (opposabilité) της πράξης έναντι του αποδέκτη της στον οποίο επιβάλλει υποχρεώσεις (βλ. ΣτΕΟλ 602/2003, όπου η μειοψηφία αναφέρει ότι η μη κοινοποιηθείσα πράξη δεν είναι «αντιτάξιμη» στον καλόπιστο διοικούμενο). Κατά συνέπεια, παράλειψη της κοινοποίησης ή τυχόν ελαττώματά της δεν θίγουν το υποστατό της πράξης. Περαιτέρω, ελάττωμα περί την κοινοποίηση δεν βλάπτει, κατ' αρχήν, το κύρος της πράξης όπως συνάγεται από πάγια νομολογία του ΣτΕ: Χαρακτηριστικές συναφώς η ΣτΕΟλ 231/1937: «η εκτελεστότης της αποφάσεως αυτής (υπουργικής απόφασης που διέτασσε την παύση λειτουργίας ιδιωτικής κλινικής) έναντι των αιτούντων και εν γένει το κύρος ταύτης ουδαμώς επηρεάζονται εκ της μη προς τούτους κοινοποιήσεώς της, καθόσον τοιούτον τι, ούτε υπό των ανωτέρω, ούτε υπό άλλων διατάξεων καθορίζεται» και η ΣτΕ 1117/1939: «η μη κοινοποίησις διοικητικής πράξεως και επιβαλλομένης τυχόν από ειδικής διατάξεως νόμου ή κανονιστικής πράξεως δεν δύναται να επιδράση επί του κύρους αυτής, ως μη αποτελούσα συστατικόν τοιαύτης στοιχείον, αλλ' απλώς μέσον γνωστοποιήσεως της πράξεως, όπερ έπεται της τελειώσεως ταύτης». Η σχετική νομολογία παγιώθηκε στη συνέχεια: ΣτΕ 4868/2012, 867/2010, 401-3, 465/2007, 2390, 2662/2004, 2147, 2994/2003, 2809/1999, Ολ 2160/1998, 2343/1990. (Κυριακοπούλου, 1962).

Κατ' άλλη διατύπωση, «η κοινοποίηση της εν λόγω πράξεως δεν αποτελεί, κατά τις διατάξεις βάσει των οποίων εκδόθηκε, συστατικό στοιχείο αυτής ούτε, άλλωστε, η παράλειψη κοινοποιήσεώς της επιδρά επί του κύρους της» ή «η κοινοποίηση της προσβαλλόμενης πράξης δεν αποτελεί, κατά τις διατάξεις βάσει των οποίων εκδόθηκε,

---

έναν αριθμό κινητού τηλεφώνου, ο οποίος ελέγχεται ότι όντως αντιστοιχεί στο όνομά του. Η επαλήθευση μέσω της εφαρμογής μπορεί να γίνει με δύο τρόπους, κατόπιν επιλογής του πολίτη και με τη συγκατάθεσή του: μέσω διασταύρωσης στοιχείων συνδρομητή συμβολαίου κινητής τηλεφωνίας ή μέσω διασταύρωσης στοιχείων επικοινωνίας που έχουν δηλωθεί από τον πολίτη σε πιστωτικά ιδρύματα ή ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος ή ιδρύματα πληρωμών. Εναλλακτικά, ο πολίτης μπορεί να επιβεβαιώσει τον αριθμό του κινητού του τηλεφώνου με άπαξ αυτοπρόσωπη παρουσία σε ΚΕΠ, ώστε να ολοκληρώσει τη διαδικασία δήλωσης των στοιχείων επικοινωνίας. Εφόσον κάποιο από τα στοιχεία επικοινωνίας αλλάξει, η επικαιροποίηση μπορεί να γίνεται ανά πάσα στιγμή από τον πολίτη, ακολουθώντας την ίδια διαδικασία (Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης, χ.χ.).

στοιχείο του υποστατού της, ώστε να επηρεάζει το κύρος της, αλλά απλό μέσο γνωστοποίησής της. Συνεπώς, η παράλειψη κοινοποίησής της δεν συνιστά πλημμέλεια της απόφασης και δεν επιδρά επί του κύρους της, αλλά μόνον επί της ενάρξεως της προθεσμίας για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατ' αυτής» (βλ. ΣτΕ 4868/2013, 4862/2012, 3328/2011, 867/2010).

Το συμπέρασμα από τα ανωτέρω είναι ότι, κατά τη νομολογία, η συνέπεια της κοινοποίησης είναι δικονομική: σηματοδοτεί την εκκίνηση της προθεσμίας προσβολής της πράξης με ένδικα βοηθήματα (άρθρα 41 παρ. 1 και 46 παρ. 1 του πδ 18/1989 (ΣτΕ 4304/2010, 2829/2012, 4064/2012). Ουσιαστικές συνέπειες επιφέρει η κοινοποίηση όταν οι σχετικές διατάξεις προβλέπουν ότι αποτελεί το χρονικό σημείο επέλευσης των εννόμων συνεπειών της πράξης: π.χ. το άρθρο 104 του Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 3528/2007) προβλέπει την έναρξη της δυνητικής αργίας από την κοινοποίηση της σχετικής πράξης, το άρθρο 156 παρ. 2 του ίδιου κώδικα ορίζει ότι η πράξη απόλυσης δημοσίου υπαλλήλου κατ' αρχήν επιφέρει τα αποτελέσματά της από την κοινοποίησή της στον υπάλληλο (Πρεβεδούρου, 2017).

Παρατηρείται βέβαια το τελευταίο καιρό, εξαιτίας της υπερπροσπάθειας για άμεση ψηφιοποίηση η κοινοποίηση κατά κυριαρχική βούληση της διοικήσεως χωρίς συγκατάθεση εκ μέρους του διοικουμένου, κάτι τέτοιο όμως γίνεται κατ' εξαίρεση αποδεκτό αν δεν προσβάλλει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του διοικουμένου, γεγονός που αναφέρεται τόσο στον ψηφιακά εγγράμματο, όσο και στον ψηφιακά αναλφάβητο πολίτη.

5.6.1 Το προηγμένο πληροφοριακό σύστημα της Δημόσιας Διοίκησης

Το πληροφοριακό σύστημα της Δημόσιας Διοίκησης με βάση το οποίο εκδίδονται οι ηλεκτρονικές Διοικητικές Πράξεις είναι λειτουργικό όταν συνδυάζει τον απαραίτητο τεχνικό εξοπλισμό με το ενημερωμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό. Το ανθρώπινο δυναμικό πρέπει δηλαδή να γνωρίζει όλες τις απαραίτητες εφαρμογές που προσφέρει η τεχνολογία και ο τεχνικός εξοπλισμός να είναι κατάλληλος για να στηρίζει τις υπηρεσιακές ανάγκες τις εκάστοτε διοικητικής μονάδας.

Ως προς τον τεχνικό εξοπλισμό, το Δημόσιο προμηθεύεται τον κατάλληλο εξοπλισμό σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα από συγκεκριμένους προμηθευτές. Το λογισμικό είναι ουσιαστικά αυτό που ενδιαφέρει, γιατί υποκαθιστά την ανθρώπινη παρέμβαση ως προς την έκδοση της ηλεκτρονικής διοικητικής πράξης.

Τα νομικά έμπειρα συστήματα που πρέπει να έχει η Δημόσια Διοίκηση είναι έμπειρα διοικητικά συστήματα, προγράμματα δηλαδή του Ηλεκτρονικού Υπολογιστή που παρέχουν εξειδικευμένη διοικητική γνώση στους δημόσιους υπαλλήλους (Δουκίδης & Αγγελίδης, 1992). Ταυτόχρονα διαμορφώνουν ένα τυποποιημένο και ελεγχόμενο περιβάλλον στο εσωτερικό του διοικητικού μηχανισμού, κωδικοποιώντας την διοικητική γνώση και παράγουν μετά από προκαθορισμένες εντολές την ηλεκτρονική διοικητική πράξη (Ιγγλεζάκης, 2021).

Για να λειτουργούν όμως ορθά όλα τα έμπειρα συστήματα των διοικητικών μονάδων πρέπει να διαλειτουργούν. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να διασυνδέονται όλες οι οργανικές μονάδες του δημοσίου, ώστε να διαχέονται τα διοικητικά δεδομένα, με στόχο την αποφυγή της άσκοπης μετακίνησης των πολιτών σε διάφορες υπηρεσίες για την έκδοση εγγράφων και την άμεση εξυπηρέτηση αυτών. Έτσι με τον τρόπο αυτό εκδίδονται οι ηλεκτρονικές διοικητικές πράξεις, αφού λαμβάνουν πριν την έκδοση τους όλα τα απαραίτητα στοιχεία που απαιτούνται μέσω του προηγμένου πληροφοριακού συστήματος του Δημοσίου, το οποίο διασυνδέει τις εφαρμογές όλων των οργανωτικών μονάδων (Ιγγλεζάκης, 2021).

5.6.2 Νέοι επαγγελματικοί ρόλοι

Η ψηφιοποίηση της διοίκησης, η ανάγκη για την έκδοση των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η ύπαρξη των προηγμένων πληροφοριακών συστημάτων ανέδειξε την ανάγκη για την εμφάνιση νέων ρόλων μεταξύ των υπαρχόντων διοικητικών οργάνων. Ένας τέτοιος ρόλος είναι αυτός του προγραμματιστή ο οποίος κατέχει την ενδεδειγμένη κατάρτιση και εξ αυτού εντάσσεται στο οργανόγραμμα ως φορέας άσκησης διοικητικής εξουσίας με συγκεκριμένη αρμοδιότητα για την οποία φέρει ευθύνη. Αυτός προγραμματίζει ορθά τις εφαρμογές, λαμβάνει όλα τα αναγκαία τα πρόσφορα μέτρα για την παρεμπόδιση στην πρόσβαση και χρήση μη εξουσιοδοτημένων προς τούτο ατόμων. Ένας άλλος ρόλος είναι του τεχνικού υποστήριξης. Αυτός υποστηρίζει τεχνικά όλους τους δημόσιους υπαλλήλους ως προς την χρήση του σύγχρονου εξοπλισμού και την ορθή λειτουργία των διοικητικών εφαρμογών ως προς την έκδοση των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων. Οι νέοι ρόλοι του προγραμματιστή και του τεχνικού υποστήριξης είναι κομβικοί, για την επιτυχή λειτουργία του πληροφοριακού συστήματος, με αποτέλεσμα την ορθή έκδοση των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων, την αποτελεσματικότητα του διοικητικού μηχανισμού και την εξυπηρέτηση του σύγχρονου δημοσίου συμφέροντος (Ιγγλεζάκης, 2021).

5.7 Βασικές Αρχές των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων

1. Η αρχή της νομιμότητας. Η κλασική αρχή της νομιμότητας επιβάλλει οι διοικητικές πράξεις να εκδίδονται με βάση τον νόμο, δηλαδή με βάση τις προϋποθέσεις και τους όρους που αυτός θέτει. Η αρχή της νομιμότητας συνιστά το βασικό μέσον υπαγωγής της Διοίκησης στο δίκαιο. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, καμία διοικητική πράξη δεν μπορεί να εκδοθεί χωρίς ρητή σχετική πρόβλεψη σε κανόνα δικαίου. Η Διοίκηση ενεργεί έγκυρα και, επομένως, αποτελεσματικά μόνο στο μέτρο που τηρεί τις επιταγές της εν λόγω αρχής. Η αρχή της νομιμότητας διασφαλίζει την προβλεψιμότητα της διοικητικής δραστηριότητας, παρέχοντας στους διοικουμένους τη δυνατότητα να γνωρίζουν εκ των προτέρων τις αρμόδιες να αποφανθούν για συγκεκριμένο ζήτημα αρχές, τις διαδικασίες που αυτές οφείλουν να τηρήσουν, τα κριτήρια των επιλογών τους και τις διάφορες δυνατότητες απόφασης που διαθέτουν. Γνωρίζουν, επομένως, όχι μόνο τις υποχρεώσεις τους αλλά και τα δικαιώματά τους έναντι των διοικητικών αρχών, πτυχή η οποία προσδίδει και φιλελεύθερη χροιά στην υπό εξέταση αρχή (Πρεβεδούρου, 2018).

Στην περίπτωση των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων η αρχή της νομιμότητας εμπίπτει κυρίως στην έννοια της ασφάλειας των πληροφοριακών συστημάτων μέσω των οποίων αυτές εκδίδονται και την ασφάλεια των πληροφοριών που διακινούνται και αφορούν άτομα και οργανισμούς. Η ασφάλεια έχει σαν κύριο στόχο την πρόληψη και την ανίχνευση μη εξουσιοδοτημένων ενεργειών από τους χρήστες του, έτσι έχουν δημιουργηθεί τα πρότυπα ασφαλείας, τα λεγόμενα ISO, μέσω των οποίων διασφαλίζεται η εμπιστευτικότητα, η ακεραιότητα, η διαθεσιμότητα, η υπευθυνότητα, και η αυθεντικότητα (Gurusamy & Hirani, 2018).

Αρχικά, η ασφάλεια πληροφοριών¹⁰ είναι μία συνεχής και επαναλαμβανόμενη διαδικασία, με κεντρικό σημείο τη διαχείριση των σχετικών κινδύνων. Η διαχείριση

---

¹⁰Εκτός από την επιχειρησιακή αναγκαιότητα για την ασφάλεια πληροφοριών, υπάρχουν Νομικές και Θεσμικές απαιτήσεις που αφορούν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου Διαχείρισης Κινδύνων ασφαλείας και στην υλοποίηση των αντίστοιχων δικλίδων, οι οποίες ως σκοπό έχουν την ελαχιστοποίηση των κινδύνων. Όσον αφορά στον ελληνικό χώρο, ξεχωρίζουμε: Το νόμο 4624/2019 και 2472/1997 για την «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», το νόμο 2774/1999 για την «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα», το νόμο 2672/1998 για τη «Διακίνηση εγγράφων με ηλεκτρονικά μέσα, (Fax & E-mail)», το Προεδρικό Διάταγμα 150/2001 για την «Προσαρμογή στην οδηγία 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές» και την απόφαση 248/71 σχετικά με τον «Κανονισμό παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης ηλεκτρονικής υπογραφής», τις αποφάσεις και τους κανονισμούς της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών που αφορούν στην «προστασία του απορρήτου των επιστολών, της ελεύθερης ανταπόκρισης & επικοινωνίας, καθώς και τηλεμασφάλευτων δικτύων και πληροφοριών».

οποιασδήποτε μορφής κινδύνων περιλαμβάνει στάδια προσδιορισμού και αξιολόγησής τους και στη συνέχεια προτάσεις για την υλοποίηση των κατάλληλων δικλείδων ασφαλείας, προκειμένου να επιτευχθεί η ελαχιστοποίηση των κινδύνων. Επίσης, περιλαμβάνει ενημέρωση του προσωπικού σε θέματα που αφορούν στη μείωση των κινδύνων, καθώς και τακτικό έλεγχο τήρησης και αποτελεσματικότητας των υφιστάμενων δικλείδων ασφαλείας. Ο κίνδυνος που αφορά στην ασφάλεια πληροφοριών (είτε χρησιμοποιούνται ποσοτικά είτε ποιοτικά κριτήρια) προσδιορίζεται από το γινόμενο της πιθανότητας εκδήλωσης μιας απειλής, επί την επίδραση της απειλής στην επιχειρηματική δραστηριότητα του οργανισμού (Singer & Friedman, 2014).

Η Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων στηρίζεται σε τρεις βασικές αρχές απαραίτητες για την σωστή λειτουργία των Πληροφοριακών Συστημάτων. Αυτές είναι κυρίως η τριάδα Εμπιστευτικότητα–Ακεραιότητα–Διαθεσιμότητα (Confidentiality-Integrity-Availability) (Singer & Friedman, 2014).

Συγκεκριμένα:

α). Εμπιστευτικότητα. Στόχος της είναι η εξασφάλιση πως τα δεδομένα δε θα γίνουν διαθέσιμα, δε θα μπορούν να τα διαβάσουν δηλαδή, μη εξουσιοδοτημένα άτομα. Τα δεδομένα θα πρέπει να κατηγοριοποιούνται ανάλογα με την σημαντικότητά τους. Ανάλογα δηλαδή με το τι επιπτώσεις θα έχει η εμφάνισή τους σε λάθος άτομα. Έτσι, θα μπορούν να μπου διαφορετικοί περιορισμοί σε κάθε κατηγορία που θα δημιουργηθεί.

Όσο σημαντικότερα είναι αυτά που πρέπει να προστατευτούν τόσο ισχυρότερα μέτρα θα πρέπει να λαμβάνονται (πχ απομόνωση από το δίκτυο συστημάτων με κρίσιμα δεδομένα, τοποθέτηση επιπλέον μέτρων προστασίας, απενεργοποίηση USB θυρών, κρυπτογράφηση και σε ακραία περίπτωση θα μπορούν να υπάρχουν μόνο τυπωμένα όσα θέλουμε να προστατευτούν πχ: σχέδια, οδηγίες κ.λπ.) (Gurusamy & Hirani, 2018).

β). Ακεραιότητα. Η αρχή της Ακεραιότητας εξασφαλίζει πως τα δεδομένα δε θα υποστούν καμία αλλοίωση από μη εξουσιοδοτημένα άτομα ή με μη ανιχνεύσιμο τρόπο. Σε περιπτώσεις τροποποίησης θα πρέπει να παράγονται σχετικά μηνύματα ειδοποίησης (π.χ. με χρήση ελέγχου αθροίσματος MD5, Αντιγράφων ασφαλείας κ.λπ.) (Singer & Friedman, 2014).

Κανόνες σχετικά με την ασφάλεια πληροφοριών θεσπίζονται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια του σχεδίου «e-Europe». Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη δρομολογήσει σφαιρική στρατηγική, βασισμένη στις ανακοινώσεις για την ασφάλεια των δικτύων, τις αξιόποινες πράξεις στον κυβερνοχώρο και την ισχύουσα προστασία δεδομένων στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

Διάφοροι διεθνείς Οργανισμοί, ιδιαίτερα στο χρηματοπιστωτικό χώρο, όπως ο OECD (Organization for Economic Co-operation & Development, η Επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee on Banking Supervision) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Τραπεζικά Πρότυπα ECBS (European Committee for Banking Standards), έχουν εκδώσει οδηγίες για τήρηση σχετικών κανόνων. Το ίδιο ισχύει και στις ΗΠΑ, όπου ξεχωρίζουν κανονιστικές και θεσμικές διατάξεις, όπως το SOX (Sarbanes Oxley) που αφορά στη διασφάλιση της ακεραιότητας των οικονομικών καταστάσεων ενός Οργανισμού ή το GRAHAM-LEACH-BLILEY ACT (GLBA) που αφορά στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Επίσης, οι οργανισμοί Visa & MasterCard έχουν θεσπίσει συγκεκριμένους κανόνες για την ασφάλεια των πληροφοριών και την προστασία των δεδομένων των κατόχων των καρτών (PCI DSS), οι οποίοι πρέπει να τηρούνται από τους εμπόρους που κάνουν χρήση υποδομών για πληρωμές μέσω καρτών. Κοινός παρανομαστής όλων των ανωτέρω είναι η διαρκής διαχείριση των κινδύνων ασφαλείας πληροφοριών, η προστασία των προσωπικών δεδομένων των πελατών και η υλοποίηση επαρκών δικλείδων ασφαλείας, προκειμένου να υπάρχει αποτελεσματική μείωση των κινδύνων ασφαλείας πληροφοριών (ΕΙΟΠΑ, χ.χ.).

γ). Διαθεσιμότητα. Αυτή εξασφαλίζει πως το σύστημα θα μπορεί να παρέχει τις πληροφορίες του, όταν του ζητηθούν και μέσα σε αποδεκτά χρονικά όρια. Υπολογιστές, δίκτυα και συσκευές δικτύου θα πρέπει να επιδιορθώνονται όσο γίνεται γρηγορότερα. (π.χ. με Σχέδιο Αποκατάστασης από Καταστροφή – DisasterRecoveryPlan και Σχέδιο Επιχειρησιακής Συνέχειας – BusinessContinuity).

Καθώς το ψηφιακό λειτουργικό περιβάλλον ολοένα και μεγαλώνει σε όγκο και σε κρισιμότητα για κάθε Οργανισμό, καθώς η ασφάλεια πληροφοριών ταυτίζεται και αποτελεί μέρος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και καθώς η νομοθεσία επιβάλλει κανόνες που αφορούν στην ασφάλεια της πληροφορίας, οι παραπάνω συνιστώσες εμπλουτίζονται από έννοιες όπως η έμπρακτη απόδοση ευθυνών αναφορικά με τη προστασία των πληροφοριών (accountability). Η προτεραιότητα αλλά και το επίπεδο διασφάλισης κάθε μίας από τις παραπάνω συνιστώσες, εξαρτάται από την κρισιμότητα που έχουν τα δεδομένα για κάθε οργανισμό, δηλαδή από το ποσοστό εξάρτησης της κάλυψης των επιχειρησιακών στόχων, από την επεξεργασία των ψηφιακά αποθηκευμένων δεδομένων (Singer & Friedman, 2014).

2. Η αρχή του δημόσιου συμφέροντος. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής Επ. Σπηλιωτόπουλος, συμφέρον είναι η χρησιμότητα ή ωφέλεια που έχουν για ένα πρόσωπο είτε οι υπηρεσίες άλλων προσώπων είτε οι σχέσεις με αυτά είτε νομικές ρυθμίσεις ή πραγματικές καταστάσεις. Αξιολογικό στοιχείο της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος είναι η εκτίμηση της χρησιμότητας ή της ωφέλειας που συνδέει το υποκείμενο με τα λοιπά στοιχεία του συμφέροντος, δηλαδή με τα πρόσωπα, τις υπηρεσίες, τις ρυθμίσεις, τις καταστάσεις. Η εκτίμηση αυτή μπορεί να γίνει είτε βάσει υποκειμενικών κριτηρίων, τα οποία καθορίζει αποκλειστικά το υποκείμενο του συμφέροντος, είτε αντικειμενικώς, βάσει συγκεκριμένων αναγκών. Υποκείμενο συμφερόντων είναι, κατ' αρχήν, κάθε άνθρωπος καθώς και διάφορες ομάδες ανθρώπων, είτε έχουν άτυπη πραγματική οργάνωση είτε συνιστούν νομικά πρόσωπα (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Δημόσιο είναι το συμφέρον, όταν υποκείμενό του είναι ο λαός, που έχει οργανωθεί με την έννομη τάξη σε κράτος. Συνεπώς, το δημόσιο συμφέρον έχει κοινωνικό χαρακτήρα και συνδέεται με την έννομη τάξη. Βάσει του αντικειμενικού κριτηρίου, το δημόσιο συμφέρον συμπίπτει με το συμφέρον όλων των μελών της κρατικής κοινωνίας, διότι αφορά την ικανοποίηση βασικών αναγκών που μπορούν να έχουν όλα τα μέλη αυτά (πχ εθνική άμυνα, τάξη, ασφάλεια, υγιεινή και υγεία, διατροφή, παιδεία, συγκοινωνία, επικοινωνία, οικονομική ανάπτυξη, προώθηση του τουρισμού, αξιοποίηση του εθνικού πλούτου, ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, εξασφάλιση εργασίας στους πολίτες, προστασία του περιβάλλοντος, εξυγίανση του ασφαλιστικού συστήματος της Χώρας). Επισημαίνεται συναφώς ότι ο Πρ. Παυλόπουλος διακρίνει μεταξύ γενικού συμφέροντος, αφενός, που είναι η κοινή συνισταμένη του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου και συνιστά συνεκτικό κρίκο του συνόλου τούτου, ιδίως με το να καθορίζει τον ιδεατό γενικότερο προσανατολισμό της Πολιτείας και του δικαίου της, και δημόσιου συμφέροντος, αφετέρου. Το δημόσιο συμφέρον δεν εκπορεύεται από το εν γένει κοινωνικό σύνολο, αλλά από την οργανωμένη θεσμικώς και υπό δημοκρατικούς όρους κρατική εξουσία, την Res Publica και ως φορέας του εμφανίζεται, κατά περίπτωση, το Δημόσιο, τα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται κάθε φορά νομοθετικώς (Παυλόπουλος, 2014).

Στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, πάντως, οι δύο όροι (γενικό και δημόσιο συμφέρον) φαίνεται ότι χρησιμοποιούνται μάλλον εναλλακτικά, χωρίς, κατ'

αρχήν, εννοιολογική διαφοροποίηση και ως υποκείμενο του δημοσίου ή γενικού συμφέροντος συχνά αναφέρεται το κοινωνικό σύνολο (ΣτΕ ΠΕ 158, 159/1992). Σε ορισμένες περιπτώσεις, το δημόσιο συμφέρον είναι αντίθετο προς συγκεκριμένα άμεσα συμφέροντα ορισμένων μελών της κρατικής κοινωνίας (Πρεβεδούρου, 2020).

Κατά τον Επ. Σπηλιωτόπουλο, το δημόσιο συμφέρον μπορεί να διακριθεί σε γενικό, όταν αφορά άμεσα το σύνολο των μελών της κρατικής κοινωνίας, ή ειδικό, όταν αφορά άμεσα ορισμένα τμήματά της, τα οποία καθορίζονται βάσει γενικών κριτηρίων (για παράδειγμα, οι κάτοικοι μιας περιοχής, τα πρόσωπα που ασκούν ορισμένο επάγγελμα, όπως δικηγόροι, μηχανικοί, γιατροί, λογιστές, ασκούντες βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα κ.λπ., οι πολύτεκνοι) (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Το περιεχόμενο τούτου του συμφέροντος, όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω δεν παραμένει στατικό αλλά μεταβάλλεται ακολουθώντας τις σύγχρονες εξελίξεις. Η πραγματοποίηση διοικητικών συναλλαγών που οδηγεί στην παραγωγή των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, η έννοια του οποίου απορρέει από την ίδια την φιλοσοφία της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, που στοχεύει στην διευκόλυνση του πολίτη και του του ίδιου του κράτους. Αυτή η διευκόλυνση πραγματοποιείται διαμέσου των προηγμένων πληροφοριακών συστημάτων (έμπειρα συστήματα) τα οποία άγουν προς την αποτελεσματικότητα και την παραγωγικότητα της δημόσιας διοίκησης (Πρεβεδούρου, 2020α).

Συνοψίζοντας, το δημόσιο συμφέρον αποτελεί μια αόριστη νομική έννοια, με βάση την οποία νομιμοποιείται και οριοθετείται η δράση της δημόσιας εξουσίας. Ειδικότερα, το δημόσιο συμφέρον, προσδιορίζει τον σκοπό και την αιτιολογία των πράξεων των οργάνων των δημοσίων νομικών προσώπων και νομιμοποιεί την επέμβαση στο πεδίο όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων. Το δημόσιο συμφέρον συνδέεται αναπόσπαστα με βασικές παραμέτρους του δημοσίου δικαίου, όπως είναι η δημόσια υπηρεσία, η δημόσια εξουσία και τα όρια που συναντά η τελευταία όταν επεμβαίνει στο πεδίο της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Η επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα τελεί υπό την εγγυητική λειτουργία και οριοθέτηση σημαντικών γενικών ρητρών του Συντάγματος, όπως πρωτίστως είναι η αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος) και η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης. Στο πλαίσιο διεύρυνσης και εμβάθυνσης του Κράτους Δικαίου, η επίκληση, η διερεύνηση και η εκτίμηση του δημοσίου συμφέροντος έχουν καταστεί αναπόσπαστα στοιχεία του δικαστικού ελέγχου τόσο της νομιμότητας της διοικητικής δράσης όσο και της συνταγματικότητας των νόμων. Τέλος, το δημόσιο συμφέρον, πέρα από τον σκληρό πυρήνα του (ΣτΕΟλ 1934/1998) τον οποίο καθορίζει το Σύνταγμα, έχει μεταβλητό περιεχόμενο, δηλαδή παρουσιάζει αυξομειώσεις βάσει της συγκυρίας της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, χωρίς να κινείται πάντοτε προς μία κατεύθυνση, δηλαδή είτε μόνο προς την κατεύθυνση του κρατικού παρεμβατισμού είτε μόνο προς την κατεύθυνση της κανονιστικής απορρύθμισης (Παυλόπουλος, 2014).

3. Η αρχή της αιτιολογίας. Στην παραδοσιακή διοικητική πράξη, η αιτιολογία αποτελεί εσωτερικό τύπο και αντανακλά την αρχή της νομιμότητας. Η υποχρέωση της διοίκησης για αιτιολογία έχει μεγάλη χρησιμότητα σε πολλά επίπεδα: Στο διαδικαστικό στάδιο, η παράθεση των νομικών και πραγματικών λόγων που στηρίζουν τις μονομερείς αποφάσεις της διοίκησης, ως τυπική απαίτηση της κατάρτισης των ατομικών πράξεων, αναπτύσσει προστατευτική λειτουργία για τους διοικουμένους καθώς συμβάλλει στην εγγύηση των ατομικών τους δικαιωμάτων και συμφερόντων, αποτελεί πηγή ενημέρωσής τους και συντελεί στον εξορθολογισμό των διοικητικών αποφάσεων καθώς το εκάστοτε διοικητικό όργανο «εξαναγκάζεται» να εξετάσει

σοβαρά την κάθε υπόθεση και να καταστρώσει έναν νομικό συλλογισμό που θα διασφαλίσει τη σωστή εφαρμογή του νόμου (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Εξάλλου, μέσω της αιτιολογίας ελέγχεται η άσκηση του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης του διοικουμένου, αφού η λήψη υπόψη των ουσιωδών ισχυρισμών του και ο σχολιασμός τους από τη διοίκηση θα αποτυπωθεί στην αιτιολογία της διοικητικής πράξης. Από την άλλη, ενώπιον των δικαστηρίων, η παράθεση αιτιολογίας λειτουργεί επιβοηθητικά τόσο ως προς τον δικαστή, ο οποίος μέσω του ελέγχου της διευρύνει τα όρια του δικού του ελέγχου και έχει την ευκαιρία να υπεισέλθει στα ζητήματα ουσιαστικής παρανομίας της κάθε υπόθεσης και να τα επιλύσει, όσο και ως προς τον διοικούμενο, ο οποίος μπορεί να αναπτύξει πληρέστερα τα επιχειρήματά του για να επιδιώξει την ικανοποίηση του συμφέροντός του (Πικραμένος, 2012).

Τέλος, βάσει της διάταξης του άρθρου 17 παρ. 3 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η αιτιολογία σχετίζεται, αναπόφευκτα, με το βάρος απόδειξης για τη συνδρομή των πραγματικών περιστατικών που είναι προϋπόθεση της έκδοσης της πράξης, αφού όταν η πράξη εκδίδεται αυτεπαγγέλτως, η συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων επαφίεται στο αρμόδιο όργανο ενώ όταν εκδίδεται μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου τη σχετική υποχρέωση φέρει ο τελευταίος (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Στην ψηφιοποιημένη διαδικασία παρατηρείται για λόγους ταχύτητας μάλλον μία κάμψη της αιτιολογίας των ηλεκτρονικών διοικητικών πράξεων, πράγμα το οποίο δεν μπορεί να κριθεί νόμιμο δεδομένου ότι η όποια έλλειψη της μπορεί μετά από δικαστική κρίση να οδηγήσει σε παράβαση νόμου ή παράβαση ουσιώδους τύπου και ακύρωση της διοικητικής πράξης με αναδρομικά αποτελέσματα. Η ταχύτητα και ο εκσυγχρονισμός δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να κερδίζουν έδαφος σε βάρος της νομιμότητας, η εφαρμογή της οποίας οδηγεί στην εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος και την Δημόσια Διοίκηση σε όλες τις εκφάνσεις της (Πρεβεδούρου, 2020α).

4. Η αρχή της προηγούμενης ακρόασης. Το σημαντικότερο δικαίωμα του διοικουμένου στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας και στην ψηφιακή εποχή είναι, αδιαμφισβήτητα, το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος, το οποίο, στο πλαίσιο αρκετά ευρείας διατύπωσης, προβλέπει ότι *«το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του»* (Σπηλιωτόπουλος, 2017). Πρόκειται για ένα ατομικό διαδικαστικό δικαίωμα, αντικείμενο του οποίου είναι η αποχή του κράτους από κάθε μέτρο, οποιασδήποτε φύσης, σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του διοικουμένου πριν ο τελευταίος εκφράσει τις απόψεις του συναφώς. Η διάταξη του άρθρου 20 παρ. 2 του Συντάγματος είναι άμεσης εφαρμογής, πράγμα που σημαίνει ότι δεν χρειάζεται η νομοθετική διαμεσολάβηση για την άσκηση του οικείου δικαιώματος, ενώ στις περιπτώσεις που αυτό δεν προβλέπεται νομοθετικά ή που ο νομοθέτης αποκλείει την άσκησή του, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, ήδη, η συνταγματική διάταξη επιβάλλει την τήρησή του από τη διοίκηση (Πρεβεδούρου, 2020β).

Παράλληλα το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης και οι όροι άσκησής του εξειδικεύονται στο άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η παρ. 1 του οποίου ορίζει ότι *«οι διοικητικές αρχές, πριν από κάθε ενέργεια ή μέτρο σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων συγκεκριμένου προσώπου, οφείλουν να καλούν τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του, εγγράφως ή προφορικά, ως προς τα σχετικά ζητήματα»* (Πρεβεδούρου, 2020β).

Στο Ενωσιακό επίπεδο, το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, ως ένα εκ των λεγόμενων δικαιωμάτων άμυνας, συνιστούσε, κατά πάγια νομολογία των Δικαστηρίων της Ένωσης, θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ένωσης (βλ. ΔΕΚ της 9^{ης} Νοεμβρίου 1983, 322/81, *NederlandscheBanden-Industrie-Michelin* κατά Επιτροπής, σκέψη 7). Πλέον, έχει κατοχυρωθεί στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το άρθρο 41 παρ. 2 περ. α' του οποίου κάνει λόγο για «το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση πριν να ληφθεί ατομικό μέτρο εις βάρος του». Το εν λόγω δικαίωμα, που κατοχυρώνεται ως πτυχή του δικαιώματος χρηστής διοίκησης, είναι γενικής εφαρμογής, πράγμα που σημαίνει ότι η τήρησή του επιβάλλεται σε κάθε διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει στην έκδοση βλαπτικής πράξης, ακόμη και αν η εφαρμοστέα στη συγκεκριμένη περίπτωση ενωσιακή νομοθεσία δεν προβλέπει ρητώς μια τέτοια διοικητική διατύπωση (Σπηλιωτόπουλος, 2017).

Επισημαίνεται ότι, όπως στο Ενωσιακό δίκαιο, έτσι και στο εθνικό, το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης είχε καθιερωθεί ως γενική αρχή του διοικητικού δικαίου αρκετά χρόνια πριν την συνταγματική και, εν συνεχεία, τη νομοθετική κατοχύρωσή του (βλ. ΣτΕ 1811-1831/1969). Στην ψηφιακή εποχή, το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης δεν δύναται να απωλέσει την σημασία του, αντίθετα πρέπει να διευκολυνθεί. Η ακρόαση του διοικουμένου μέσω online επικοινωνίας (κλήση μέσω skype ή viber) διευκολύνει τόσο την διοίκηση όσο και τον διοικούμενο, δεδομένου ότι κάμπει τις αποστάσεις και δεν γνωρίζει συγκεκριμένο τόπο αλλά απλά ένα online προγραμματισμένο ραντεβού σε μία διαδικτυακή πλατφόρμα (Πρεβεδούρου, 2020β).

5. Η αρχή της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και το δικαίωμα στην πληροφορία. Η αρχή της πληροφορικής αυτοδιάθεσης και το ίδιο το δικαίωμα το οποίο χρήζει ιδιαίτερης προστασίας ειδικά στις μέρες μας, δηλαδή την εκσυγχρονισμένη ψηφιακή εποχή και το δικαίωμα στην πληροφορία οριοθετείται στο άρθρο 5^A 11 και 9^α του Ελληνικού Συντάγματος. Με το άρθρο 5A καθιερώνεται ρητά το συνταγματικό δικαίωμα πρόσβασης στο χώρο της πληροφόρησης, δικαίωμα το οποίο συναγόταν από το συνδυασμό ενός πλήθους ισχυουσών διατάξεων όπως είναι τα άρθρα 5 παρ.1 , 14 και 15 του Συντάγματος (Βενιζέλος, 2021).

Ωστόσο, στη σημερινή εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία ανάπτυξη των οπτικοακουστικών –και όχι μόνο– μέσων πληροφόρησης, καθιστώντας την ουσιαστικά ένα παγκόσμιο χωρίο απέραντου εύρους γνώσεων και πληροφοριών, ήταν αναγκαία η ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους του συντακτικού νομοθέτη, έτσι ώστε να θεσπιστεί νέα συνταγματική διάταξη όπως η Σ 5A, προσθέτοντας μία επιπλέον ενίσχυση του προστατευτικού νομικού πλέγματος που το Σύνταγμα προσφέρει σε κάθε άτομο, φορέα του εκάστοτε δικαιώματος (Χρυσόγονος, 2014).

Το άρθ.9A εισήχθη με την τελευταία αναθεώρηση του 2001. Κατοχυρώνει την πληροφοριακή αυτοδιάθεση και έχει ως στόχο την προστασία του ατόμου από τη συλλογή και περαιτέρω επεξεργασία προσωπικών δεδομένων¹², ιδίως με ηλεκτρονικά

¹¹ Βλ. την άποψη περί κατοχύρωσης δύο διαφορετικών δικαιωμάτων, Ξεν.Κοντιάδη, Ο Νέος Συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα μετά την αναθεώρηση του 2001, εκδ.Σάκκουλα, 2002, σελ.198 – 199. "...ο αναθεωρητικός νομοθέτης του 2001 πρόσθεσε στο συνταγματικό κείμενο το νέο άρθρο 5 Α, στο οποίο κατοχυρώνονται δύο νέα δικαιώματα: το δικαίωμα στην πληροφόρηση (άρθ.5 Α παράγ.1) και το δικαίωμα για συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας (άρθ.5 Α παράγ.2)

¹² Βλ. αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. 1.Απόφ.100/2000 περί τραγουδιστή και σχεδιαστή μόδας 2.Απόφ.1122/2000 περί τοποθέτησης κλειστού συστήματος τηλεόρασης. 3.Απόφ. 100/2001 περί αποθήκευση από τηλ. σταθμό ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. 41Βλ. απόφ. 765/2001 Εφετείου Αθηνών περί του περιοδικού CIAO. 42Βλ. απόφ. Μονομ. Πρωτ. Τρικάλων 1129/2001

μέσα. Αποτελεί μία ακόμα εγγύηση που εισήχθη το 2001, ενισχύοντας το πλέγμα προστασίας του ατόμου από το συντακτικό νομοθέτη ενώπιον των προκλήσεων και των κινδύνων που εγκυμονεί η νέα εποχή της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας.. Αυτή η ρύθμιση έχει παρόμοια φιλοσοφία με την άρθ.5Α , αφού εισήχθησαν ώστε να καθίσταται πιο εύκολη, αλλά και πιο ασφαλής η δραστηριότητα του ατόμου στη σύγχρονη εποχή. Ο συντακτικός νομοθέτης αφήνει στη διακριτική ευχέρεια του κοινού νομοθέτη να ορίσει το πλαίσιο άσκησης του συγκεκριμένου δικαιώματος, προβλέποντας την ύπαρξη μιας αρχής για τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων. Με το ν. 2472 /1997 συνέστησε την Αρχή Προστασίας Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία καθίστατο υπεύθυνη για την εποπτεία της τήρησης του νόμου, προβλέποντας διοικητικές και ποινικές κυρώσεις, αλλά και αστική ευθύνη. Ο νομοθέτης εναρμονίστηκε με το περιεχόμενο των κοινοτικών οδηγιών 95/46/ΕΚ και 97/66/ΕΚ (Χρυσόγονος, 2014).

Ο ισχύον σχετικός νόμος είναι ο Νόμος 4624/2019 για την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ο οποίος ορίζει τα μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις. Ο νόμος αυτός ,που αποδίδεται και ως GDPR ή ΓΚΠΔ, παρουσιάζει νομοθετικά και με λεπτομέρεια τις νομικές απαιτήσεις σχετικά με την συλλογή, την αποθήκευση και τη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων από τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς. Τα προσωπικά αυτά δεδομένα, τα οποία προστατεύονται από το νόμο αυτό, αφορούν το σύνολο των πληροφοριών, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση ενός προσώπου και περιέχουν πληροφορίες όπως είναι για παράδειγμα, το όνομα, ο αριθμός δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου, η διεύθυνση, ο κωδικός πρωτοκόλλου διαδικτύου (IP) και δεδομένα που διατηρούν νοσοκομεία ή γιατροί για την ταυτοποίηση προσώπου για ιατρικούς λόγους (Νόμος 4624/2019).

Παράλληλα, σύμφωνα με το άρθρο 39 του νόμου 4727/2020, « 1. Οι οργανισμοί του δημόσιου τομέα σχεδιάζουν, αναπτύσσουν, λειτουργούν και συντηρούν ιστότοπους και εφαρμογές για φορητές συσκευές, τηρώντας τις αρχές της προσβασιμότητας, στις οποίες περιλαμβάνονται οι επιμέρους αρχές της αντιληπτικότητας, της χρηστικότητας, της κατανοησιμότητας και της στιβαρότητας.». Έτσι, ορίζεται ότι η αρχή της προσβασιμότητας κατά το νόμο αυτό συνίσταται στην υποχρέωση του Δημοσίου και των οργανισμών του να διαθέτουν ιστότοπους, οι οποίοι ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ψηφιακές απαιτήσεις «ανεξάρτητα από τη συσκευή που χρησιμοποιείται για την πρόσβαση σε αυτούς, και οι εφαρμογές για φορητές συσκευές, τις οποίες χρησιμοποιούν για την παροχή των υπηρεσιών τους, πληρούν τις απαιτήσεις προσβασιμότητας.» (άρθρο 37 Ν. 4727/2020).

Για να επιτευχθεί αυτό ο νόμος ορίζει ότι : «2. Οι επιμέρους αρχές της προσβασιμότητας έχουν την ακόλουθη έννοια: (α) αντιληπτικότητα, που σημαίνει ότι οι πληροφορίες και τα συστατικά στοιχεία της διεπαφής με τον χρήστη παρουσιάζονται στους χρήστες με τρόπους που αυτοί μπορούν να αντιληφθούν, (β) χρηστικότητα, που σημαίνει ότι τα συστατικά στοιχεία διεπαφής με τον χρήστη, καθώς και η πλοήγηση είναι

περί διάθεσης προσωπικών δεδομένων από εταιρία κινητής τηλεφωνίας, χωρίς τη συγκατάθεσή του πελάτη.

εύχρηστα, (γ) κατανοησιμότητα, που σημαίνει ότι οι πληροφορίες και η λειτουργία της διεπαφής με τον χρήστη είναι κατανοητές, (δ) στιβαρότητα, που σημαίνει ότι το περιεχόμενο είναι αρκετά στιβαρό, ώστε να ερμηνεύεται αξιόπιστα από ευρύ φάσμα πρακτόρων χρηστών, συμπεριλαμβανομένων και υποστηρικτικών τεχνολογιών.»

Επίσης, το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης προβλέπεται στο άρθ.286 της Συνθ. ΕΚ, καθώς και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα και υπογράφηκε στο Στρασβούργο της Γαλλίας, που επικυρώθηκε με το ν.2068/92. Στην ψηφιακή εποχή αυτό το οποίο μας ενδιαφέρει κυρίως είναι η αρχή της ισότητας σε συνδυασμό με την πρόσβαση στο ψηφιακό περιβάλλον, γιατί η ισότητα όλων των πολιτών ενώπιον του νόμου και του νόμου ενώπιον των πολιτών συνεχίζει να υφίσταται, ειδικά σήμερα που όλα ελέγχονται ηλεκτρονικά σε άμεσο χρόνο και χωρίς παρεμβάσεις. Η αρχή αυτή έχει διπλή ανάγνωση και αφορά τόσο τους ψηφιακά εγγράμματους όσο και όσους δεν εμπίπτουν σε αυτή την ομάδα.

Για τους ψηφιακά εγγράμματους πρέπει να δίνονται από την πολιτεία όλα τα εφόδια ώστε να συμμετέχουν στην κοινωνία της πληροφορίας ενεργά, να εξυπηρετούνται ψηφιακά από το δημόσιο τομέα και τον ιδιωτικό τομέα αλλά και οι ίδιοι πλέον ηλεκτρονικά να έχουν τη δυνατότητα κάθε στιγμή να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Για τους ψηφιακά αγράμματους πρέπει να θεσπίζονται προγράμματα όπως σεμινάρια και ημερίδες, ώστε να αποκτήσουν όλες τις ικανότητες και να ενταχθούν και οι ίδιοι στον κόσμο της κοινωνίας της πληροφορίας, ώστε να αντιληφθούν την χρησιμότητά του.

Κεφαλαίο 6. Το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα των τελωνείων “icisnet”

6.1 Εισαγωγή

Στο πλαίσιο αναδιοργάνωσης της Δημόσιας Διοίκησης και ψηφιακής ανασυγκρότησης, εντάχθηκαν στην Ψηφιακή Εποχή και τα Τελωνεία¹³ της Χώρας μας,

---

¹³Το τελωνείο ως τόπος εισπράξεως τελών συναντάται από τα αρχαιότατα χρόνια, από τότε που αναπτύχθηκε το ανταλλακτικό εμπόριο με τη θάλασσα κυρίως μεταφορά και δημιουργήθηκαν λιμάνια με αποθήκες και υπόστεγα, όπου φυλάγονταν τα εμπορεύματα που ξεφορτώνονταν ή επρόκειτο να φορτωθούν. Στα χρόνια του Περικλή υπήρχαν στον Πειραιά πέντε αποθήκες, ονομαζόμενες «στοές», όπου στεγάζονταν και οι «αρχές του λιμανιού»: ο τελώνης ή τελωνάρχης, οι επιμελητές εμπορίου, οι ελλιμενιστές, οι φύλακες σίτου και άλλοι. Εκεί εισπράττονταν τα «απ' εμπορίας τέλη», με αναλογία 2% της αξίας ή της ποσότητας κάθε φορτίου, τα οποία πλούτιζαν το κρατικό ταμείο. Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία είχε οργανώσει στην Κωνσταντινούπολη και άλλες μεγάλες πόλεις τελωνεία, όπου οι αυτοκράτορες τοποθετούσαν ως επικεφαλής έμπιστους επιστάτες - τελώνες, που επέβλεπαν γενικώς και τη λειτουργία των λιμανιών.

Κατά την Τουρκοκρατία στον Πειραιά υπήρχε ένα ξύλινο παράπηγμα, που οι κάτοικοι το ονόμαζαν «Ντογάνα» (από τη γαλλική λέξη Douane = Τελωνειακή Υπηρεσία) και ήταν ταυτοχρόνως και η κατοικία του Τούρκου τελωνοφύλακα.

Στα χρόνια μετά την Επανάσταση του 1821 η «ντογάνα» του Πειραιά υπαγόταν στην «επιστασία τελωνειακής αρχής» που έδρευε στο Φρουραρχείο Αθηνών.

Μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους, με το ψήφισμα του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια 1018 ΙΔ' της 25ης Μαρτίου 1830 «Περί Τελωνειακού Οργανισμού» τα ελληνικά τελωνεία απέκτησαν τον πρώτο τους οργανισμό, που προέβλεπε τη συγκρότηση τριών «τελωνειακών επιθεωρήσεων» και 25 τελωνείων. Το 1836 η «Εξωτερική τελωνειακή διεύθυνσις» αναδιοργανώθηκε σε τελωνεία, υποτελωνεία, τελωνειακούς σταθμούς και «φυλακεία», τα οποία ελέγχονταν από δύο τελωνειακούς επιθεωρητές. Και αυτός ο οργανισμός ωστόσο μεταρρυθμίστηκε σύντομα, το έτος 1842 και το έτος 1843. Το 1882 το προσωπικό των ελληνικών τελωνείων το αποτελούσαν 16 διοικητικοί υπάλληλοι και 70 άτομα «φυλακτικώνπροσωπικών», ενώ το 1917 το αποτελούσαν 109 υπάλληλοι και τελωνοφύλακες. Με τον νόμο 928 /1917 έγινε προσπάθεια επιστημονικής οργανώσεως της τελωνειακής υπηρεσίας. Η Ελλάδα διαιρέθηκε σε 21 τελωνειακές περιφέρειες, που υποδιαιρέθηκαν σε Τελωνεία Α', Β' και Γ' τάξεως, Τελωνοσταθμαρχία και Τελωνοφυλακεία. Η συγκρότηση της υπηρεσίας από τότε μέχρι το 1970 παρέμεινε η ίδια, απλώς κατά καιρούς τελωνεία υποβιβάζονταν ή καταργούνταν, ενώ άλλα προάγονταν ανάλογα με την κίνησή τους.

Σήμερα, Τελωνείο ή τελωνειακός σταθμός ονομάζεται το κτήριο (δημόσιο κατάστημα) που στεγάζει τα γραφεία κρατικών υπαλλήλων, των τελωνειακών, που διεξάγουν τον εκτελωνισμό των εισαγόμενων στη χώρα και εξαγόμενων από αυτή εμπορευμάτων. Οι τελωνειακοί υπάλληλοι υπάγονται στην Τελωνειακή Υπηρεσία της χώρας. Στα τελωνεία συλλέγονταν επίσης οι δασμοί, δηλαδή τα τέλη εισαγωγής των εισαγόμενων αγαθών.

Τα τελωνεία βρίσκονται συνήθως σε λιμάνια ή αεροδρόμια. Τα τελωνεία λειτουργούν συνήθως ως «πόδες εισόδου» και μέσω αυτών το κράτος συλλέγει δασμούς και να ρυθμίζει το εμπόριο με τα άλλα κράτη. Εξαιτίας εξελίξεων στα ηλεκτρονικά συστήματα πληροφοριών, του αυξημένου όγκου του

τα οποία εμπíπτουν στην Φορολογική Διοίκηση. Η Γενική Διεύθυνση Τελωνείων και Ε.Φ.Κ. με τις επί μέρους επιτελικές Τελωνειακές Διευθύνσεις, τις Ειδικές Αποκεντρωμένες και Περιφερειακές Τελωνειακές Αρχές απαρτίζουν ένα σύνολο οργανικών μονάδων της Α.Α.Δ.Ε., που αποτελούν την «Τελωνειακή Υπηρεσία» (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. β).

Οι στρατηγικοί σκοποί της Γενικής Διεύθυνσης Τελωνείων και Ε.Φ.Κ. είναι οι κάτωθι:

- Η προστασία των εθνικών και των ενωσιακών οικονομικών συμφερόντων και η συλλογή και αύξηση των δημοσίων εσόδων, μέσω της καταπολέμησης του λαθρεμπορίου, της διευκόλυνσης του νόμιμου εμπορίου και της αποτελεσματικής εφαρμογής της τελωνειακής νομοθεσίας.
- Η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς, της δημόσιας υγείας και της ασφάλειας από την παράνομη διακίνηση απαγορευμένων ή/και επικίνδυνων προϊόντων και των εν γένει αγαθών που τελούν υπό περιορισμούς ή απαγορεύσεις.
- Η ενίσχυση της θέσης της χώρας στο διεθνές εμπόριο, μέσω της παροχής ποιοτικών υπηρεσιών προς τους οικονομικούς φορείς και τους συναλλασσόμενους, της απλούστευσης και επιτάχυνσης των τελωνειακών διαδικασιών, καθώς και της αξιοποίησης των τεχνολογιών πληροφορικής (καθιέρωση ηλεκτρονικού Τελωνείου και Ενιαίας Θυρίδας).
- Η διασφάλιση της συνεργασίας με όλες τις ελεγκτικές υπηρεσίες της Α.Α.Δ.Ε. για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου και της φοροδιαφυγής.
- Η συνεχής βελτίωση του περιεχομένου των εντύπων των Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης.
- Η δημιουργία του Ηλεκτρονικού Τελωνείου αποτελεί σημαντικό διάβημα για την Τελωνειακή Ένωση (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. β).

Με το νέο Ηλεκτρονικό Τελωνείο η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφεραν να επιτύχουν νέες, ταχύτερες και ασφαλέστερες ηλεκτρονικές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις σε ένα σύγχρονο ηλεκτρονικό περιβάλλον για τα Τελωνεία και το εμπόριο, τη διαρκή βελτίωση των παρεχόμενων προς τους πολίτες υπηρεσιών συνδυάζοντας την ευαισθησία απέναντι στις ανάγκες της κοινωνίας με τη διασφάλιση των δημοσιονομικών συμφερόντων. Την εμπέδωση κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ της Διοίκησης και του πολίτη. Τη διαρκή εκπαίδευση και επιμόρφωση των υπαλλήλων αλλά και τη διεύρυνση των δεξιοτήτων τους, δεδομένου ότι η αξία των κοινωνικών και οικονομικών συντελεστών μετράται με βάση την απόκτηση, την παραγωγή και διάχυση της νέας γνώσης, καθώς και από την άμεση και ευέλικτη προσαρμογή της τεχνογνωσίας στις νέες παραγωγικές διαδικασίες και οργανωτικές δομές. Περαιτέρω, οδήγησε στην ενίσχυση της διαφάνειας και η θωράκισή της με την τυποποίηση των διαδικασιών και την ουσιαστική συμβολή στην περιστολή των παθογενειών του εμπορίου με την καταπολέμηση φαινομένων που οδηγούν σε εκτροπές, που εγκυμονούν κινδύνους για την υγεία και την ασφάλεια των

διεθνούς εμπορίου, της εξαλείψης των δασμών μεταξύ των μελών συνασπισμών κρατών (όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση) και της διαδόσεως των αεροπορικών ταξιδιών, τα περισσότερα τελωνεία έχουν καταργηθεί. Οι περισσότεροι δασμοί πληρώνονται πλέον με άυλο τρόπο. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα κτισμάτων παγκοσμίως που χρησιμοποιούνταν κάποτε ως τελωνεία, αλλά σήμερα εξυπηρετούν άλλες χρήσεις, όπως αυτή του μουσείου ή της στεγάσεως άλλων δημόσιων υπηρεσιών (Φινοκαλιώτης, 2015).

πολιτών και προκαλούν πλήγματα στην οικονομία και το νόμιμο εμπόριο (Φινοκαλιώτης, 2015).

Η εκπλήρωση του οράματος της Τελωνειακής Υπηρεσίας για το Ηλεκτρονικό Τελωνείο, προϋποθέτει τη δέσμευση ότι σε επίπεδο καθημερινής δράσης η προσπάθεια θα είναι διαρκής και αδιάκοπη και θα στηρίζεται στη συστηματική και εντατική συνεργασία τόσο ενδο-υπηρεσιακά όσο και με τους οικονομικούς φορείς, ώστε το υπό σύνταξη νέο ολοκληρωμένο Στρατηγικό Σχέδιο της Υπηρεσίας να δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αλλαγή νοοτροπίας και την εξωστρέφεια. Οι εξελίξεις στον οικονομικό τομέα κατέστησαν απαραίτητο τον εκσυγχρονισμό της Τελωνειακής Υπηρεσίας καθώς και την αύξηση της αποτελεσματικότητας της, έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις. Ο ρόλος που διαδραματίζει στο χώρο του εμπορίου είναι αναμφισβήτητο σημαντικός, όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου υπόσχεται την οικονομική μεγέθυνση και ευημερία, αλλά πριν από όλα είναι βέβαιο ότι πρέπει να εξασφαλιστεί η διαφάνεια, η ίση μεταχείριση των οικονομικών φορέων για την αποφυγή στρέβλωσης των συνθηκών του υγιούς ανταγωνισμού αλλά και η πραγματοποίηση ελέγχων χωρίς να παρεμποδίζεται η ομαλή κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Τα ανωτέρω στοιχεία είναι συστατικά της αποστολής της Τελωνειακής Υπηρεσίας που έχει ξεφύγει πλέον από τα στενά παραδοσιακά όρια του ρόλου της ως απλού δημοσιονομικού μηχανισμού, επικεντρώνοντας τις προσπάθειες της στη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών, χωρίς όμως να παραλείπει να αποδεικνύει έμπρακτα το ενδιαφέρον της για την προστασία του κοινωνικού συνόλου (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. β).

Από τις αρχές του 2015 δίδεται στους συναλλασσόμενους-διοικουμένους με την Τελωνειακή Υπηρεσία η δυνατότητα να πληρώσουν μια τελωνειακή οφειλή και να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις τους ηλεκτρονικά. Έτσι, αντί να προσέρχονται στο Τελωνείο, οι συναλλασσόμενοι μπορούν να πληρώνουν ¹⁴την οφειλή τους μέσω μιας

---

¹⁴ Μπορούν να πληρωθούν ηλεκτρονικά όλες οι τελωνειακές οφειλές που προκύπτουν : από ΕΔΕ Εισαγωγής, Δηλώσεις Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης και Χρεώσεις που προέρχονται από τα τμήματα υποθέσεων των τελωνείων (Πράξεις Τελωνειακής Παράβασης, Καταλογιστικές Πράξεις). Τα λογιστικά σημειώματα χρέωσης και οι αιτήσεις ΔΕΤΕ πληρώνονται μόνο με φυσικό τρόπο. Κατά την υποβολή του τελωνειακού παραστατικού (ΕΔΕ εισαγωγής ή Δήλωσης Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης) το πρόσωπο που υποβάλλει θα πρέπει να δηλώνει σαν τρόπο πληρωμής το Η – Ηλεκτρονική Μεταφορά Κεφαλαίων, τόσο στα Βασικά Στοιχεία, όσο και σε όλα τα στοιχεία υπολογισμών όλων των ειδών. Στην περίπτωση των χρεώσεων από τα τμήματα υποθέσεων των τελωνείων (Πράξεις Τελωνειακής Παράβασης, Καταλογιστικές Πράξεις) θα πρέπει κατά την καταχώρηση του παραστατικού να δηλωθεί ότι θα πληρωθεί ηλεκτρονικά. Απαραίτητο στοιχείο για την ηλεκτρονική πληρωμή είναι η ταυτότητα πληρωμής. Η Ταυτότητα Πληρωμής είναι ένας αριθμός που αποτελείται από 20 αριθμητικά ψηφία και έχει δημιουργηθεί από το υποσύστημα ηλεκτρονικών πληρωμών του ICISnet. Ο κάθε συναλλασσόμενος μπαίνοντας στην εφαρμογή, μπορεί να δει τις οφειλές του, να επιλέξει αυτές που θέλει να εξοφλήσει και να δημιουργήσει μια Ταυτότητα Πληρωμής, με την οποία θα πληρώσει όλες τις επιλεγμένες οφειλές. Με μία Ταυτότητα Πληρωμής μπορούν να πληρωθούν περισσότερες από μία οφειλές, οι οποίες μπορεί να αφορούν περισσότερα τελωνεία και διαφορετικούς τύπους παραστατικών. Η είσοδος γίνεται στην Διαδικτυακή Πύλη του ICISnet (www.icisnet.gr) όπου επιλέγουμε τη διαδρομή Ηλεκτρονικές Συναλλαγές / Ηλεκτρονικές Πληρωμές. Ο Εκτελωνιστής / Αντιπρόσωπος με τους κωδικούς που έχει στο TAXISnet / ICISnetkaveiologin, εφόσον το παραστατικό έχει υποβληθεί από τον εκτελωνιστή/αντιπρόσωπο για λογαριασμό του παραλήπτη. <https://www.aade.gr/customs/teloneia/syhnes-erotiseis>

τράπεζας: είτε στο ταμείο (γκισέ) ενός υποκαταστήματος ή από την ιστοσελίδα πληρωμών (υπηρεσία Web Banking) και να ανεβάζουν (upload) τις διασαφήσεις¹⁵ τους προς έλεγχο στο πληροφοριακό σύστημα των Τελωνείων, ώστε να ελεγχθούν από τους αρμόδιους Τελωνειακούς υπαλλήλους και να τελεστεί η εισαγωγή ή η εξαγωγή των προϊόντων -εμπορευμάτων αντίστοιχα. Πλέον, οι περισσότερες τελωνειακές ενέργειες διενεργούνται μέσω των υποσυστημάτων του icisnet. Μέσω αυτού εκδίδονται ηλεκτρονικές διοικητικές-τελωνειακές πράξεις και άδειες (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. γ).

---

¹⁵ Διασάφηση είναι τελωνειακό παραστατικό που πρέπει να υποβάλλεται από τον συναλλασσόμενο για να διεκπεραιωθεί μετά από τελωνειακό έλεγχο μία διακίνηση εμπορευμάτων του.

6.2 Οι Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες του ICISnet

Οι σημαντικότερες για τους οικονομικούς φορείς αλλά και για την διοίκηση ηλεκτρονικές υπηρεσίες του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος των τελωνείων είναι οι εξής:

- Το ECS - Σύστημα Ελέγχου Εξαγωγών. Είναι το ηλεκτρονικό Σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και Παραστατικών Εξαγωγής (ΕΔΕ εξαγωγής, Συνοπτικής Διασάφησης Εξόδου, κλπ) μεταξύ των συναλλασσόμενων (Οικονομικών Φορέων), του τελωνείου εξαγωγής και του τελωνείου εξόδου, με στόχο τη βεβαίωση εξόδου των εμπορευμάτων και την παροχή της ηλεκτρονικής άδειας εξαγωγής και εξόδου των εμπορευμάτων που συνιστά ηλεκτρονική διοικητική πράξη (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. β).
- ENS - Συνοπτική Διασάφηση Εισόδου. Η υποβολή συνοπτικής διασάφησης εισόδου (Entry Summary Declaration – ENS) είναι υποχρεωτική για όλα τα εμπορεύματα που εισέρχονται στο τελωνειακό έδαφος της ΕΕ. Συγκεκριμένα, η συνοπτική διασάφηση εισόδου υποβάλλεται στο πρώτο σημείο εισόδου, πριν την άφιξη των εμπορευμάτων στο τελωνειακό έδαφος της ΕΕ και πριν τη φόρτωσή τους σε εμπορευματοκιβώτια στο πλαίσιο υπερπόντιας θαλάσσιας μεταφοράς και σκοπό την ενημέρωση των κρατικών αρχών για την είσοδο των μη Ενωσιακών εμπορευμάτων στο Τελωνειακό έδαφος και την χορήγηση σχετικής ηλεκτρονικής άδειας. Η ENS υποβάλλεται ηλεκτρονικά. Κάθε Κράτος μέλος διαθέτει το προσωπικό του ηλεκτρονικό σύστημα για την παραλαβή της ENS. Συνήθως η ENS υποβάλλεται από τον μεταφορέα. Ωστόσο μπορεί επίσης να υποβληθεί από :Τον εκπρόσωπο του μεταφορέα, τον εισαγωγέα ή τον εκπρόσωπο του, οποιοδήποτε πρόσωπο ικανό να παρουσιάσει ή να αναλάβει την παρουσίαση των εμπορευμάτων στο τελωνείο (π.χ πράκτορας, διαμετακομιστής κλπ). Το περιεχόμενο της ENS διαφέρει ανάλογα με το μεταφορικό μέσο, τον τύπο ροής, τη θέση του προσώπου. Η λίστα των υποχρεωτικών, προαιρετικών και δεσμευτικών δεδομένων της ENS εμπεριέχει πολλές διαφορετικές πληροφορίες, όπως ο κωδικός ταξινόμησης των εμπορευμάτων - SH (τα 4 και 6 πρώτα ψηφία) και τα δεδομένα που παρέχονται σε σχέση με το μεταφορικό μέσο. Οι προθεσμίες υποβολής της συνοπτικής διασάφησης εισόδου η οποία συνιστά μια μορφή ηλεκτρονικής αίτησης, καθορίζονται ανάλογα με το μεταφορικό μέσο και τη διάρκεια της μεταφοράς. (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. γ).
- Imports - Σύστημα Εισαγωγών. Στα πλαίσια των προτύπων « SAFE » που προτείνει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (ΠΟΤ), η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε ένα νέο σύστημα ελέγχου για τις εισαγωγές, το «Σύστημα Ελέγχου Εισαγωγών» (ICS), που αποσκοπεί στην διασφάλιση της ροής των εμπορευμάτων κατά την είσοδο τους στο τελωνειακό έδαφος της ΕΕ. Αυτό το σύστημα ελέγχου, που αποτελεί μέρος του κοινοτικού προγράμματος eCUSTOMS εφαρμόζεται από την 1η Ιανουαρίου 2011. Από εκείνη την ημερομηνία, οι χειριστές υποχρεώνονται να μεταβιβάσουν μια συνοπτική διασάφηση εισόδου (ENS « EntrySummaryDeclaration ») στο τελωνειακό γραφείο της χώρας εισόδου, πριν την εισαγωγή των εμπορευμάτων στο τελωνειακό έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Το Υποσύστημα Εισαγωγών του ICISnet καλύπτει την διαδικασία εισαγωγής εμπορευμάτων από τρίτη χώρα κατά την υπαγωγή αυτών σε θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία ή σε ένα από τα ειδικά καθεστώτα εισαγωγής. Τα παραστατικά που περιλαμβάνονται στο Υποσύστημα Εισαγωγών είναι το ΕΔΕ Εισαγωγής, το ΕΔΕ Άνευ

Στατιστικής, η Αίτηση – Δήλωση για Εμπορευματοκιβώτια, ο Εκκαθαριστικός λογαριασμός Ενεργητικής Τελειοποίησης, η e-Αίτηση και τα Δελτία Εισόδου, Εξόδου και Μεταβίβασης του καθεστώτος Τελωνειακής Αποθήκευσης (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, 2013).

- **TARIC** - Διαχείριση Δασμολογίου. Το Υποσύστημα Διαχείρισης Δασμολογίου TARIC που βασίζεται στην συνδυασμένη ονοματολογία, ενσωματώνει σε μια βάση δεδομένων όλα τα μέτρα, που αφορούν τους δασμούς, τα μέτρα εμπορικής και αγροτικής πολιτικής της ΕΕ και τα μέτρα που επιβάλλονται από την Εθνική Τελωνειακή Νομοθεσία. Περιλαμβάνει επίσης απαγορεύσεις, περιορισμούς και μέτρα που βοηθούν στη συλλογή στατιστικών στοιχείων, όπως επιτηρήσεις εισαγωγών και εξαγωγών. Στην ηλεκτρονική εφαρμογή έχουν πρόσβαση οι εξωτερικοί χρήστες μέσω των κωδικών taxis και οι Τελωνειακοί υπάλληλοι μέσω των κωδικών χρήστη (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. δ).

Η Επιτροπή έχει δημιουργήσει την ηλεκτρονική βάση δεδομένων του TARIC την οποία έχει ευθύνη να ενημερώνει καθημερινά και να αποστέλλει τα αρχεία σε όλα τα κράτη μέλη.

Η Συνδυασμένη Ονοματολογία βασίζεται στο Εναρμονισμένο Σύστημα Περιγραφής και Κωδικοποίησης των εμπορευμάτων (ΕΣ) το οποίο είναι διεθνές και βρίσκεται κάτω από την ομπρέλα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων. Η Διεθνής Σύμβαση για το Εναρμονισμένο Σύστημα Περιγραφής και Κωδικοποίησης Εμπορευμάτων έχει καθιερώσει Διεθνή Ονοματολογία, αποκαλούμενη Εναρμονισμένο Σύστημα Περιγραφής και Κωδικοποίησης Εμπορευμάτων, ή απλά Εναρμονισμένο Σύστημα (ΕΣ), με στόχο την ομοιόμορφη κατάταξη στο διεθνές εμπόριο. Αποτελείται από περίπου 5000 ομάδες αγαθών, η κάθε μια από τις οποίες κωδικοποιείται με ένα εξαψήφιο αριθμό. Η ονοματολογία του Εναρμονισμένου Συστήματος αποτελείται από 21 Τμήματα τα οποία περιλαμβάνουν 97 κεφάλαια. Τα κεφάλαια περιλαμβάνουν κατηγορίες αγαθών τα οποία ομαδοποιούνται σε δασμολογικές κλάσεις κωδικοποιημένες σε τετραψήφιους αριθμούς. Τα αγαθά κωδικοποιούνται μέσα στις δασμολογικές κλάσεις σε μικρότερες ομάδες με εξαψήφιους αριθμούς (κωδικός ΕΣ). Η Συνδυασμένη Ονοματολογία προχωρεί σε πιο λεπτομερή κωδικοποίηση των αγαθών σε οκταψήφιες υποδιαιρέσεις των εξαψήφιων κωδικών του Εναρμονισμένου Συστήματος (κωδικός ΣΟ). Σημαντικό εργαλείο για την εύρεση κωδικών Συνδυασμένης Ονοματολογίας (ΣΟ) αποτελεί η μηχανή αναζήτησης της Eurostat η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον καθορισμό κωδικών Συνδυασμένης Ονοματολογίας από την περιγραφή των προϊόντων (Κυπριακή Δημοκρατία – Τμήμα Τελωνείων, χ.χ.).

- **TRANSIT** - Ηλεκτρονική Υπηρεσία Διαμετακόμισης. Στα πλαίσια εφαρμογής του Καν.(ΕΚ) 837/2005 (Υποχρεωτική ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης διαμετακόμισης), η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ), σε συνεργασία με τη Γενική Διεύθυνση Τελωνείων και Ε.Φ.Κ (ΓΔΤ & ΕΦΚ), σχεδίασε και ανέπτυξε αυτόνομα την πρώτη ηλεκτρονική υπηρεσία που απευθύνεται στις επιχειρήσεις που συναλλάσσονται με τα Τελωνεία. Στο πλαίσιο του ICISnet το υποσύστημα Διαμετακόμισης υποστηρίζει τη λειτουργικότητα του NCTS καθώς και τις διαδικασίες πιστοποίησης και απόδειξης του ενωσιακού χαρακτήρα εμπορευμάτων (T2L/T2LF), τη χρήση ηλεκτρονικού εγγράφου μεταφοράς ως δήλωσης διαμετακόμισης (ETD) και την κυκλοφορία εμπορευμάτων με τη χρήση του δελτίου ATA (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. ε).

Με τη νέα ηλεκτρονική υπηρεσία προσφέρονται οι εξής δυνατότητες:

- ✓ Συναλλαγές σε πραγματικό χρόνο,
- ✓ Υψηλή προστιθέμενη αξία για τον χρήστη με:
- ✓ Λεπτομερή αναφορά λαθών των υποβαλλόμενων δηλώσεων,
- ✓ Ενημέρωση για την κατάσταση των συναλλαγών σε πραγματικό χρόνο (online),
- ✓ Λειτουργικό και εύχρηστο σύστημα διαχείρισης συναλλαγών,
- ✓ Μείωση χρόνου αναμονής των ενδιαφερομένων στα Τελωνεία,
- ✓ Μείωση φόρτου εργασίας για υπαλλήλους Τελωνείων,
- ✓ Μη εισαγωγή στοιχείων από τις έντυπες Δηλώσεις Διαμετακόμισης,
- ✓ Μείωση αριθμού αποτυχημένων δηλώσεων που τελικά φτάνουν στο Τελωνείο (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. ε).

Επίσης, το Υποσύστημα των Δηλωτικών υποστηρίζει πληροφοριακά τις διαδικασίες παρακολούθησης των εμπορευμάτων τόσο όσον αφορά την είσοδό τους στην Ε.Ε. για θέματα ασφάλειας και προστασίας (έργο e-Customs/ICS) όσο και την διαχείριση των εμπορευμάτων που εισέρχονται σε αποθήκες Προσωρινής Εναπόθεσης. Αναλόγως του τρόπου μεταφοράς, υλοποιεί διαδικασίες παρακολούθησης των αφίξεων και αναχωρήσεων των σχετικών μεταφορικών μέσων. Υποστηρίζει επίσης, τις διαδικασίες διεκπεραίωσης αζήτητων και λοιπών εμπορευμάτων που παρακολουθούνται από τα τελωνεία με διαδικασίες ηλεκτρονικών πρωτοκόλλων (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. στ).

Από την άλλη, μέσω του Υποσυστήματος Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης (Ε.Φ.Κ.) με την ηλεκτρονική υποβολή της Δήλωσης Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (Δ.Ε.Φ.Κ.). πραγματοποιείται η βεβαίωση και καταβολή των αναλογούντων φορολογικών επιβαρύνσεων για τα ενεργειακά, αλκοολούχα και καπνικά προϊόντα, η καταβολή του Φ.Π.Α. καινούργιων θαλάσσιων μεταφορικών μέσων, καθώς και η καταβολή του τέλους ταξινόμησης οχημάτων. Περιλαμβάνονται επίσης παραστατικά για την διαχείριση των φορολογικών αποθηκών, όπως το Δελτίο Παραγωγής, η Αίτηση Μεταβολής, η Αίτηση Χρησιμοποίησης / Επανεισαγωγής, παραστατικά για την διαχείριση των κοινοτικών οχημάτων, όπως η Δήλωση Αφίξης Οχήματος (Δ.Α.Ο) και η Άδεια Διακίνησης Οχήματος (Α.Δ.Ο). Μέσω του υποσυστήματος Ε.Φ.Κ. πραγματοποιείται η ηλεκτρονική υποβολή της Αίτησης Επιστροφής Ε.Φ.Κ. από τα δικαιούχα επιστροφής πρόσωπα (βιομηχανίες / βιοτεχνίες, νοσηλευτικά / προνοιακά ιδρύματα, ξενοδοχεία, αλιείς, εξαγωγείς) και εκδίδεται ηλεκτρονικά η Απόφαση Επιστροφής Ε.Φ.Κ.ως ηλεκτρονική διοικητική πράξη από το αρμόδιο τελωνείο. Στο υποσύστημα Ε.Φ.Κ. περιλαμβάνεται και το ηλεκτρονικό σύστημα ενδοκοινοτικής διακίνησης και ελέγχου των προϊόντων που υπόκεινται σε Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης υπό καθεστώς αναστολής των φόρων (ExciseMovement and ControlSystem-EMCS) με την κάλυψη του ηλεκτρονικού διοικητικού εγγράφου (e-ΔΕ) (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. ζ).

• Ηλεκτρονικές Πληρωμές. Με σκοπό τη διευκόλυνση και την αποφυγή της ταλαιπωρίας των πολιτών, η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων έθεσε ήδη από τις 08.07.2015 σε παραγωγική λειτουργία το τμήμα των Ηλεκτρονικών Πληρωμών του ICISnet, που αφορά στις πληρωμές οφειλών προς τα Δικαστικά Τμήματα των Τελωνείων. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις και οι πολίτες που έχουν σχετικές οφειλές προερχόμενες από βεβαιωμένα πρόστιμα, συμπληρωματικές βεβαιώσεις ή ρυθμισμένες οφειλές, θα απευθύνονται στα Δικαστικά Τμήματα των Τελωνείων, όπου θα δηλώνουν την πρόθεσή τους για ηλεκτρονική πληρωμή των οφειλών τους, προκειμένου ο υπάλληλος να αποστείλει ηλεκτρονικά τη σχετική εντολή πληρωμής. Στη συνέχεια, ο οφειλέτης, μέσω της διαδικτυακής πύλης του ICISnet, θα εισέρχεται

στην εφαρμογή των Ηλεκτρονικών Πληρωμών, ώστε να δημιουργήσει την ταυτότητα πληρωμής για την πραγματοποίηση της πληρωμής (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, χ.χ. η).

Επίλογος

Η κοινωνία μας από το αρχαία χρόνια έχει οργανωθεί σε κράτος με σκοπό την προστασία του ατόμου, μέσω της εφαρμογής των Νόμων. Το κράτος ως πρωτογενής εξουσιαστική δύναμη εκδίδει μονομερείς κανόνες δικαίου που επιβάλλονται στους πολίτες με διάφορες μορφές ακολουθώντας την αρχή της νομιμότητας. Η εμφάνιση της τεχνολογίας και μετεξέλιξη της κοινωνίας οδήγησε στην γρήγορη μεταμόρφωση του κράτους σε Ψηφιακό, δεδομένου ότι βιώνουμε την ψηφιακή εποχή και ζούμε την ψηφιακή επανάσταση. Έτσι, εγκαθιδρύθηκε η ηλεκτρονική διοίκηση, παράγωγο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και η κλασσική διοικητική πράξη μετατράπηκε σε ηλεκτρονική διοικητική πράξη ακολουθώντας τις σύγχρονες εξελίξεις.

Παρά όμως τα μεγάλα τεχνολογικά άλματα, την εμφάνιση του cloud, των bigdata και της τεχνικής νοημοσύνης, οι πολίτες δεν φαίνονται εντελώς έτοιμοι να ενταχθούν στην νέα τάξη πραγμάτων και παρά τις κυβερνητικές προσπάθειες για την ψηφιακή ένταξη, ο νομοθέτης δεν έχει παράξει μεγάλο νομοθετικό έργο ως προς την ηλεκτρονική διοίκηση, η δε νομολογία εμμένει στα καθιερωμένα, ενώ οι θεωρητικοί της νομικής επιστήμης μάλλον κρατούν επιφυλάξεις ως προς την ηλεκτρονική διοικητική πράξη δεδομένου ότι κάποιες φορές η ταχύτητα ως προς την έκδοσή της βάλλει κατά της αρχής της νομιμότητας. Παρόλα αυτά, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η ψηφιακή εποχή διευκόλυνε την διοίκηση και τον ίδιο το πολίτη. Πολλές εργασίες τους διεκπεραιώνονται μόνο ηλεκτρονικά από το χώρο της οικίας ή της εργασίας του, ενώ οι διοικητικές αρχές, μέσω των σύγχρονων πλατφορμών διεκπεραιώνουν πλέον όλες τις επείγουσες διοικητικές τους ενέργειες.

Τέλος, το ηλεκτρονικό τελωνείο συνιστά πρότυπη μορφή ηλεκτρονικής διοίκησης, όπου μέσω του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος του, του icisnet διευκολύνεται η εισαγωγή και η εξαγωγή των εμπορευμάτων, προάγεται το νόμιμο εμπόριο και καταπολεμείται το λαθρεμπόριο, τα ναρκωτικά και το διακρατικό έγκλημα, βοήθησε στην προώθηση της Τελωνειακής Ένωσης, ενός από τους Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και απέδειξε ότι η Ελληνική Διοίκηση μπορεί να γίνει σε άμεσο χρόνο ψηφιακή.

Έτσι, η ηλεκτρονική διοίκηση και οι διαδικασίες των ηλεκτρονικών συναλλαγών έχουν σχεδιαστεί για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διευκόλυνση της εξυπηρέτησης των πολιτών και την έκδοση των διοικητικών πράξεων. Τα ηλεκτρονικά συστήματα έχουν διαμορφώσει μία νέα καθεστηκία τάξη στις συναλλαγές με τη Διοίκηση και η Ελλάδα με ρυθμούς αργούς εντάσσεται στα ευρωπαϊκά πρότυπα. Τα συστήματα αυτά δεν αφορούν μόνο τις διοικητικές πράξεις αλλά και τα δικαστήρια και την φορολογική διοίκηση. Από το παρόν πόνημα συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα εθνικά πληροφοριακά συστήματα έχουν ενταχθεί στον τομέα της Δημόσια Διοίκησης κατά τα τελευταία χρόνια και αξιοποιήθηκαν ευρέως κατά τις πρωτόγνωρες συνθήκες της πανδημίας το κορονοϊού. Υπάρχουν, βέβαια, ακόμα αρκετά περιθώρια βελτίωσης, αλλά οι σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις για την καθιέρωση της Ηλεκτρονικής Διοικητικής πράξης έχουν πραγματοποιηθεί. Στο μέλλον, οι τεχνολογικές εξελίξεις και η άυλη καθημερινότητα, της οποίας ψήγματα ήδη μπορεί να διακρίνει κανείς, πιθανότατα θα κατακλύσουν και τον τομέα της Δημόσια Διοίκησης, με αποτέλεσμα τον περιορισμό ή την εξάλειψη της γραφειοκρατίας και την ταχύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη, με σεβασμό στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Βιβλιογραφία

Α. Ελληνόγλωσση

- Αλιφραγκής, Η. (2018). *Τελωνειακή Νομοθεσία*. Αθήνα: Εκδόσεις Βροτέας
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. α). *One Stop Shop (OSS)*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.aade.gr/oss-el>
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (2013). *Οδηγίες για τη διαδικασία ηλεκτρονικής υποβολής της τελωνειακής διασάφησης και λοιπών τελωνειακών παραστατικών στα πλαίσια λειτουργίας του υποσυστήματος Εισαγωγών του ICISnet*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://www.aade.gr/sites/default/files/2020-02/EDYO_IMPORT.pdf
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. β). *Σύστημα ελέγχου εξαγωγών*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://www.aade.gr/sites/default/files/2021-03/ecs_ph2.pdf
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. γ). *Εισαγωγές – Εξαγωγές – Οφειλές / Συνοπτική Διασάφηση Εισόδου (Entry Summary Declaration - ENS)*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://www.aade.gr/sites/default/files/2021-03/FAQs_synoptiki_diasafisi_eisodou.pdf
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. δ). *TARIC - Διαχείριση Δασμολογίου*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.aade.gr/epiheiriseis/teloneiakesypiresies/ilektronikes-synallages-e-customs/teloneia/taric-diaheirisi-dasmologioy>
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. ε). *Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες ICISnet / TRANSIT Ηλεκτρονική Υπηρεσία Διαμετακόμισης*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://www.aade.gr/sites/default/files/2021-03/FAQs_TRANSIT1.pdf
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. στ). *Σχετικά - Υποσύστημα Δηλωτικών - Cargo Declaration /ICS*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.aade.gr/teloneia/shetika-yposystema-dilotikon-cargo-declaration-ics>
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. ζ). *Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης – ΕΦΚ*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.aade.gr/epiheiriseis/teloneiakesypiresies/ilektronikes-synallages-e-customs/teloneia/eidikoi-foroi-katanalosis-efk>
- Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (χ.χ. η). *Ηλεκτρονικές Πληρωμές*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.aade.gr/epiheiriseis/teloneiakesypiresies/ilektronikes-synallages-e-customs/teloneia/ilektronikes-pliromes>
- Ανοιχτή Διακυβέρνηση (χ.χ). *Διαλειτουργικότητα*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από: <https://opengov.minedu.gov.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%>
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου-Δυτικής Ελλάδας-Ιονίου. (χ.χ). *Το έργο "Εθνικό Δίκτυο Δημόσιας Διοίκησης" – ΣΥΖΕΥΞΙΣ*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από: <https://www.apd-depin.gov.gr/index.php/component/k2/item/92.html?Itemid=849>
- Αποστολάκης Ι., Λούκης, Ε. & Χάλαρης Ι. (2008). *Ηλεκτρονική Δημόσια Διοίκηση: Οργάνωση, Τεχνολογία Και Εφαρμογές*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου (χ.χ) *Η Αρχή Πιστοποίησης του Ελληνικού Δημοσίου (ΑΠΕΔ) παρέχει δωρεάν προσωπικά ψηφιακά πιστοποιητικά αυθεντικοποίησης/ υπογραφής*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από: <https://aped.gov.gr/>

- Βενιζέλος, Β. (2021). *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
 Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτείας. (χ.χ). *Πρόγραμμα Αστερίας*.
 Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <http://www.ypai.gr/site/home/Basic+Menu/Programs/Oloklirwmena/Asterias.csp>
- Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης. (χ.χ). *Σε λειτουργία το Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας πολιτών – Δημοσίου*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.gsis.gr/se-leitoyrgia-ethniko-mitroo-epikoinonias-politon-dimosioy>
- Γέροντας, Α. (2009). *Ο εξευρωπαϊσμός του εθνικού Διοικητικού και Δικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε
- Γέροντας, Α. (2014). *Επιτομή Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Γέροντας, Α., Λύτρας Σ., Παυλόπουλος Π., Σιούτη Γ. & Φλογαίτης Σ. (2018). *Διοικητικό Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Γιάντσης, Δ. (2011). *3η Επιτροπή Παρακολούθησης επί της Ψηφιακής Σύγκλισης. Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://www.heliachamber.gr/iliaimages/3h_EPITROPIOBS_A100604_3iEPPAEP_PSS_F25032_F26729.pdf
- Δεμερτζής, Ν. (2017). *Κοινωνία της Πληροφορίας. Διακυβέρνηση και Διαδίκτυο*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εσωτερικών. (2010). *Παρέμβαση της Υφυπουργού Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, κας Θεοδώρας Τζάκρη, στην Στρογγυλή Τράπεζα για την «Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Ατζέντα 2010 – 2020*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.ypes.gr/psifiaki-syngklisi-2020/>
- Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εσωτερικών. (2011) *Εισήγηση του Υπουργού Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, κ. Γ.Ν. Ραγκούση, για το σχέδιο νόμου για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.ypes.gr/simeia-eisigisis-yπουργoy-esoterikon-apokentrosis-kai-ilektronikis-diakyvernisis-k-g-n-ragkoy-si-epi-toy-schedioy-nomoy-gia-tin-ilektroniki-diakyvernisi-to-opoio-egkrithike-apo-to-yπουργiko-symvo-2/>
- Δουκίδης, Γ. Ι. & Αγγελίδης, Μ. Κ. (1992). *Εμπειρα Συστήματα, Τεχνητή Νοημοσύνη και Lisp*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης. (χ.χ) *“ΕΡΜΗΣ” – Έξυπνες ψηφιακές εφαρμογές και εργαλεία για την αποτελεσματική προώθηση και ανάδειξη της βιοποικιλότητας των Ιονίων Νήσων*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <http://www.peponia.gr/%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%AC%CE%BE%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B7%CF%83-%CE%AD%CE%BE%CF%85%CF%80%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CF%88%CE%B7%CF%86/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018). *ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: Δεύτερη έκθεση προόδου σχετικά με την εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ και του σχεδίου δράσης για τη διαχείριση τελωνειακών κινδύνων*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0549&from=HR>

- ΕΙΟΡΑ- Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (χ.χ.). *Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την ασφάλεια και τη διακυβέρνηση των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://www.eiopa.europa.eu/sites/default/files/publications/eiopa_guidelines/eiopa-gls-ict-security-and-governance-el.pdf
- Επαγγελματικό Επιμελητήριο. (χ.χ). *Υπηρεσία μιας Στάσης για τη σύσταση επιχειρήσεων*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.eea.gr/ipiresies-eea/ipiresia-mias-stasis/ti-einai-kai-pos-leitourgei/>
- ΕΣΠΑ 2014- 2020 (2010). *Ι2010- Ευρωπαϊκή Κοινωνία της Πληροφορίας του 2010*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.espa.gr/el/Pages/DictionaryFS.aspx?item=263>
- ΕΣΠΑ (2008). *Επίσημο κείμενο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000 – 2006*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 <http://2007-2013.espa.gr/el/Pages/eLibraryFS.aspx?item=875>
- ΕΣΠΑ (2009). *Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 <https://www.espa.gr/el/Pages/DictionaryFS.aspx?item=148>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ α). *Η ψηφιακή δεκαετία της Ευρώπης: ψηφιακοί στόχοι για το 2030*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_el
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ β). *eGovernment and digital public services*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/egovernment>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015) *Στρατηγική για την ψηφιακή ενιαία αγορά της Ευρώπης*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0192>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Περιφερειών. (2018) *Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Ενίσχυση της ευρυζωνικής συνδεσιμότητας στην Ευρώπη»*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IR6047&from=BG>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2007). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από https://ec.europa.eu/regional_policy/el/atlas/programmes/2007-2013/greece/operational-programme-digital-convergence
- Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και Συμβούλιο της ευρωπαϊκής ένωσης. (2014). *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0910&from=EN>
- Ζιγγιρίδης, Ε. (2020). *Η ψηφιακή επανάσταση του ελληνικού κράτους*. Ανακτήθηκε 30 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.almyrosinfo.gr/article/%CF%88%CE%B7%CF>
- Ιγγλεζάκης, Ι. (2021). *Δίκαιο πληροφορικής*. Αθήνα : Εκδόσεις Σάκκουλα
- Καπόπουλος, Δ. (2021). *Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση - Κοινωνικός & Οικονομικός Μετασχηματισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάυλος
- Κοινωνία της Πληροφορίας. (χ.χ). *Η εταιρία*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.ktpae.gr>
- Κτιστάκης, Σ. (2020). *Εισαγωγή στη δημόσια διοίκηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

- Κυπριακή Δημοκρατία – Τμήμα Τελωνείων. (χ.χ.). *Συνδουασμένη ονοματολογία - Δασμολόγιο-TARIC*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.mof.gov.cy/mof/customs/customs.nsf/A11/97FA6D62325E0814C22572AB0035479C?OpenDocument>
- Κυριακοπούλου, Η. (1962). *Ελληνικόν διοικητικόν δίκαιον*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Λαζακίδου, Α. (2021). *Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση & Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες προς Πολίτες και Επιχειρήσεις*. Αθήνα: Δίσιγμα
- Μακρουδημήτρης, Α. & Πραβιτά, Μ.Α. (2012). *Δημόσια διοίκηση στοιχεία διοικητικής οργάνωσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Μιχαλόπουλος, Ν. (2018). *Πρότυπα Δημόσιας Διοίκησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Παπαχρίστου, Θ., Βιδάλης Τ., Μήτρου, Λ. & Τάκης Α. (2006) *Το Δικαίωμα Συμμετοχής Στην Κοινωνία Της Πληροφορίας* Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Παυλόπουλος, Π. (2014). *Το Δημόσιο Δίκαιο στον αστερισμό της οικονομικής κρίσης. Ο οικονομικός «Λαβύρινθος», ο νεοφιλελεύθερος «Μινώταυρος» και ο θεσμικός «Θησέας»*. Αθήνα: Εκδ. Λιβάνη
- Πικραμένος, Μ. (2012). *Η αιτιολογία των διοικητικών πράξεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Πομπόρτσης, Α. (2017). *Εισαγωγή στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση (E-government)ο μετασχηματισμός των λειτουργιών και υπηρεσιών της δημοσίας διοίκησης στην ψηφιακή εποχή*. Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλας
- Πρεβεδούρου, Ε. (2018). *Έννοια και διακρίσεις της διοικητικής πράξης - Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.prevedourou.gr>
- Πρεβεδούρου, Ε. (2020α). *Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.prevedourou.gr>
- Πρεβεδούρου, Ε. (2020β). *Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.prevedourou.gr>
- Σακελλαρόπουλος, Θ. & Μαραβέγιας, Ν. (2007). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος
- Σπηλιωτόπουλος, Ε. (2017). *Εγχειρίδιο διοικητικού δίκαιου (πρώτος τόμος)*. Αθληνα: εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Τάχος, Ι. (2008). *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Τζέμος, Β. (2010). *Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999)*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- Υπουργείο Διοικητικής μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2012). *Πλαίσιο Ψηφιακής Αυθεντικοποίησης*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <http://www.e-gif.gov.gr/portal/pls/portal/docs/840023.PDF>
- Υπουργείο Εσωτερικών. (χ.χ) *Πρόγραμμα Πολιτεία*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://www.ypes.gr/programma-politeia/>
- Υπουργείο Ηλεκτρονικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. (χ.χ). *Ελληνικό Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <http://www.e-gif.gov.gr/portal/page/portal/egif/>
- Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης. (χ.χ.). *Αποστολή*. Ανακτήθηκε 29 Ιανουαρίου, 2022 από <https://mindigital.gr/to-ypourgeio/apostoli>
- Φεσάκης, Γ. (2019). *Εισαγωγή στις εφαρμογές των ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός

- Φινοκαλιώτης, Κ. (2015). *Ευρωπαϊκό Φορολογικό & Τελωνειακό Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Χει, Κ., Λίστερ, Μ. & Μαρς, Ν. (2011). *The state: Theories and issues*. Αθήνα: Σαββάλας
- Χριστοδούλου, Κ. Ν. (2004). *Ηλεκτρονικά έγγραφα και ηλεκτρονική δικαιοπραξία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Χρυσόγονος, Κ. (2014). *Συνταγματικό Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Β. Ξενόγλωσση

- Arden, W., Brillouët, M., Coge, P., Graef, M., Huizing, B. & Mahkopf, R. (2010). More-than-Moore white paper. *Version*, 2, 14. Retrieved 29 January, 2022 from http://www.itrs2.net/uploads/4/9/7/7/49775221/irc-itrs-mtm-v2_3.pdf
- Davenport, T. H., Barth, P., & Bean, R. (2012). *How big data is different*. Retrieved 29 January, 2022 from https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/SMR-How-Big-Data-Is-Different_782ad61f-8e5f-4b1e-b79f-83f33c903455.pdf
- European Commission (2010). *Digitizing Public Services in Europe: Putting ambition into action –9th Benchmark Measurement*. Retrieved 29 January 2022 from https://www.capgemini.com/wpcontent/uploads/2017/07/Digitizing_Public_Services_in_Europe__Putting_Ambition_into_Action.pdf
- European Commission (χ.χ α) *Guidance on European Structural and Investment Funds 2014-2020*. Retrieved 29 January 2022 from https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/legislation/guidance/
- European Commission (χ.χ β) *Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI)*. Retrieved 29 January 2022 from <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1544&langId=en>
- European Commission (χ.χ γ) *The Customs Decisions System*. Retrieved 29 January 2022 from https://ec.europa.eu/taxation_customs/online-services/online-services-and-databases-customs/cds-customs-decisions-system_en
- European Commission (χ.χ δ) *Multi-Annual Strategic Plan*. Retrieved 29 January 2022 from https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/legal/jtis/ecsel-multi-stratplan-2019_en.pdf
- European Commission (χ.χ ε) *New Computerised Transit System (NCTS)*. Retrieved 29 January 2022 from <https://www.revenue.ie/en/customs-traders-and-agents/customs-electronic-systems/ncts.aspx>
- Gurusamy, V. & Hirani, B. (2018). Cyber security for our digital life. In *Proceeding: National Conference on Innovations in Computer Technology and its Applications, Guru Nanak College, Chennai*. Retrieved 29 January 2022 from https://www.researchgate.net/profile/Vairaprakash-Gurusamy/publication/323605373_Cyber_Security_for_Our_Digital_Life/links/5a9fb649aca272d448ae4732/Cyber-Security-for-Our-Digital-Life.pdf
- Jayashree, S. & Marthandan, G. (2010). Government to E-government to E-society. *Journal of Applied Sciences (Faisalabad)*, 10(19), 2205-2210. Retrieved 29 January, 2022 from https://www.researchgate.net/profile/Govindan-Marthandan/publication/49591267_Government_to_E-government_to_E-society/links/02e7e52096555a44c5000000/Government-to-E-government-to-E-society.pdf

- Merritt, B. (2016). The digital revolution. *Synthesis Lectures on Emerging Engineering Technologies*, 2(4), 1-109. Retrieved 29 January, 2022 from <https://www.morganclaypool.com/doi/abs/10.2200/S00697ED1V01Y201601EET005>
- Ryan, J. (2010). *A History of the Internet and the Digital Future*. Reaktion Books. Retrieved 29 January, 2022 from https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=l0OYhHefumoC&oi=fnd&pg=PP1&dq=history+of+internet&ots=GTg1_7SF3W&sig=wCOUOdLEXM54hA_2W37jyLgenPU&redir_esc=y#v=onepage&q=history%20of%20internet&f=false
- Schmidt, E. & Cohen, J. (2013). *The new digital age: Reshaping the future of people, nations, and business*. Hachette UK. Retrieved 29 January, 2022 from https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=OgK0dbE_gUC&oi=fnd&pg=PT19&dq=digital+technology+in+the+future&ots=k4cD75SU9j&sig=72qi6VsemhGbzWpaHTvI9wus_SQ&redir_esc=y#v=onepage&q=digital%20technology%20in%20the%20future&f=false
- Schneider, C. J. (2016). *Policing and social media: Social control in an era of new media*. Lexington Books. Retrieved 29 January, 2022 from https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=CopRDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=social+media+era&ots=uskORLoG5E&sig=7Yoej8PJaeLIXqjMquinMvezg4&redir_esc=y#v=onepage&q=social%20media%20era&f=false
- Singer, P. W. & Friedman, A. (2014). *Cybersecurity: What everyone needs to know*. [eBook version]. Retrieved 29 January, 2022 from https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=f_lyDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=cyber+security+of+computer+systems&ots=Dno_ULBBrk&sig=uIenPZSEfZmimgFJ_iXBirPr_VY&redir_esc=y#v=onepage&q=cyber%20security%20of%20computer%20systems&f=false
- Wang, Q. E., Myers, M. D. & Sundaram, D. (2013). Digital natives and digital immigrants. *Business & Information Systems Engineering*, 5(6), 409-419. Retrieved 29 January, 2022 from <https://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1254&context=bise>
- Wu, J., Ping, L., Ge, X., Wang, Y. & Fu, J. (2010). Cloud storage as the infrastructure of cloud computing. In *2010 International Conference on Intelligent Computing and Cognitive Informatics* (pp. 380-383). IEEE. Retrieved 29 January, 2022 from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.457.8022&rep=rep1&type=pdf>

Παράρτημα Νομοθεσίας

Νόμος 2068/1992

Νόμος 2472/1997

Νόμος 2672/1998

Νόμος 2774/1999

Νόμος 3471/2006

Νόμος 4624/2019

Νόμος 4727/2020

Το Σύνταγμα της Ελλάδας

Ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας

ΠΔ 150/2001

ΠΔ 342/2002

ΠΔ 65/2011

Εγκύκλιος ΔΙΑΔΠ/Α1/2523/4-2-1999

Οι Κοινοτικές οδηγίες 99/93/ΕΚ, 95/46/ΕΚ και 97/66/ΕΚ και άρθρο άρθ.286 της Συνθ.

ΕΚ

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Ο κανονισμός eidas